

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Lúkkaa bínda **Wo'eencii lëgís Këyítfiida**

Wii wérí en Hewhewii winéwí'wii Lúkkaa bínda. Lúkkaa bokéeríi ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya enee na buwaa taabee na Yéesuda, kimeekisba bi lee' daa kipeskaa Yéesu madeeda. Waa ennda dfa, ya bínnada këyítfii fii, ya woso-hhafa filiici Tewooffíil. Lúkkaa enee doktoo' ee ya taabin waas ciyewin na Pool yaa Yéesu tanukee ga waas Damaas tummbari apotaa'da. Ga béeb buwii bín ga loo Hewhewii winéwí'wiida, ya doj yérí enndii yaawúu' ga. Ya yewinnda kibéesti' ga daa baahcaa yaawúu'caa manda, doonaa buwaa fodaa gari míni'noh dijóffí' baa en Yéesuda.

Lúkkaa wo'ee an yaawúu'caa enee na kiseku buuraa yahba kimúsalda. Buuraama yérí en Músalkaataa sélídiga-Koohcaa yéegalohee ga Këyítfaa fisela'í'faa an Kooh hayyi kiwos éldúnadfa. Kooh ínoheera an Músalkaataama laakkiinaa, béeb buwii hay kisanju'. Iñaama tah ya wosohha Kowukaagari ya laakka ka dojdfa, kimúsal buwaa gëman gakada, heetoo heet. Yéesu Kiristaa yérí en Kowukaama.

Lúkkaa bídin ga këyítfii daa kilímukkaa Yéesu eneeda, na iñaa Yéesu tum ga éldúnadfa, iñaa ya jëgí' buwaada, iñaa aaw ga kikaankaa na

kimílskaagari. Yéesu jégíree buwaa ee ya yéréméeríi wo'eenci; ya yaa wéki' dúukoolí'caa, yaa kaal rabcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí'-waa'.

Lúkkaa bídin ban kényít filiis, faa teeku "Tumeencaa apotaa'caa". Ya béstí' ga kényítfaama iñaa dalee apotaa'caa aboh ga waa Yéesu bëwíru asamaanda, na daa kikerceen kooroh bi le''a daa en béeb ga éldúna.

Kéyítfii Lúkkaa bínda mínin kimédírohu lool na iñaa Mëccée bínda, na Marka ban, ee wa tíidoh anee:

- 1 - Iñii tah Lúkkaa kibín kényítfiidá (1: 1-4)
- 2 - Kilímukkaa Sanj-Bëtís na kilímukkaa Yéesu (1: 5-2: 52)
- 3 - Jangataa Sanj-Bëtís (3: 1-20)
- 4 - Sanj bëtisi''a Yéesu, Seytaani fí'ta Yéesu (3: 21-4: 1-13)
- 5 - Yéesu tessa ga gohaa Gélilée (4: 14-9: 50)
- 6 - Yéesu meyohha Gélilée yaa yah Yéerúsaleem (9: 51-19: 27)
- 7 - Bescaa mënjjoh ga kipeskaa Yéesuda (19: 28-23: 56)
- 8 - Yéesu mílíssa ga kikaankaa (24: 1-12)
- 9 - Yéesu feeñukka télibéecaagari; Yéesu boyukka ga dook (24: 13-53)

Iñii tah Lúkkaa kibínda

¹ Fiili Tewoofíil,

Bo' biyewin daluuunun kibín tóoh iñaa laakee dii ga dñuuyciida. ² Ba béstí'ka fodaa daa buwaa maasohsee iñama wo'seeka na kúuwbaða, ga waa iñama dal, ee ba enee yéegalohcaa wo'eenaa Kooh. ³ Kéri

tah, Kiyaakii, mi ban waa mi heella bi jof wée'wéeraa ga iñaa laakeeda tóoh, aboh ga dalaaraa, helloo ka'ta ga kibéestí'taaca ga bín wiinoo wiinoo. ⁴ Fodaama fu ínoh bi jof an iñii fu jëgírudá, kayoh fiyaak.

Malaakaa yéegalohha kilímukkaa San

⁵ Waama lak Eroot en buu' ga kúlkaa Yúudée. Laakka sarahohaa teeku Sakarí, bokee ga lagaa sarahohcaa ensee na Abíyaadá. Betici teeksee Ilisabeet ee bokee ga gíraa Aaron. ⁶ Sakarí na betici Ilisabeet júbseera béebba ga fíkii Kooh, ba taabuki ga daa gënda Waas-Kooh na iñaa ya nakohdá. ⁷ Wayee ba laakéeríi kowu ndaga Ilisabeet míneeríi kilaak, ee ba banak, ba ensee yaak.

⁸ Laakka bes, Sakarí enee na kitum lëgëy-sarahohaagari ga fíkii Kooh, lak buwaa ya bok nabada, bérí hëyrohee kitum béríi. ⁹ Ga baa-haa sarahohcaa, ba daani kiyíp tudoo' ki'ínoh baa iñaama hídan garida. Iñaa hínnda ga Sakarí, ya jommba ki'aas d'uuy Kaanfaa Kooh ga dekataa wëñ kisela'da, kitékí' cúuraayaa. ¹⁰ Bibo' biyewin enussa ga fooh, baa kíim Kooh daama ga wahtaa cúuraayaa taaluda. ¹¹ Waa ennda d'a, laakka malaakaa Kooh mey ga fíkii Sakarí, tuukohha iñaa hanoh yah ñaabaa dekataa tékírohsí cúuraayda. ¹² Daa Sakarí hoteeri hen, fítaagari tuukka tek, ya tíitta tír. ¹³ Wayee malaakaa wo"ari an:

- Kaa niik dara Sakarí, iñaa fu kíimda Kooh tookdfinndaari: Betifu Ilisabeet hayyaa kilaaki' kowu kiyaal, ee fu teekanka Sanj. ¹⁴ Keeñfu hay

kisoos gari lool, ee bo' biyewin hay kinebluku ga kilímukkaagari. ¹⁵ Ndaga ya hay ki'en bo' yiyaak ga fíkii Ha'mudii. Ya yahhii anoh, enndii biiñ enndii anahaa laallukohi bo', ee aboh ga daa ya enan sah ga lookaa eecida, ya hay kiliif na doolaa Helaa yisela'íyaa. ¹⁶ Ya hay kitah bi bu-Isarayeel biyewin gëmaatu ga Ha'mudii en Koohyiigabada. ¹⁷ Ya hay kitíin ga fíkii Kooh, líif na hel na doolaa sëldíiga Ili bayeeda. Ya júwohí' paamuncaa na towutaa, ya haydoh keeñ sagoh-taycii ga halaat cijúwí'; fodaama ya waayuki' Ha'mudii buwaa sekannida[☆].

¹⁸ Sakarí loffa malaakaa an:

- Mi ínohan iñaama na? Ndaga mi gu'gi, ee betiroo ban yakakin.

¹⁹ Malaakaa taassari an:

- Mi yéri en Gëbíriyeel. Mi en ga fíkii Kooh, kitum iñaa ya nakohda. Ya woseeroo kiwo"aa na kiyéegallaa Hewhewii winéwí'wii wii. ²⁰ Diima fu hay kiluuß, fu mínanndii kiwo' bi ga daa iñii mi wo'da laakan, ndaga fu gëmmbii wo'eeniigoo yah kilaakoh ga wahtaagawada.

²¹ Waama, lak buwaa ensee na kikiim Kooh ga foohfa baa sek Sakarí daama. Ba jaahli"a ga daa ya tes iñaa maañin ga dekataa wisela'í'waa ga duuy Kaanfaa Koohda. ²² Ga waa ya meyca, ya míndii naba kiwo' ee ba ínohha an ya hot yen ga dekataa wisela'í'waa. Ya tessa luuß, ee ya wo'i naba na yahcaa.

²³ Waa bescaa Sakarí jomee kihëyroh ga Kaanfaa Koohda leehha, ya boyukka kaanci. ²⁴ Bes cera tikka ga, betici Ilisabeet ennda na look. Ya

[☆] **1:17** 1: 17 Malkat Malasíi 3: 23-24.

daakukka ñin ciyétúus ga kaanci. Ya wo'ee ga dzuuyci an: ²⁵ «Iñii yii, Kooh tumi'toori: Ya malkinndoo bi ya nísinndoo ga iñaa enee kaciroo ga dzuuy buwiida.»

Malaakaa yéegalohha kilímukkaa Yéesu

²⁶ Waa lookaa Ilisabeet laak ñin ciyitniinoofsa, Kooh wossa malaaka Gëbíríyeel ga teeraa Nasareet, ga gohaa Gëlilée. ²⁷ Ya wossari ga oomaa-jowaa onohu kipañ ga oomaa-filaa teeku Yoseef, kucaasamun Dëwít. Oomaa-jowaa teeku Mariyaama. ²⁸ Malaakaa aassa kaan Mariyaama, wo"ari an:

- Jam namohat naraa, fu yii Ha'mudii teebs kijofkiigarida! Ya yii naraa.

²⁹ Daa Mariyaama kelohee iñaa malaakaa wo' yaama, fítaagari tuukka tek. Ya yaa wo' ga helaagari an: «Këñdohuma waa' yee kiwo'e?»

³⁰ Malaakaa wo"ari an:

- Mariyaama, kaa niik, fu newin Kooh. ³¹ Diima, fu hay ki'en na look, fu laak kowu kiyaal, fu teekka Yéesu. ³² Ya hay kiyak ga fíki buwii ee ya teeksan Kowukii yii ga dookaa-dookfsa. Ha'mudii en Koohdfa hayyi kitum buu' fodaa caasamci Dëwít. ³³ Ya yah buurii bu-kaan Yakoop bi taa' ee nguuraagari leehoo taa'.

³⁴ Mariyaama loffa malaakaa an:

- Iñaama mínan na ki'en? Mi ínohoo yaal.

³⁵ Malaakaa taassari an:

- Helii yisela'íyii hay kiyoosuk ga dookfu ee doolaa meyoh ga Kooh yii ga dookaa-dookfsa úllaa fodii sëegúu. Këri tah oomaanii yah kilímuda yah kibayu yisela'íyii, Kowukii Kooh.

36 Malka, mbokfu Ilisabeet, ya ban, yaa na look, kowu kiyaal, ga kiya'buci. Baa wo'see an mínoo kilaak kowuda, yaa ga ñiin ciyitniinoo wati.

37 Ndaga dara wooñnjii Kooh.

38 Mariyaama wo''a an:

- Mi en ñaamii Ha'mudii. Iñii fu wo' garooda, laakohat ða.

Malaakaa tagohha nari, yaa yah.

Mariyaama ka'ta kibaab Ilisabeet

39 Ga wahtaama, Mariyaama bewukka, yaa gaaw kiyah ga bak gohaa Yúudée wiýéwní' janjanjwaa, ga teeru wiinoo daama. **40** Ya aassa kaan Sakarí, ya këñí'ta Ilisabeet. **41** Kowukaa ga lookaa Ilisabeetða yëngëlukka ga dzuuyci ga wahtaa Ilisabeet keloh këñdsohaa Mariyaama. Ilisabeet líiffa na Helaa yisela'í' yaa. **42** Ee ya yaa wo' didóolí' an:

- Kooh wëñnjaa kibarkeel ga beticii béeþba ee ya barkeelin kowukii fu yah kilaakða! **43** Mi yërí en ba, bi eew Ha'mudiigoo, hay kaanndoo?

44 Ndaga malka, daa mi kelohee këñdohiigaraa hen rek, kowukii dalla kiyëngëluk ga lookiigoo ndaga kisafa'. **45** Fu yewinin múu', fu yii fu gëmin an iñaa yéegalohu ga teekaa Ha'mudiisa, hay ða kilaakoh.

Mariyaama yekka Kooh

46 Mariyaama dalla kiwo' an:

- Fítiigoo béeþwa wii kañ kiyakkii Ha'mudii,

47 ee keeñnjoo soosin ga Kooh, Músalkaatiigoo.

48 Ndaga ya malkinndoo, mi ñaamiigari ee mi enndii darada.

Aboh ga diima, buwii wati na baa hayanda, bi taa' wo'san garoo baa yewinin múu'.

49 Ndaga Kooh yii laak doolida tumfinndoo enaama yiyaak. Teekiigari sela'in.

50 Ee ya hay kiyérém buwaa niikussi fodii Koohda, bi taa'.

51 Ya tumin enaama ciyaak na dooli yahci: ya aañin buwaa tíku haffa ga dookfa.

52 Ya kaalin buu'caa ga nguuraa ba enohda, ee ya bëwí'ta buwaa enussii darada.

53 Ya erin buwaa yaabda enaama cinéwi' bi dooyin, ee ya boykidohin ha'-alalcaa yah buucuuc.

54-55 Ya hayin ki'amdoh bu-Isarayeel, súrgaciigari:

ya allii muk kiteewoh yérmaandaagari ga Abaraham na buwaa meyoh garida bi taa'a fodaa daa ya dígeeka caasamuncaa-garuuda.

56 Mariyaama tessa na Ilisabeet iñaa le'in ñiin kaahay, lëehí'ta ya boyukka kaanci.

Kilímukkaa Saj-Bëtís

57 Wahtaa Ilisabeet jomee kilaakoh kowuda le'"a, ya laakka kowu kiyaal. 58 Buwaa dëk narida na mbokcaagari yéegussa an Ha'mudii, teewinndi yérmaandi wiyaak, ee bëebba baa nebluk ga iñaama nari. 59 Waa ku'oomaakaa límukka bi laakka bes ciyitnakaahay, buwaa

hayyaja kigú^{*}. Ba waareeja ki'e' teekaa paamci, Sakarí. ⁶⁰ Wayee eemunaa loffa an:

- Ó'óo, ja teeksan Sanj.

⁶¹ Ba wo''ari an:

- Man laakoo mbokfu yaa bay teekuma!

⁶² Buwaa meekisohha paamunaa na yahcaagaba, ya wo'ba daa ya waa' kiteek kowukaa-garida. ⁶³ Sakarí nakka buwaa, ba haydohi'ti haanga wibidaah, ya bínnda an: «Teeku Sanj.» Buwaa béeħħa jaahli'ussa ga iñaama. ⁶⁴ Ga dekataama, perimpaa Sakarí lógísukka, ya mínnida kiwo' fodaa mūus, ya yaa kañ Kooh. ⁶⁵ Buwaa dëk nari ga dëkaadä tíitussa ga iñaama, ee buwaa baa béstiroh iñaa laakee yaama ga cūuy janjancaa ga gohaa Yúudée tóohda. ⁶⁶ Baa iñaama aasin nofci béeħ, ammbaka ga helci ee ya yaa wo' an:

- Ku'oomaakii jii yah bee?

En ki'ena, doolaa Ha'mudii, enee nari.

Sakarí yiekka Kooh

⁶⁷ Sakarí, paam ku'oomaakaa líiffa na Helaa yisela'i'yaa. Ya yaa jangat fodii sëldíiga-Kooh an:

⁶⁸ - Ha'mudii, Koohyii bu-Isarayeel, kañsat, ndaga ya hayin kibaab na kilaassuu, du buwiigari.

⁶⁹ Ya wosinnduu Músalkaat yiyaak, yaa bok ga nílaa buu' Dëwít, súrgaagari.

* ^{1:59} 1: 59 Ga baahaa yaawúu'caa, oomaa yiyaalyaa límu béeħ, jom kigúruk ga besaa wu-yitnakanakwaa ya límohuda. Malkat Léwítik 12: 3

- 70 Ya yéegaloheera iñamaa kiméeñí', koorohhawa ga túuwtaa sëldíigacaagari bisela'í'baa ensee waamada;
- 71 Ya dígohee an ya hayyuu kimúsal ga buwii sagoh naruuda na ga yah buwii waarusii garuu kihotdfa.
- 72 Fodaama ya teeþ caasamuncaaruu yérmaandaagari, ee ya allii kifiliimunkaagari kisela'í'kaa na þuuncida.
- 73 Kooh dígee caasammbuu Abaraham, ⁷⁴ an ya hayyuu kimeydooh ga yah buwii enu naruu kilebirohdfa, doonaa du míndi kijaamuk fodaama, na fít wiygísí'.
- 75 Doonaa du sela' ee du júb ga fíkiici besaa Kooh onnduu kipes béeþ.
- 76 Fu nak, kowuroo, fu yah sëldíigii Koohyii ga dookaa-dookdfa, ndaga fu yah kidéwíruk Ha'mudii, fu waayuki'ti waasiigari ya yah kihayohdfa,
- 77 na ki'ínohlukoh buwiigari an waasaa yahba kimúsalda kooroh ga kibayalkaa ba bayalsan baakaa'caagabada.
- 78 Koohyiiruu yewinin yérmaandi, kérí tah bi ya hay kiyóoskí' ga dookkuu lee'laataa meyoh dook man na lee'laataa nohaa en na kimey.
- 79 En cfanaa ya léerí' buwaa tesu ga ñúusii ee ba dék ga kinúp kikaanda, ya níi' kotcaagaba, éewdohca ga waas jam.
- 80 Oomaanaa yaa yak ga faan na hel. Ya tessa ga cekat, ga ëgíraa, bi ga daa ya mey, ya teewukohha ga fíkií bu-Isarayeel.

2

*Kilímukkaa Yéesu ga Betlee' em
(Mëccée 1: 18-25)*

¹ Ga waama, buuraa yiyaakyaa wo'u Ógís nakohha an buwaa en ga kúlkaagari tóohdfa, ba bídukat bi ya ínoh ga daa ba híncsa. ² Bídukaama wëri dëb kilaak ee wa enee ga waa Kíríñús nguurukee ga gohaa Síriída. ³ Baa en bëeb yaa yah kibíduknee ga teeraa ya meyohdfa.

⁴ Yoseef ban bëbkohha ga teeraa Nasareet ga gohaa Gélilée, ya yaa yah Betlee' em, teeraa buu' Dëwít límohuda, ga gohaa Yúudée. Iñaa takhadfa, ya Yoseef, ya bok ga níilaa buu' Dëwít.

⁵ Ya ka'ta daama kibíduknee, ya taammba na jowujaagari, Mariyaama, lak na look. ⁶ Wahtaa Mariyaama jomee kilaak kowuda le'"a lak ba baa ga Betlee' em. ⁷ Ya laakka kowu kiyaal, ennda saawaagari. Ya múulla kulii'kaa, faanndaja ga duuy mbalka ndaga lak ga daa buwaa yunjfusee ga kaancaada líifin, ee ba laakéeríi daa ba enan.

Malaakaa yéegalla nírohcaa

⁸ Ga ëgíraama, laakeera nírohcaa neehsee ga yopcaa. ⁹ Laakka malaakaa Kooh mey gaba. Ndamaa Kooh yoosukka ga dookba, ennda fodii melic, wiillaba. Ba tíitta té. ¹⁰ Wayee malaakaa wo'"aba an:

- Kaa niikat, ndaga mi haydohi'túu Hewhew wijójí' waa yah ki'en neblaat ga buwii bëebba:
¹¹ watí*, ga teeraa buu' Dëwít límohuda, laakin

* **2:11** 2: 11 Ga baahaa yaawúu'caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos haysisan

Músalkaataa límuki'túu, yërí en Kiristaanii, Ha'mudii. ¹² Ee dú ínohsohanndi ga mandargii wii: dú hay kilaak daama kulii'kaa múuluunun, faanu ga d'uuu mbalka.

¹³ Ga dekataama, laakka malaaka biyewin baa meyoh dook hayussa ga yaama, ba taammiba béeëbba, baa kañ Kooh anee:

¹⁴ «Ndam aawat ga Kooh ga dookaa-dook, ee ga kakay jamaagari enat na buwaa ya tanda!»

Níirohcaa karussa Betlee'em

¹⁵ Waa ennda da, malaakacaa tagohussa na níirohcaa, baa boyuk dook-Kooh. Níirohcaa baa wo' ga díkaantiba an:

- Du yahat kon bi ga Betlee'em, d'u hot iñaa laak daama ee Ha'mudii, hayeeluuka kiyéegalda.

¹⁶ Ba gaawwa da kika', laakussa Mariyaama na Yoseef daama ee kulii'kaa faanuunun ga mbalkaa. ¹⁷ Waa ba hottaja, ba hannda kibéestí' iñaa malaakaa wo'eeba aaw ga ku'oomaakaadsa.

¹⁸ Béeb buwaa kelohsee iñaa níirohcaa béestí'seedä, jaahli'ussa ga. ¹⁹ Mariyaama nak ammba iñcaama tööh ga helaagari ee ya yaa halaat ga. ²⁰ Lëehí'ta níirohcaa boykussa yopcaa, baa ndam Kooh, baa kañnji ndaga iñaa ba kelohdsä, na iñaa ba hotdsä. Iñcaama tööh laakee fodaa daa malaakaa wo'eebakada.

Yéesu bayussa ga teekaagari

²¹ Waa ku'oomaakaa límussa bi laakka bes ciyitnakaahay, ja gúrussa, ba e'tari teekaa Yéesu. Teekaa waama wërí malaakaa erohee lak Mariyaama enndii na look duum.

Yéesu teewohsuneera ga Kaanfaa Kooh

22 Besaa kisétí'sirukkaa[†] Mariyaama le''a fodaa daa Waasaa Móyíis nakohkada, Yoseef nari bayussa ku'oomaakaa teeraa Yéerúsaleem ga Kaanfaa Kooh, kiteewohhi ga Ha'mudii; **23** ndaga bídu ga Waasaa Ha'mudii, an: «Kowu kisaaw kiyaal kaa límu béeb faandusat Kooh.» **24** Ba tummba sarah ban fodaa iñaa Waasaama nakohda: «Ho'-mbarfat banak wala ho'-húul banak biyín.»

25 Laakeera waama ga Yéerúsaleem, baa teeku Simewoñ. Baa yaama júweera ee kelohdeera Kooh ee ya sekee baa yah kihay kinaas coonucaa bu-Isarayeeda. Helaa yisela'í'yaa taabee nari **26** ee ya ínohlukoheerari ga heey an ya kaanoo ee ya hottii Kiristaanaa Ha'mudii, wosohcda. **27** Helaa yisela'í'yaa bayyari bi ga Kaanfaa Kooh, hídochha lak paam Yéesu na eeci haydohuunundi daama kitum iñaa Waasaa nakoh garida. **28** Simewoñ bebpari ga yahcaagari, ya yaa kañ Kooh an:

29 - Cic Kooh, diima iñaa fu dígoheedá laakin. Fu mínin ki'fis súrgiigaraa ya kaan na jam.

30 Ndaga mi hotin na tuhastiigoo kimúckii meyoh garaada,

31 ee kimúckiima, fu waayukka ga fíkíi bwuwií béeffba:

[†] **2:22** 2: 22 Malkat Léwítík 12: 3-6. Beti han kilaak kowaa ee ka bëtisi'unaa, ya hay kites bes ciyewin (bes cidaankaah kaahay, en kowu kiyaalaa, bes cidaankaah-yitniinoo na ciyitniinoo, en betinaa) balaa ya setaa

32 Kérí en lee'laataa tahanndaa ki'ínohuk ga
buwii ga ēldúnada tóoh, ee kérí onan
ndam bu-kaanfu, Isarayeel.

33 Paam Yéesu na eew Yéesu jaahli'ussa
ga iñaa Simewoñ wo'ee ga oomaanaadsa.

34 Simewoñ barkeellaba, wo"^a Mariyaama eew
Yéesu an:

- Malka, bii yii hay kitah bibo' biyewin ga
Isarayeel sooyu ga fíkii Kooh ee bo' biyewin
hay kimúcu. Ya hay ki'en mandargaa Kooh
teewoh ee ya hay kisagu ga d̄uuuy buwii. **35** Ee
fodaama, ya hay kiméyí' halaatcaa daakuk ga
keeñcaa bibo' biyewin. Fu nak, Mariyaama, fu
hay kilaak mesiklaat ciyaak ga keeñfu bi man na
jípíl maanjngaa.

36 Laakeera ban sëldíiga-Kooh yibeti, yaa
teeku Aana. Paamci teeksee Fanuwel ee bok
ga níilaa bu-kaan Asee'. Ya ya'^bbu'eera lool.
Ya enin tíkiis tiyitnatanak na yaalaa ya pa-
jukee gari ga ki'oomaajowucida. **37** Lëehí'ta,
waa yaalaa kaannda, ya pajukissii. Ya tessa
da bi ga tíkiistaa tidaankaah-yitnataahay na
tinikiistaa ya laakfa. Aana tagohéeríi Kaanfaa
Kooh. Wekoo nohoo, ya enee ga kijaamuk
Kooh: ya oori, ya kíimi Kooh. **38** Daa ya
hídukohee ga iñama, ya yaa gérém Kooh
ga ku'oomaakaa. Ee ya yaa béstírukoh
ku'oomaakaa ga béeb buwaa seku daa Kooh
laasohan bu-Yéerúsaleemfa.

Paam Yéesu na eeci boykussa Nasareet

39 Paam Yéesu na eew Yéesu mëtirussa kitum
iñcaa Waasaa Ha'mudii, nakohda, lëehí'ta ba
sooffa Nasareet, teeraa ba dëkohda ga gohaa

Gëlilée. ⁴⁰ Ku'oomaakaa nak, jaa yak, jaa wëñ kilaak hel, ja jaa yewin hamham ee jaa nebloh Kooh.

Yéesu han ki'aas Kaanfaa Kooh

⁴¹ Kískaa en béeb, paam Yéesu na eew Yéesu daansee kikaru Yéerúsaleem ga feetaa Paak. ⁴² Ga waa Yéesu laakka tíkiis tidaan̄kaah na tanak, ba ka'ta nari feetaa fodaa daa baahaa nakohkada. ⁴³ Ga waa feetaa leehha, ba baa boyuk, wayee Yéesu, ku'oomaa-yaalkaa, tessa ga Yéerúsaleem ee paamci na eeci ínohussii dara ga. ⁴⁴ Ba tíinnda iñaa hín na noh-noh wínoo ee ba foojnga rek an Yéesu yii ga dzuuy buwii ba taam nabada. Lëehí'ta ba baa en ga kiraassi ga dzuuy buwaa bokoh nabada na buwaa ba ínohda. ⁴⁵ Wayee ba hottiiri. Ba boyukka kon kiraassi bi ga Yéerúsaleem. ⁴⁶ Ga besaa wukaa-haywaa, ba hottari ga dzuuy Kaanfaa Kooh: ya yugin ga leeloo jégíroh yaawúu'caa, ya yaa súkúrukba ee ya yaa meekisba. ⁴⁷ Béeb buwaa súkúrukseerida lëyseera ga kiñaañkaagari na iñcaa ya taaseebada. ⁴⁸ Paamci na eeci hotussi hen, ba waaru"^a; eeci meekissari an:

- Kowuroo, iñii tah ya fu tummbíi iñii yii? Mi na paapu dí jaahli'eera lool ga dii dí eneeraa na kiraasda.

⁴⁹ Ya loffaþa an:

- Dú raaseeroo doo ya? Dú ínohéeríi an mi jom ki'en ga kaanfii Paammboo hene?

⁵⁰ Wayee ba ínohhii iñaa ya waareeba kiwo'ða. ⁵¹ Lëehí'ta Yéesu sooffa naba Nasareet ee ya yaa kelohi'ða. Eeci ammba iñcaama tóoh ga helaagari ee ya yaa halaat ga. ⁵² Yéesu nak

yaa en yaak, hamhamaagari waa baatuk, ee ya
yaa wëñ kineþloþ Kooh na buwaa.

3

Jangataa Sañ-Bëtís

(Mëccëe 3: 1-12; Marka 1: 1-8; Sañ 1: 19-28)

¹ Iñii yii laakee ga kískaa kudaankaah na kuyëtúuskaa ga nguuraa buuraa yiyaakyyaa teeku Tíbee'ða. Lak Poos-Pílaat yaa nguuruk ga kúlkaa Yúudée, ee Eroot nguurukee ga gohaa Gélilée, ee këmëenjíci Filiip nguurukee ga gohaa Ítúrée na waa Tarakonit, Lisañas nguurukee ga Abíleen. ² Ee ban lak Aan na Kayíf bëri kuliyükee ga sarahohcaa biyaakbaa. Waama Kooh wo'"a na Sañ, kowukaa Sakarí, ga duuy ëgíraa. ³ Waa ennda ða, Sañ ka'ta ga dëkcaa wíil húlwaa Yúrdenða tóohca. Ya yaa jangat an buwaa súpitat kipeskaagabaa, ba bëtisi'u, en danaa baakaa'caagabaa bayalu.

⁴ Fodaama, iñaa bínsee ga këyítfaa Ísayíi, sëldíiga-Koohða laakka, ndaga ya wo'ee an:

«Laakin koonaa-bo' kaa en na kiwo' didóolí' ga duuy ëgí'-dúndagaa an:

Waayukðat Ha'mudii waasii, júwí'datti tuwaas-waastii!

⁵ Cúl-cúl hay ki'úubu,
janjañ na tégël hay kihídírohu;
waascii deegiskohða hay kiyólóhðu,
waascii na yëltí-yëltíciidha hay kileeñu.

⁶ En danaa, baa en béeþ hay kihot kimúckaa meyoh ga Koohða.»

⁷ Buwaa baa hay ga Saŋ doo ya bëtisi'ba. Ya yaa wo'ba an:

- Heet gonj-saamaancii, bii lëdítúu ba iñaa tahanndúu kirëc ga aylukaa Kooh yah kihayda? ⁸ Kon tumat iñcaa teewohin an dú récukin baakaa'ciigarúu, ee kaa dalat kiwo' an:

«*Abaraham en caasammbíi.» Ndaga mi wo"úu man Kooh míniñ kibeb atohcii cii ya meydoh ga tucaasamun Abaraham!

⁹ Diima deñ ban kékúsaá tíimin boscaa tediktaa, kigú' níilcaa. Kon kedikkaa límmibii towu tijóff' téoh, gúru, jafu ga kiwii.

¹⁰ Mbooloomaa meekissari an:

- Kon dí jom ya kitum?

¹¹ Ya loffaiba an:

- Baa fu laak kúltí kanakaa, laa warohaa na baa laakoo, ee baa fu laak iñaa fu ñamanaa, tumaa fodaama.

¹² Juuticaa hayussa ban kibëtisi'u, ba meekissa Saŋ an:

- Jëgírohii, dí jom ya kitum?

¹³ Ya loffaiba an:

- Kaa meekisohat buwii iñaa wëñ iñaa nguuraa nakohdfa.

¹⁴ Laakka ban soldaa'caa meekissi an:

- Dí ban, dí jom ya kitum?

Ya wo"aba an:

- Kaa te'at hëelís ken na dooli wala ga poki' bo' iñcaa laakkii, wayee eemat ga fayaagarúu.

¹⁵ Buwaa baa sek ga Saŋ, ndaga baa en béeb foogee an heyna Saŋ yérí en Kiristaanii.

¹⁶ Wayee Saŋ wo"a buwaa béebba an:

- Mi, mi bëtisi"úu ga mûsú, wayee baa wëñnjoo kiyak fúuf yaa hay: mi jutuutin sah ga kipékís liibcaa ñafa'caagari. Ya bëtisi'anndúu ga Helaa yisela'íyaa na ga kiwii. ¹⁷ Kankaa kaa ga yahci, kifaa' yoonaagari, ya ek tohootaa ga dapaagari; wayee feki'faa, ya hayfa kitékí' ga kiwiikaa yímoo taa'da.

¹⁸ Fodaama, na jégíroh ciyewin ciliis caa manda, Sañ yaa yéegal buwaa Hewhewaa winéwi'waa. ¹⁹ Wayee Eroot buuraa Gëlilée, ga waa ya te' Erojaas beti këmëeñkíci, ya pokkarida, Sañ ña'tari ga na enaama cibóní' ciyewin ciliis caa buuraa tumee. ²⁰ Wayee Eroot baatissa kitum iñaa wëñ kisepi': ya amlukka Sañ ga kasu.

Sañ bëtisi" a Yéesu

(Mëccée 3: 13-17; Marka 1: 9-11)

²¹ Ga waa buwaa béeþba ñoodussa ga mûsúmaa, Yéesu ñoodussa ga ban. Waa ya ñoodussa bi ya meyca, ya yaa kíim Kooh. Ga wahtaama, dook-Kooh lëgísukka.

²² Helaa yisela'íyaa yoosukka ga dookci fodii iñaa man na ho'. Laakka koonaakaa kelohuk, meyoh dook-Kooh an: «Fu yërí en kowuroo ee mi waarinndaa. Keeñnjoo soosin garaa.»

Níila bïYéesu

(Mëccée 1: 1-17)

²³ Ga waa Yéesu dal kimey ga fíkíi buwaa, ya laakeera tíkíistaa le' tidaan̄kaah-kaahay. Buwaa abee an yërí en kowu Yoseef yaa enee kowu Helída. ²⁴ Helií ennda kowu Mataat, Mataat kowu Léwí, Léwí kowu Melki, Melki

kowu Yanay, Yanay kowu Yoseef,²⁵ Yoseef kowu Matacas, Matacas kowu Amoos, Amoos kowu Nahum, Nahum kowu Esli, Esli kowu Nagay,²⁶ Nagay kowu Maat, Maat kowu Matacas, Matacas kowu Simi', Simi' kowu Yooseek, Yooseek kowu Yoodaa,²⁷ Yoodaa kowu Yohanan, Yohanan kowu Resa, Resa kowu Sorobabeel, Sorobabeel kowu Salceel, Salceel kowu Nérí,²⁸ Nérí kowu Melki, Melki kowu Adi, Adi kowu Kosam, Kosam kowu Elmadam, Elmadam kowu Ee',²⁹ Ee' kowu Yéesu, Yéesu kowu Eliyese', Eliyese' kowu Yooram, Yooram kowu Mataat, Mataat kowu Léwí,³⁰ Léwí kowu Simewonj, Simewonj kowu Yúdaa, Yúdaa kowu Yoseef, Yoseef kowu Yonam, Yonam kowu Elíyakím,³¹ Elíyakím kowu Meleyaa, Meleyaa kowu Menna, Menna kowu Matata, Matata kowu Natan, Natan kowu Dëwít,³² Dëwít kowu Yesee, Yesee kowu Yobet, Yobet kowu Boas, Boas kowu Sala, Sala kowu Naason,³³ Naason kowu Amínadap, Amínadap kowu Atmin, Atmin kowu Arni, Arni kowu Esarom, Esarom kowu Peres, Peres kowu Yúdaa,³⁴ Yúdaa kowu Yakoop, Yakoop kowu Ísaak, Ísaak kowu Abaraham, Abaraham kowu Tera, Tera kowu Nakoo',³⁵ Nakoo' kowu Sérük, Sérük kowu Rewu, Rewu kowu Pelek, Pelek kowu Ebee', Ebee' kowu Sala,³⁶ Sala kowu Kaynam, Kaynam kowu Arapaksat, Arapaksat kowu Seem, Seem kowu Nowee, Nowee kowu Lamek,³⁷ Lamek kowu Metusela, Metusela kowu Henok, Henok kowu Yaret, Yaret kowu Mahalaleel, Mahalaleel kowu Kaynam,³⁸ Kaynam kowu Enos, Enos kowu Set, Set kowu Aadama, Aadama kowu Kooh.

4

*Seytaani fí'ta Yéesu
(Mëccée 4: 1-11; Marka 1: 12-13)*

¹ Ga waa Yéesu líiffa na Helaa yisela'í'yaa, ya meyohha húlúwaa Yúrdenj. Helaa yisela'í'yaa wooccari, bayyari ga díekat, égí'-dúndanj.
² Daama ya ennda da bes cidaan̄kaah-nikiis, caa wée'taa ga an cii, Seytaani yaa fí'ti. Ya ñammbii dara ga díuuy bescaama. Ga waa bescaama paaffa, kiyaab ambari. ³ Waa ennda da, Seytaani wo"ari an:

- En lak fu en Kowukii Koohaa, nakaa atohii wii wa súpítuk mbúurú, fu ñam.

⁴ Yéesu loffari an:
 - Kéyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doñ.»

⁵ Seytaani bayyari ga díekat wikérí' díook, ya teeþpari ga saasi dékciii ga éldúnada tóoh.

⁶ Léehí'ta ya wo"ari an:
 - Mi hayyaa ki'on kinguuruk ga díook dékciima tóoh na kilaak ndamaa nguuraagaca: mi eruunun iñaama tóoh ee mi míniñwa ki'e' baa neþpoo. ⁷ Kon fu, binaa fu yí' ga fíkíiroonaa, iñaama tóoh fu hayyi kilaak.

⁸ Yéesu loffari an:
 - Kéyítfaa wo' an: «Fu yí'dan Ha'mudii, Koohyiigaraa, ee fu jaamukanndi ya doñ.»

⁹ Léehí'ta Seytaani bayyari Yéerúsaleem, yíppari ga díook Kaanfaa Kooh, ya wo"ari an:

- En lak fu en Kowukii Koohaa yípukaa kakay;
¹⁰ ndaga Kéyítfaa wo' an:

«Kooh hayyaa kinaki' malaakacaagari, ba sommbaa.» ¹¹ Ee ban: «Malaakacaa teenjngaa ga yahcaagaba, doonaa kotfu këftukoo ga atoh.»

¹² Yéesu loffari an:

- Këyítfaa wo' an: «Kaa jéematuk Ha'mudii, Koohyiigaraa.»

¹³ Ga waa Seytaani lëehí'ta kifí' Yéesu ga bakaan en béeb, ya úsaayya Yéesu, ya yaa sek bes wiliis.

Yéesu boyukka Gélilée

(*Mëccée 4: 12-17; Marka 1: 14-15*)

¹⁴ Yéesu líiffa na Helaa yisela'í'ya, boyukka Gélilée. Teekaagari síwwa ga gohaama tóohwa.

¹⁵ Ya yaa jégíroh ga dhuuy jaangu-yaawúu'caa daamada ee buwaa béeb baa kañnji.

Yéesu kaalussa ga jaangu-yaawúu' ga Nasareet

(*Mëccée 13: 53-58; Marka 6: 1-6*)

¹⁶ Yéesu ka'ta Nasareet, teeraa ya yakohdfa. Ga besaa Sabat, ya aassa jaangu-yaawúuraa fodaa daa ya meereeka kitumdfa. Ya kolukka kijan Këyítfaa Kooh. ¹⁷ Ya erussa Këyítfaa sëldíiga Ísayíi. Ya léríssafa, ya le''a bi ga dékataa bídu an:

¹⁸ «Helii meyoh ga Ha'mudiidsa, wii ga dlookkoo ndaga ya tanukinndoo kihaydoh Hewhewii winéwí'wii ga buwii laakoodfa.

Ya wosinndoo kiyéegal buwii abuda an ba hay kiréc

na kiwo' buwii hascii búumdfa an ba hay kihotis, buwii en na kitogisohudfa an ba hay kilaak

haffba; ¹⁹ Ya nakinndoo kiyéegaloh kíiskii Ha'mudii

yah kiteewoh an buwaa neblohinndi.»

20 Lëehí'ta Yéesu ponnda Këyítfaa, ya íkkafa baa ñaakifada, ya yunjnga. Buwaa enee ga jaangaada béebla yípuussari hascaa. **21** Daama, ya yaa wo'ba an:

- Wati, wo'eenii ga Këyítfii dú han kikelohda laakohin ga dii wa wo'da.

22 Baa en béebl yaa wo' iñaa morin ga Yéesu, ee ba jaahli'a ga wo'eencaa cinéwí'caa ya meydoh ga kúuwkaagarida. Ba baa wo' an:

- Bii enndii kowu Yoseefe?

23 Yéesu wo"aba an:

- Wóorinndoo an dú hayyoo kicah an: «Payohii, wékíraa haffu!» Dú hayyoo kiwo' ban an: «Dí yéegin iñcaa fu tum ga Kafarnawomda tóohca; tumaa caa manda dii ga dëkii fu meyohda.»

24 Lëehí'ta, ya baatta ga an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; laakkii sëldíiga-Kooh yaa te'u ga dëkaa ya meyohda. **25** Ee mi yii wo'issúu ban kayoh-kayohda: níindískat iñaa laakee waama ga jamaanaa sëldíiga Ili, lak Kooh enin karaj iñaa le'in tíkiis taahay na caban ee a' wiyaak laakka ga kúlkaa tóoh, mi wo"úuka laakka waama ga kúlkaa Isarayeel beti biyewin baa yaalcaagaba kaanin; **26** wayee Kooh ebillii Ili ga yiinoo gaba, ya dímalba. Ya nammbari ki'ebil ga yiinoo yaa enndii yaawúu' ee dëk teeraa Sareptaa ga gohaa Sídonjda.

27 Ga Isarayeel ban, ga jamaanaa sëldíiga Ilisee, laakeera gaana biyewin, wayee yiinoo gaba wékfuséeríi, enndii Naamaan yaama dëk Síridanaa. Ya enndii yaawúu'.

²⁸ Buwaa enee ga d̄uuuy jaangaad̄a b̄éeb̄ba, daa ba kelohee wo'eencaama, keeñcaagaña tammba lool. ²⁹ Ba kolukka, ba meydohhari teeraa, ba jíitallari bi ga d̄ook janjagaa, ga daa teeraa Nasareet yípohseed̄a, doo ba ye"i ga írkísa, ya keen kakay. ³⁰ Wayee Yéesu koo'ta ga leelooba, ya yaa paaf.

*Yéesu wëki'ta baa laak rab
(Marka 1: 21-28)*

³¹ Yéesu ka'ta teeraa Kafarnawom ga gohaa Gélilée. Ga bes Sabat ya yaa jëgí' buwaa.

³² Buwaa waaru'seera lool ga jégírohaagari ndaga ya yéréméeríi wo'eenci. ³³ Ga d̄uuuy jaangu-yaawúuraa, laakeera baa rab yisóotí' am enee daama, ya yaa les koonaa kiyaak an:

³⁴ - Éey! Yéesu-Nasareet, fu naríi ya? Kidúmí'tíi kérí haydohhane? Mi ínohin bii fu enda: fu yérí en bii yisela'í'yii meyoh ga Koohcsa.

³⁵ Yéesu gëtta rawaa, wo"ari an:

- Dekoha, fu meyoh ga bii.

Daama, rawaa búukka baa kakay, ga leeloo buwaa b̄éeb̄ba, ya meyca gari ee tummbiiri dara iñaa meskin. ³⁶ Buwaa b̄éeb̄ba jaahli'ussa, ba baa wo' ga díkaantiba an: «Cii wo'een ca yee? Bii laakin dooli kinak rabcií ba meyoh ga buwaa ee na wo'een wíinoo rek ba mey.»

³⁷ Fodaama teekaa Yéesu waa síw ga gohaama tóohwa.

*Yéesu wëki'ta payam Simoñ na bibo' biliis
(Méccée 8: 14-17; Marka 1: 29-34)*

³⁸ Yéesu kolkohha jaangu-yaawúuraa, ya ka'ta kaan Simoñ. Lak payam Simoñ yibeti d̄úukoolin

bi faanfaa tamin jír. Ba kíimmba Yéesu ya dímalba ga. ³⁹ Ya híilla ga dookci, ya gëtta tamohlaataa faanfaa; tamohlaataa meyca, ga saasi ya kolukka, ya aawwaba kitoputu'.

⁴⁰ Ga waa nohaa aassa, baa laakin dúukoolí' béeb ee ga daa ya míñ kiman tóoh, haydohhari ga Yéesu. Ya tikkä yahcaagari ga dook yaa en béeb gaba, ee ya wéki'taba. ⁴¹ Rabcaa ban baa meyoh ga dúukoolí' biyewin na tifip an:

- Fu yërí en Kowukii Kooh.

Wayee yaa gëtba, ya hoonohhaba kiwo' iñaa aaw gari, ndaga lak ba ínoheera an yërí en Kiristaanii.

*Yéesu yaa jangat ga kúlkaa Yúudéé
(Marka 1: 35-39)*

⁴² Kooh yaa wíis, Yéesu yaa mey teeraa Kafarnawom yaa yah ga daa wéetin. Mbooloomaa waa raassi. Waa ba le'a bi gari, ba waa'tari kitéhdoh doo ya tagohoo naba. ⁴³ Wayee Yéesu wo'aba an:

- Mi jomin kiyéegaloh ban ga teerucii cíinoo Hewhewii winéwi'wii Nguurii Kooh, ndaga iñaama yërí tah Kooh wossaroo ga éldúna. ⁴⁴ Fodaama, Yéesu ennda ga kiyéegaloh Hewhewaa winéwi'waa ga díuy jaangu-yaawúu'caa en ga kúlkaa Yúudéeda.

5

*Yéesu bayya téelibéecaa ya dëb kitanukdä.
(Mëccëe 4: 18-22; Marka 1: 16-20)*

¹ Laakka bes lak Yéesu yaa ga seereenaa giyyaa Senesareet, mbooloomaa wíillari bi wa

waa ñaak ga dookci ndaga kisúkúruk wo'eenaa Kooh. ² Ya hotta ga seereenaa giiyaa gaal-looci kanak; laakka mbaalohcaa yoosukoh gaca, ba baa tís mbaalcaagaba. ³ Ya aassa ga gaal-loocaa wiinoowaa en wuu Simonjda; Yéesu wo"ari kibay gaal-loocaa wa úsaay seereenaa giiyaa jutuut. Yéesu yunnga ga loocaa ya yaa jégí' mbooloomaa.

⁴ Ga waa ya lëehí'ta kijégíroh, ya wo"a Simonj an:

- Bayaa loocii bi ga dekataa músúmaa huutin, dú wees mbaalii, dú aaw kimbaal.

⁵ Simonj taassari an:

- Kiyaakii, dí lëgëyin wekii béeþwa ee dí ammbii dara, wayee ga wo'eenfu mi haywa kiwees.

⁶ Ba weessa mbaalaa, ba ammba jén ciyewin bi mbaalaa waa da'. ⁷ Waa ennda da, ba baa kalay buwaa taam naba ee ba enee ga loocaa wiinoowaadfa, ba hayba kidímal. Baama hayussa, ba líifí'ta loociccaa kanakcaa na jén bi ca caa waa' kinuu'. ⁸ Daa Simonj-Pee'* hotee iñaama, ya yí'a ga fíkíi Yéesu, ya wo"a an:

- Ha'mudii, meyaa garoo ndaga mi iñii ha'-baakaa'.

⁹ Simonj wo'ee fodaama ndaga ya na buwaa taabee narida jaahli'seera lool ga jéncaa ciyewincaa ba amda. ¹⁰ Bi ga Saak na Sanj, towutaa Sebedee boku na Simonj lëgëyaada jaahli'seera ga ban. Wayee Yéesu wo"a Simonj an:

- Kaa niik dara. Kimma, bifo' bëri fu mbaalan.

* ^{5:8} 5: 8 Simonj, yaa Yéesu teekan Pee'da. Teekaa Pee' hayan ga Lúkkaa 6: 14

11 Waa ennda d̄a, b̄a soofdohha gaal-loocicaagaba tewisaa, b̄a foñnja tóoh, b̄a baa taabuk Yéesu.

*Yéesu wëkí'ta baa gaana'in
(Mëccëe 8: 1-4; Marka 1: 40-45)*

12 Laakka bes lak Yéesu yaa ga teeru wiinoo ga gohaa Gélilée, baa gaana'in bi faanfaa gomin hayya. Daa ya hotee Yéesu, ya lí'ukka ga fíkíici, ya kíimmbari an:

- Kiyaakii, fu waa'kanaa fu mínnindoo kiwëkí'.

13 Yéesu léríssa yahaagari, le'a ga baa, wo'ari an:

- Mi waalinka, waka.

 Ga saasi dúukool-gaanaa nísukka ga baa.

14 Lëehí'ta Yéesu hoonohhari kiwo' bo' iñaa aaw gari. Ee ya wo'ari an:

- Kara, fu teewukohnee ga sarahohaa, fu tum sarah ga kisetkiigaraa fodaa daa Móyíis nakohkada, en danaa, iñaama hay kiteeb béeb an fu setin.

15 Wayee iñaama kokohhii bi teekaa Yéesu waa wëñ kisíw. Bibo' biyewin baa négírukoh ga yahaaci, kisukúruk wo'eencaagari ee ya wëkí'ba ga dúukoolcaagaba. **16** Ee Yéesu ka'ta daa wéetinaa, ya kíimi Kooh da.

*Yéesu wëkí'ta baa lafañin
(Mëccëe 9: 1-8; Marka 2: 1-12)*

17 Laakka bes, Yéesu enee na kijégíroh. BiFérísiyeen na bijégíroh-waas ee meyohu dëkkawcaa ga gohaa Gélilée, na ga gohaa Yúudée na teeraa Yéerúsaleem ensee daama, yuguunun ga yahaaci. Doolaa Kooh, Ha'mudii, taabee na Yéesuda, waa onndi kiwëkí' dúukoolí'caa.

18 Bibo' le''a, haydohu ga dlook gatan baa lafañin, ee ba baa heelli ki'ek ga dhuuy kaanfaa bi Yéesu hotti. **19** Wayee ba hottii ga daa ba paafdochanndi ndaga mbooloomaa wiyewinwaa. Ba lappa nari ga dlook túuyaa, ba heella gúl ga cakaraa[†], ba yóoski'tari na gatanaagari ga leeloo buwaa ga fíkii Yéesu. **20** Daa Yéesu hotee ngëmaagaba waama, ya wo''a lafañaa an:

- Yaal, baakaa'cumgaraa bayaluununndaa.

21 Jégíroh-waascaan na Férísiyeenjcaa baa halaat ga dhuuyba, baa wo' an: «Bii yii ya ba, ya basi Kooh? Bii míni kibaal baakaa' ba, enndii Koohaa?» **22** Wayee Yéesu ínohha halaatcaagaba, wo''abaa an:

- Iñii tah ya dú laak halaatcuma ga helcigarúu? **23** Kon iñii yiida wéñ kiyoob kiwo' lafañii: kiwo'i «Baakaa'cumgaraa bayaluununndaanoo», kiwo' an: «Koluka, fu tñin»? **24** Wayee bi dú ínoh an ga ëldúna, Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa -- ya wo''a lafañaa an: -- Mi wo''aaka, kolka, bewaa gataniigaraa fu yee kaanfu!

25 Ga saasi lafañaa kolukka ga fíkii buwaa béeþba, béeþpa gatanaa ya faankoheedaa, yaa ndam Kooh, ya yaa yah kaanci. **26** Béeb buwaa waaru'ussa, baa ndam Kooh, ba jaahli''a bi baa wo' an: «Dí hotin watí iñaa mosoo kilaak ga fen.»

*Yéesu bayya Léwí
(Mëccée 9: 9-13; Marka 2: 13-17)*

[†] **5:19** 5: 19 Cakaraa túuycaa bu-Paleestiín hëwrohsee na kakabán, ee bo' míni kiyuŋ ga dlookgaa.

27 Lëehí'ta, Yéesu meyca, ya hotta juuti, yaa teeku Léwí, yugin ga dekataa fayohsi juutida. Ya wo"ari an:

- Taabukaaroo!

28 Léwí iissa tóoh, kolukka yaa taabukki.

29 Léwí tíkdee Yéesu ñamah cijófí' ga kaanci. Juuti biyewin na bibo' biliis bokussa naba kanu.

30 Férísiyeencaa na jëgíroh-waascaan fa' nabada baa ña'sukoh, ba wo"a télibéecaa Yéesu an:

- Iñii tah ya dú bok kiñam na ki'an na juuticii na buwii júwussiida?

31 Yéesu kelohhaba, loffaiba an:

- Buwaa dara gaa naba laakussii sooli ga payoh, wayee buwaa dúukoolin bëri laak sooli ga. **32** Mi hayyii ga éldúna kibay buwii júwinda wayee mi hay kibay ha'-baakaa'cii doo ba súpit kipeskiigaba.

Yéesu wo"a ga ooreenaa

(Mëccée 9: 14-17; Marka 2: 18-22)

33 Bibo' wo'ussa Yéesu an:

- Télibéecii San na bii Férísiyeençii oo'si leekleek ee ba kíimi Kooh, wayee biigaraa ñami hen, ba ani.

34 Yéesu loffaiba an:

- Dú míniñ ki'oo'lukoh bedohcii ha'-kílookkii lakanaa ha'-kílookkii yii nabane? **35** Wayee bes hay kihay, ha'-kílookkaa hay kibewohu ga díkaantiba, bescaama nak ba hay ki'oo'.

36 Yéesu liiwukkaba ñan:

- Ken dñaroo píis ga kúltí fi'as, daafwa ga líl-kúltí. Fu tumkanan, fu hay kida' kúltífaa fi'asfaa ee píisa wi'aswaa nísohu gafada taabohanndii na líl-kúltífaa. **37** Fodaama, ken tumoo biiñ

wi'as, waa dal kilúun, ga mbúus-oncaa maañin. Fu tumkanaa, biiñaa pook mbúus-oncaa: biiñaa aamuk, ee mbúuscaa yasukoh. ³⁸ Kon biiñ wi'as jom kitumu ga mbúus-on ci'as! ³⁹ Ee ken waaroo ki'an biiñ wi'as binaa ya meyoh ki'an ga wiméeñí'waanaa; ndaga ya wo'i an wiméeñí'waa wérí wëñ kineb.

6

Yéesu yérí laak bes Sabat

(Mëccée 12: 1-8; Marka 2: 23-28)

¹ Laakka bes Sabat, Yéesu korohee ga dzuuy yoonaa lúudin. Tëelibéecaagari baa weel ga boncaa[✳], baa boliñ towutaa ga yahcaagaba, baa ñam. ² Laakka Férísiyeeñcaa wo'uba an:

- Iñii tah ya dú tum iñii Waasii kokohin kitum ga bes Sabat?

³ Yéesu loffaba an:

- Hanaa dú janjngii iñaa Dëwít tumee ga waa ya yaab, ya na buwaa taabee narida? ⁴ Ya aassa ga taalaa Kooh, ya bëbpa ga mbúurúcaa meydochfusee Koohda, ya ñammba ga, ya e'ta buwaa taamsee narida ga. Ee mbúurúcaama sarahohcaa doñ onuca kiñam[✳].

⁵ Lëehí'ta Yéesu wo'issaba an:

- Kowukii bii këri laak bes Sabat.

Yéesu wëkí'ta baa yahaa dooykin

(Mëccée 12: 9-14; Marka 3: 1-6)

⁶ Laakissa bes Sabat, Yéesu ka'ta jaangu-yaawúuraa, ya yaa jégíroh. Laakka daama fo', yaa yahaa ñaabaa dooykin. ⁷ Jégíroh-waascaan

[✳] **6:1** 6: 1 Malkat Déteronom 23: 25. [✳] **6:4** 6: 4 Malkat Léwítik 24: 9.

na Férísiyeencaa baa malak ga Yéesu, ati ba hayyi kihot ya wëki' bo' ga bes Sabat, doonaa ba laak iñaa ba yabohanndi. ⁸ Wayee Yéesu ínohha halaatcaagaba, ya wo"^a baa yahaa dfooykinda an:

- Kolka, fu tuuk dii ga fíkii béeþ!

Baa kolukka, tuukka.

⁹ Lëehí'ta, Yéesu wo"^a buwaa an:

- Mi meekissúu ati ga bes Sabat Waas onoh kitum iñaa jofin wala iñaa moroo, kisom kumuun bo' wala kilaŋ kumuun?

¹⁰ Ya malakka béeþ buwaa wíillida, ya wo"^a ha'-yahaa an:

- Lérísaa yahiigaraa!

Baa léríssa, yahaa dalla kiwak, mannda ga daa wa eneeda.

¹¹ Wayee buwaa bíinoo ensee dadfa líifussa muut na tam-keeñ, ba baa malak ga díkaantiba iñaa ba tuman Yéesu.

*Yéesu tanukka bo' bidaan̄kaah na banak ga
tëelibéecaagari*

(Méccée 10: 1-4; Marka 3: 13-19)

¹² Ga bescaama, Yéesu ka'ta janjancaa kikiim Kooh, ya tessa wekaa béeþwa kikiim Kooh. ¹³ Ga waa Kooh wiissa, ya bayya télibéecaagari, ya tanukka ga bo' bidaan̄kaah na banak, ya teekkaba bi'apotaa': ¹⁴ Simon (yaa ya teek Pee'da) na këmëenjkici Andari, Saak na San, Filipp na Bartulémi, ¹⁵ Méccée na Toomaa, Saak kowu Alfee na Simon selootaa*, ¹⁶ Yúdaa kowu Saak na Yúdaa Iskariyot, yaa onan Yéesu bíin̄da.

* ^{6:15} 6: 15 Simon yaama bokee ga buwaa waa'see kilaak hafbadfa.

*Yéesu yaa jëgí' mbooloomaa ee yaa wëkí'
dúukoolí'caa
(Mëccëe 4: 23-25)*

¹⁷ Yéesu yoosukka janjagaa na apotaa'caagari bi ga ndëneeraa, ga daa bo' biyewin ga télibéecaagari enoheeda. Laakeera daama ban mbooloo wiyaak waa meyohee kúlkaa Yúudée na teeraa Yéerúsaleem, na gohcaa bopukoh na giyyaada: Tíi' na Sídon. ¹⁸ Ba hayeeri kisúkúruk, ee ya wëkí'ba ga dúukoolcaagaba. Buwaa rab amda wëkdussa. ¹⁹ Baa en béeb yaa heel kile' gari, ndaga dooli meyohi gari, wa wëkdiba béeëbba.

*Yéesu wo''a ga buwaa en ga mesiklaat na
buwaa en ga neblaatda
(Mëccëe 5: 1-12)*

²⁰ Lëehí'ta Yéesu malakka télibéecaagari, ya wo''a an:

- Dú yewinin múu', dú nduulcii ndaga Nguuraa Kooh wuurrúu.

²¹ Dú yewinin múu', dú bii dú yaab watida ndaga dú hay kikap.

Dú yewinin múu', dú bii dú koduk watida ndaga dú hay kiyen.

²² Dú yewinin múu' moos, binaa Kowukii bii tah bi buwii sagussúu, ba kaallúu ga d'uuysa ba bassúu, ba taasuk teekcaagarúu.

²³ Iñama laakaa, laa neblukat, dú koltuki, dú hamí ndaga neehal wiyaak waa sekkúu ga d'ook-Kooh. Bicaasamba sodalsee sëldíiga-Koohcaa fodaama.

²⁴ Wayee nak, massa dú, ha'-alalcii ndaga dú laasin bakkúu.

25 Massa dú bii dú kapin watida ndaga dú hay kiyaab.

Massa dú bii dú yen watida, ndaga dú hay ki'en ga coonu ee dú hay kikoduk.

26 Massa way, binaa buwii wo' garúu iñaa jofinaa, ndaga bicaasamba tumsee fodaama na buwaa tíkee haffa bisëldíiga-Kooħħda ee lak sabohda.

Yéesu nakoh kiwaa' baa sajngaa

(Mëccée 5: 38-48; 7: 12a)

27 Yéesu tikka ga an:

- Wayee dú bii dú sükúrukkooda, mi wo''úu an: waarat buwii heñohsirúuda, tumdat buwii sajngúuda iñaa jofin. **28** Kíimat Kooh ya barkeel buwii cojirúuda ee kimdat buwii sodalirúuda. **29** Binaa bo' feekkaa ga ḥaamaa, eraari wiinoowaa ban. Binaa bo' te' sabadooraa-garaanaa, kaa sagi'ti túrkaa ban. **30** Baa kíimmbaa yen béeb, laa onaari; ee baa te' iñaa en yuufunaa, kaa te'siswa. **31** Fodaa daa dú waa' bimooroommbúu tumi'túuda, laa tumdatba iñaa manda.

32 Binaa en lak dú waa' buwii waa'túuda rekka, ndamii wiida wérí dú laakan ga iñaama? Bi ga buwii júwussiida sah waa'sin buwaa waa'badfa. **33** Ee binaa en lak buwii tumdirúu yijóffidha bérí rek dú iki' iñaa jofinaa, ndamii wiida wérí dú laakan ga iñaama? Bi ga buwii júwussiida sah tumsinka. **34** Ee binaa en lak buwaa dú yaakaa' an ba hayyúu kifayda bérí rek dú wútíranaa, ndamii wiida wérí dú laakan ga iñaama? Bi ga buwii júwussiida sah wútí'sin buwaa man nabada, lëehíraa ba laas iñaa hín

na iñaa ba wútírohða. ³⁵ Kon waarat þuwii sajngúudha, tumðatþa yijóffí', erohat ee kaa séentukat dara ga, en danaa neehalaagarúu hay kiyak ee dú yah towutii Kooh yii ga dlookaadookða, ndaga Kooh jofin ga þuwii tookkiiri kigérém ga iñcaa ya tumi'bada. ³⁶ Líifat na yérmaandi fodii dii Paammbúu Kooh líif na yérmaandida.

*Yéesu wo''a an ken hanat ki'atti' mooroomci
(Mëccée 7: 1-5)*

³⁷ Yéesu tíkka ga an:

- Kaa attiat ken, en danaa Kooh atti'oorúu. Kaa tamat ken, en danaa Kooh tamoorúu. Bay-alat bimooroommbúu en danaa Kooh hayyúu kibayal. ³⁸ Onohat en danaa Kooh hayyúu ki'on: dú hay kinatdu yen, dú go'du yewin, yëngëlu bi deguk, líif bi aamuki, ndaga nataa dú natoh þuwiida wéri dú natohohsan.

³⁹ Léehí'ta, Yéesu liiwukkaba anee ban:

- Búumí' míñ kinook búumí' mooroomcine? Baanaa béeþba ba banak, ba keenanndii ga noge? ⁴⁰ Tëelibée míñoo kipaaf baa jégí'tida, wayee tëelibéenaa mat ga jagaagarinaa hay kile' ga jégírohaagari.

⁴¹ Iñii tah ya fu malaki bolaa en ga kuhaskaa mooroomfu, ee fu míñoo sah kimalaksukoh dúuñii en ga kuhaskiigaraadfa? ⁴² Fu yii fu hottii dúuñii en ga kuhaskiigaraada, fu mínan na kiwo' mooroomfu an: «Fiilii, iisa mi nísí'taa bolii en ga kuhaskiigaraa»? Fu yii fu jofjófsuki ga fikíi þuwiida, dëwaa kinís dúuñii en ga kuhaskiigaraadfa, en danaa fu hay kihot dijóffí' bi fu míñ kinís bolaa en ga kuhaskaa mooroomfuda.

*Yéesu jégírohha ga kedik na towutaa ka límda
(Mëccée 7: 16-20; 12: 33-35)*

⁴³ Yéesu tíkka ga an:

- Kedik kijóffí' límoo kowukaa moroo ee kedikkaa díukoolin límoo kowukaa morin.
⁴⁴ Kedikkaa en béeb ínohohsan ga towutaa ya laaksa: ken beenoo towu een ga ka'ka' ee ken beenoo towu reseñ ga pëegíi-ñaawaab. ⁴⁵ Bo' yijóffí' tumi iñaa jofin, ndaga iñaama rek yérí ya daak ga keeñaagari. Bo' yibóní' tumi iñaa bonin ndaga iñaama rek yérí ya daak ga keeñaagari. Ee bo', iñaa ya meydoihi ga kúuwciða, wérí líif ga keeñci.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo kaancaa
kanakcaada
(Mëccée 7: 24-27)*

⁴⁶ Yéesu tíkka ga an:

- Dú bayohhoo ya «*Ha'mudii, Ha'mudii» ee iñii mi nakirúuduða dú tumoori? ⁴⁷ Baa hay garoo béeb ee ya súkúruki wo'eenciigoo ee ya taabukica ga tumeenaagari, mi hayyúu kiwo' baa ya mëdírohu nariða: ⁴⁸ Baa yaama mëdírohu na baa enee na kitawah kaan; ya acca bi huutta, ya daþpa atoh, ya yíppa kaanfaa ga dookgaa. Toþ wiyewin keennda bi baalaa líiffa, wambalaatapukka ga kaanfaa ee mínnidiifa kibúuk ndaga tawahaa kaanfaa yëgíseera.

⁴⁹ Wayee baa keloh ee taabukkii wo'eenciigoo ga tumeenaagari, baa yaama mëdírohu na baa tawah kaan, yíppafa ga dook kakay ee accii dara. Waa wambalaatapukka ga kaanfaa faama, ga saasi, fa bú'ta ee kaanfaa béeb yasukohha.

7

*Yéesu wëkí'ta súrgaa soldaaraa yiyaakyaa
(Mëccée 8: 5-13)*

¹ Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' iñcaa ya waaree buwaa kelohdfa, ya ka'ta teeraa Kafarnawom. ² Daama laakeera soldaaraa yiyaakyaa kuliuki ga heñda. Baa yaama laakeera súrga, yaa ya keeñukin, lakanaa súrgaa dúukoolin bi yaa yah kiléehduk. ³ Ga daa soldaaraama kelohee iñaa wo'u ga loo Yéesuda, ya wossa ga yaakcaa yaawúu'caa kikiimmbi ya hay kiwëki' súrgaagari. ⁴ Buwaa wosseeda hayussa ga Yéesu, ba tuukki'tari tek, ba wo"ari an:

- Bii wossíi garaada, calin kidímal, ⁵ ndaga ya waarin bu-dékiigarií, ee yérí tawah jaanguyaawúuraagaríi.

⁶ Waa ennda da Yéesu yaa yah naba. Ga waa ba deeyca kaanfaa, soldaaraa yiyaakyaa wosissa ga filiimuncaagari, ba wo' Yéesu an:

- Kiyaakii, kaa sodal haffu, ndaga joobinndoo fu aas kaanndoo, ⁷ iñaama yérí tah bi mi wo' an joobinndoo mi hay na kihaffoo kihídohnee naraa. Wayee wo'aa wo'een wíinoo rek, súrgiigoo wak. ⁸ Ndaga mi ga kihaffoo, mi laakin buwaa hanohhoo dook ee mi laakin soldaa'caa hanohussoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yíinoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' súrgaagoo an tumaa iñii yiinaa, ya tummbi.

⁹ Daa Yéesu kelohee wo'eencaama, ya waaru''a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya méeñsukka ga mbooloomaa taabukeerida, ya wo''a buwaa an:

- Mi wo"úu man, bi ga d'uuuy Isarayeel sah mi mossii kihot baa laak ngëmaa hín na wii garoo.
10 Lëehí'ta buwaa soldaaraa woseeda boyukussa kaanfaa. Ba laakka súrgaa d'úukoolleeda wakin peleñ.

Yéesu mélisi'ta kowukaa baa yaalaa kaanin

11 Lëehí'ta Yéesu ka'ta teeraa wo'si Nayindä. Tëelibéecaagari na bo' biyewin taamsee nari.
12 Ga waa ba deeyca aasaaraa dëkaa, ya hotta buwaa baa yah ki'acnee faraaf. Baa kaandsa, enee kowu kíinoo ga eeci; ee eemunaa, yaalaa kaanin. Laakeera bo' biyewin ga dëkaa, baa taam na betifaa ga waas acaa'caa. **13** Daa Yéesu Ha'mudii hotee eemunaa, ya laakka yérmaandi wiyaak gari, ya wo"ari an:

- Kaa koduk!

14 Lëehí'ta, Yéesu deeyca, le'"a ga ñoyaa buwaa abohða, ba tuukka. Yéesu wo"a an:

- Oomaa-fiili, mi nakkaa, kolka!

15 Baa kaaneeda kolukka, yuŋga yaa aaw kiwo'. Yéesu íkkari eemunaa. **16** Buwaa béeþba tíitussa ga iñamaa ee ba baa kañ Kooh, ba baa wo' an:

- Sëldíiga-Kooh yiyaak hotukin ga d'uuycuu, ee Kooh hayin kibaab þu-kaanci.

17 Iñaa aaw ga Yéesu yaa béstírukohu ga kúlkaa Yúudée béeþ na iñaa wíilwada.

*Saŋ-Bétís wosohha ga Yéesu
(Mëccëe 11: 2-19)*

18 Tëelibéecaa Saŋ béstírussari iñcaa Yéesu tumeeda tóohca. Ya bayya banak gaba, **19** ya

wossaba ga Yéesu, Ha'mudii, kimeekissi an: «Fu yérí en baa jom kihayfanoo dí sekan bo' yiliis?»

²⁰ Ga waa ba ka'ta bi ga Yéesu, ba wo"ari an:

- Sañ-Bétís yérí wossíi garaa kimeekissaa ati fu yérí en baa jom kihayfa wala dí sekan bo' yiliis.

²¹ Ga wahtaama sii', Yéesu wéki'ta bo' biyewin ga dúukoolcaagaba, na ga iñaa mesikbada, ya kaalla rabcaa ga buwaa ee búumí' biyewin, ya onndaba kihot. ²² Ya dalla buwaa kitaas an:

- Karat dú béstí'nee Sañ iñcii dú hotfa, na iñcii dú kelohfa: búumi'cii bii hot, lafañcii bii tíin dijófí', gaanacii bii sétíru, dekcií bii keloh, faraafcii cii mílís, nduulcii bii yéegalú Hewhewii winéwi'wii. ²³ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngëmaagaraanaa, fu yewinin múu'!

Iñaa Yéesu wo' ga Sañfa

²⁴ Ga waa buwaa Sañ woseeda karussa, Yéesu aawwa kiwo' mbooloomaa iñaa aaw ga Sañ, an:

- Dú karee kimalaknee ya ga égí'-dúndagaa? Pëegíi-pérúudúufaa en na ki'eguk ga uurisaane? ²⁵ Enndiikanaa dú karee ya kimalaknee? Bo' yaa ekuk kúltí cimóríre?

En ki'enaa, buwii ekuk kúltí cimórí' ee dëku ga iñaa newinda, bii ga kaancii buu'cii. ²⁶ Kon dú karee kimalaknee ya daama? Sëldíiga-Koohe? Ee! Mi wo"úuka, baama paafin sah sëldíiga-Koohe. ²⁷ Sañ yérí en baa wo'u ga Këyítfaada an: «Mi yii wos bo"oo, yaa dëwrukandaa, kiwaayuki'taa waasum.»

²⁸ Yéesu tikka ga an:

- Mi wo"úuka, ga buwii límukoh ga betifa béeëba, laakkii ga yaa wëñ Sañ kiyak, wayee baa

wëñ kijutuut ga Nguuraa Koohda yëri wëñ Sañ kiyak.

²⁹ Béeb buwaa súkúrukeerida, bi ga juuticaa tookussa an Kooh júwin, ee Sañ bëtisi'aba. ³⁰ Wayee Férísiyeencaa na jégíroh-waascaas sagussa Sañ bëtisi'ba, fodaama ba teewohee an ba faali"ii iñaa Kooh waari'badfa. ³¹ Yéesu tikkga ga an:

- Kon buwii jamaanii wati, mi mëdírohanba na ba? Ba man na ba? ³² Ba man na oomaacaa yugu ga paanaa dëkaa, bïinoo baa wo' bimooroomba an: «Dí mbiibdinndúu ee dû hammibii! Dí helemin ee dû kodukkii!» ³³ Ndaga Sañ-Bëtis hayin, ya ñamoo ee anoo fodii buwii, ee dû wo' an: «Ya laak rab». ³⁴ Kowukii bii hayin, kii ñam, kii an, ee dû wo' an: «Malkat bii yii halaat kiñam doñ na ki'an biiñ ee ya filiimunoh na juuticii na tumoh-baakaa'cii.» ³⁵ Wayee béeb buwii took kiñaañkii Koohda ínohuunun an ka júwin.

Yéesu bayalla betifaa júbpii ga kaan Simoñ Férísiyeegaa

³⁶ Laakka Férísiyeegaa bay Yéesu kiñamnee nari. Yéesu ka'ta kaanfaa Férísiyeegaa, ya yuñnga kiñam. ³⁷ Lak laakin ga teeraa beti, yaa júbpii. Daa ya yéeggee an Yéesu yaa ñam ga kaanfaa Férísiyeegaa, ya haydohha kujúlúñkaa líifin na la'koleñ, jaa hëwrohu na atohaa wo'u albataa*. ³⁸ Ya tuukohha Yéesu fenoo, ga kotcaagari. Ya yaa koduk bi yaa tóoyí' kotcaa Yéesu na mooncaagari. Lëehí'ta, ya yaa moos

* ^{7:37} 7: 37 Malkat Mëccée 26: 7. Albataa': iñaa heet atohaa pessi hen, hëwíru bi wa míñ kitum la'koleñ.

kotcaa na fenfaagari, ya yaa fuunca, ee ya yaa leefca la'koleñ. ³⁹ Daa Férísiyeegaa bayee Yéesu kiñamda hotee iñama, ya yaa wo' ga helci an: «Bii yii enee sëldíiga-Koohaa, eneenaa ya hay ki'ínoh bii en betifii le' garida ati ya ba: eneenaa ya hay ki'ínoh an bii yii betifaa júbpia.» ⁴⁰ Yéesu taassa wo'"a Férísiyeegaa an:

- Simonj, laakin iñaa mi waa'taa kiwo'.

Simonj taassa an:

- Jëgírohii, wo'a!

⁴¹ Yéesu wo'"a an:

- Enee bo' banak, baa laaki' bo' kobot: yíinoo baydeeri denariyon[†] citéemée'-yëtúus, yíinooyaa cidaaŋkaah-yëtúus. ⁴² Ya müuñí'taba bëebba banakbaa ndaga lak ba míneeríiri kifyay. Kon yiida wëñanndi kiwaa' ga buwaa banakbaama?

⁴³ Simonj taassa an:

- Mi fooj man yaa müuñdu kobotfaa wëñ kiyakfa, yëri.

Yéesu wo'"ari an:

- Fu wo'in kayoh.

⁴⁴ Lëehí'ta Yéesu mëeñsukka ga betifaa, wo'"a Simonj an:

- Fu hotin betifii fiine? Ya tísdfinndoo kotciigoo na moonciigari, ya moosdfinndooca na fenfiigari. Wayee fu, mi aasin kaanfu ee fu e'tiiroo müsú kitís kotciigoo. ⁴⁵ Fu gatanukkiiroo fu fuunndoo, wayee iñaa mi aasee dii, ya íissii kifuun kotciigoo. ⁴⁶ Fu leeffii sah dûuleen wi'éeñí' ga hafifigoo, wayee ya, ya leefin la'koleñ ga kotciigoo.

† **7:41** 7: 41 Denariyon Iñaa heet kopa' fu-Room ee wa hín na fay lëgëy noh-noh bo' yíinoo.

⁴⁷ Kérí tah mi wo"aa man kiwaa'kii kiyaakkii en garida kérí teewoh an baakaa'ciigari ciyewincii bayaluunun. Wayee bo', kiwaa'kaagari jutuutaa, lakanaa bayalu jutuut.

⁴⁸ Waa ennda dä, Yéesu wo"a betifaa an:

- Baakaa'cumgaraa bayaluunun.

⁴⁹ Buwaa boksee nari kanuda baa wo' ga helcaagaba an: «Bii yii ya ba, bi ya bayalli sah baakaa'?»

⁵⁰ Wayee Yéesu wo'issa betifaa an:

- Ngëmumgaraa müsalinndaa, karaa na jam.

8

Beticaa taamsee na Yéesuda

¹ Lëehí'ta, Yéesu yaa ka' ga dëk-teerucaa na dëk-kawcaa, yaa jangat ee yaa yéegaloh Hewhewaa winéwí'waa Nguuraa Kooh. Tëelibéecaagari bidaanjkaah na banakbaa taamsee nari, ² na bibeti, baa wëkfusee ga rab na d'úukool ciliis: enee Mérí ee baysi Mérí Makdalaa*, yaa rab biyitnabank meydochsee garida; ³ Saan, beti Húusas tuukkoh-alalaan buu' Eroot; Súsaan na beti biyewin biliis baa dímalsee Yéesu na tëelibéecaagari ga iñaa ba laakfa.

Liiwukaa wo' ga loo sokohaada

(Méccée 13: 1-9; Marka 4: 1-9)

⁴ Mbooloo wiyaak hídirukohha ee ga dëk-teeraa en béeb buwaa baa meyoh ga kihay ga Yéesu, ya wo"a liiwukii wii:

* **8:2** 8: 2 Mérí yaa dëk teeraa Makdalaa. Yérí wo'u Mérí-Malleen.

⁵ - Enee línoh, ya ka'ta kisoknee tesohtaa-gari. Ga daa ya en na kisokfa laakka tesohtaa keen ga dook waasaa, kotcaa togisohhata, selcaa ñammbata. ⁶ Laakka tesohtaa keen ga dekataa yewinin atoh, ta taa paal, ta súbpa ndaga ta laakéeríi tooylaat. ⁷ Laakka tesoh tiliis taa keen ga dook yówée-lúp, ta paaldoohha na lúpcaa, lúpcaa onndata. ⁸ Ee laakka tesohtaa keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka, ta meydohha bonj. Bogaa en béeb towu titéemée'.

Waa ya lëehí'ta kiliiwuk fodaama, ya wo''a ga dook an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

*Iñii tah Yéesu liiwuki buwaa henda
(Mëccée 13: 10-17; Marka 4: 10-12)*

⁹ Tëelibéecaa Yéesu meekissari iñaa liiwukaama waa' kiwo'da. ¹⁰ Ya taassaba an:

- Dú bëri e'see ki'ínoh kúmpacaa Nguuraa Kooh. Wayee buwii tesda ba kelohan ga liiwuk na liiwuk, doonaa «ba míin kimalak ee ba hotoo dara, ba míin kikeloh ee ba ínohoo dara.»

*Yéesu bëesti'ta iñaa liiwukaa waa' kiwo'da.
(Mëccée 13: 18-23; Marka 4: 13-20)*

¹¹ Yéesu wo''aba an:

- Iñii yii yëri liiwukii waa' kiwo': pesohpaa përi en wo'eenaa Kooh. ¹² Buwii bíinoo madu na dookgaanaa waasaa tesohtaa keenohfa. Ba kelohin wo'eenii Kooh, wayee Seytaani hayinaa, nísiwa ga keeñcaagaba doo ba gëmoo bi ba míin kimúc. ¹³ Bíinoo madu na dekataa yewinin atohfa, bëri en buwaa, binaa ba keloh wo'eenaa Koohaa, ba safaa' gawa kite', wayee ba íisoo wo'eenaa yíp níil ga keeñcaagaba; ngëmaagaba

maañoo, ee Seytaani jéematukibanaa, ba tagohi nawa. ¹⁴ Tesohtaa keen ga yówée-lúpcaadña, teewoh buwaa kelohsin wo'eenaa Kooh, wayee halaat na alal na neblaat ēldúna abuba ga kipesba; iñcaama on wo'eenaa Kooh bi ba mínoo kimat fodii pohoopaa bay bogaa lúudin. ¹⁵ Tesohtaa keen ga kakayfaa laakin doolidña, teewoh buwaa keloh wo'eenaa Kooh ee ba amwa na keeñ wijófí', wijúwí' ee ba yégís ga bi ba tumi fodaa pohoopaa bay bonj wijófí'.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo lampuda
(Marka 4: 21-25)*

¹⁶ Yéesu wo''a an:

- Ken taaloo lampu, lí' kanu ga, wala tofwa ga fíldoo fayaan, wayee fu líkanwa hen doonaa buwaa aas túuyaadña, hot lee'laataa. ¹⁷ Iñaa d'aakuk béeb hay kihotuk ee iñaa apoh kúmpa béeb hay ki'ínohu ee hay kimeydochu fan. ¹⁸ Malaksukohat book ga dum dú súkúrukisña, ndaga baa laakin hay kibaatdu; wayee baa laakoo, iñaa ya foonj an ya laakinda sah hay kite'u gari.

*Eew Yéesu na bikëmëenkjí Yéesu
(Mëccée 12: 46-50; Marka 3: 31-35)*

¹⁹ Eew Yéesu na bikëmëenkjí Yéesu hayussari kimalaknee. Wayee ba mínnidii kile' bi gari ndaga mbooloomaa. ²⁰ Laakka baa yéegal Yéesu an:

- Eefu na bikëmëenkjífu baa day, ga fooh, ba waa'taa kihot.

²¹ Wayee Yéesu taassaba béebba an:

- Eewwoo na bikëmëenjíroo bëri en buwaa súkúruki wo'eenii Kooh ee ba taabukiwa ga tumeencaagaba.

*Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak
(Mëccée 8: 23-27; Marka 4: 35-41)*

22 Laakka bes Yéesu aassa na télibéecaagari ga gaal-looci, ya wo"aba an:

- Du paafat giy়ii bakaa hanoh gaada.

Ba baa yah. **23** Yéesu neehha lak ba baa yah ga duuy giyyaa. Uuris wiyaak dalla kiyip ga giyyaa, mísúmaa maa soruk ga loocaa bi waa waa' kilif ee tumuuntaagaba taa waa' ga ki'eem. **24** Ba deeyca ga Yéesu, ba yúunndari an:

- Jégírohii, Jégírohii, kikaankii kii hayyuu!

Yéesu yúudukka, gëtta uurisaa na díuscaa, ca seemmba, dekataa ennda cel.

25 Léehí'ta Yéesu wo'a télibéecaagari an:

- Ngëmumgarúu narooda wada?

Wayee ba tíitta, ba waaru'a lool, ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Moo, bii yii ya ba? Ya ebili sah uurisii na mísúmii ee ca kelohdiri!

*Yéesu wëkí'ta ha'-rab ga Gerasaa
(Mëccée 8: 28-34; Marka 5: 1-20)*

26 Yéesu na télibéecaagari teerussa ga gohaa Gerasaa ëewrukoh na gohaa Géliléeda. **27** Yéesu yaa yoosuk ga gaal-loocaa, laak bo' yaa dëkteeraa, yaa gú'dukohhi. Baama enee ha'-rab. Iñaa ya gëy ki'ekuk kultí maañin lool ee ya dëkéerii ga kaan, ya dëkee ga loycaa. **28** Daa ya hotee Yéesu hen, ya fiippa, ya jafukka ga kotcaa Yéesu, ya wo'a didóolí' an:

- Fu naroo ya, Yéesu, fu Kowukii Kooh yii ga dookaa-dookda? Mi kíimmbaa hen, kaa tummboo iñaa meskin.

²⁹ Iñaama, baa wo'eeri ndaga Yéesu ebilee rawaa kimeyoh gari. Rawaama yewneerari kibúuki, en danaa buwaa tēhdohiri, yahcaa poku na ceen, ba jéengí kotcaa. Wayee ya gú' ceencaa, ya weel jéencaa ee rawaa ëewdohiri égíraa. ³⁰ Yéesu meekissari an:

- Fu teeku na?

Ya taassa an:

- Mi teeku coogeel.

Ya wo'ee iñaama ndaga rab biyewin bëri abeeri. ³¹ Rabcaa baa kíim Yéesu an ya hanatba kiy'e' ga bu-baam[†].

³² Lakanaa laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kiníiru daama ga janjagaa. Rabcaa kíimussa Yéesu ya onba ki'aas ga mbaamcaama. Ya onndaba iñaama. ³³ Rabcaa meyussa ga baa, aasussa ga mbaamcaa. Yop-mbaamaa írkísukohha janjagaa, keennda ga giyyaa, wa muu'ta.

³⁴ Daa níirohcaa hotee iñaa laak yaama, ba núppa, baa béstí' iñaa hewda ga teeraa na dék-kawcaa. ³⁵ Buwaa karussa kimalaknee iñaa hewda. Ba ka'ta bi ga Yéesu, ba laak baa rabcaa meyoh garida yugin kakay ga kotcaa Yéesu, ekukin kúltí, taabin na sagaagari. Ba dalla kiniik. ³⁶ Buwaa hotee iñaa laakda baa béstí'ba ga daa ha'-rawaa wékuseeda. ³⁷ Waa ennda da

[†] **8:31** 8: 31 Bu-baam Dekataa jafohsı rabcaa ga bí' kakayda. Ga baahaa yaawúu'caa, dekataama, ga bí' kakayfa, rabcaa daaksi da, ba seki besaa ba atti'san kikaan bi taa'fa.

béeb buwaa en ga gohaa Gerasaada kíimussa Yéesu ya úsaayba ndaga lak ba tíitin lool. Yéesu aasissa ga gaal-loocaa kiyah. ³⁸ Baa rabcaa meyohee garida kíimmba Yéesu ki'íssi ya taam nari. Wayee Yéesu onndiirika, ya wo"ari an:

- Boykaa kaanfu ee fu béestí' tóoh iñaa Kooh tumi'taada. ³⁹ Baa ka'ta ga duuy teeraa tóoh kiyéegalohnee iñaa Yéesu tumi'tida.

*Yéesu wéki'ta beti, mélísí'ta kowukaa Yayros
(Mëccée 9: 18-26; Marka 5: 21-43)*

⁴⁰ Yéesu boyukka tewisaa wiinoo, mbooloomaa téebílukkari, ndaga béeb sekeeri. ⁴¹ Daama, laakka baa hay gari. Ya teeku Yayros ee kuliukee ga jaangu-yaawúu'caa. Ya yí'a ga kotcaa Yéesu, ya kíimmba Yéesu ya hay kaanci, ⁴² ndaga kowukaagari kibetikaa ka kíinoo doj ya laakfa kaa yah kiléehsfuk. Ka jom kilaak tíkiis tidaanjkaah na tanak.

Ga daa Yéesu enee na kiyahfa, buwaa baa ñuupuk gari bi ya yaa yah kipa'. ⁴³ Laakeera daama betifaa meydohee ñíf iñaa le'in tíkiis tidaanjkaah na tanak. Iñaa ya laakeeda tóoh leehha ga payohcaa ee yíinoo gaba míndiiri kiwéki'. ⁴⁴ Ya koorohha fenoo, le'a ga pawaa kultífaa Yéesu: Ga saasi ñífaa aamki garida gú'ta. ⁴⁵ Daama Yéesu meekisohha an:

- Bii le' garoo ba?
Waa baa en béeb yaa taasuk, Pee' wo"ari an:
- Jégírohii, man buwii wiiluununndaa ee bii ñuupuk garaa!

⁴⁶ Wayee Yéesu tikka ga an:

- Bo' le'in garoo kay, ndaga mi yéegin an laakin doolaa meyohee garoo.

⁴⁷ Ga waa betifaa ínohha an ya mínsiséeríi kidaakuk, ya yaa saak, yaa hay. Ya jafukneera ga kotcaa Yéesu. Ya béstí'ta ga fíkii buwaa béeþba iñaa tahee bi ya le'"a ga kúltífaa Yéesuda na daa ya wak ga saasida. ⁴⁸ Yéesu wo'"ari an:

- Jowu, ngëmumgaraa músalinndaa. Karaa na jam.

⁴⁹ Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, laakka baa meyoh kaanfaa Yayros, wo'"a yaama an:

- Kowukaagaraa kibetikaa kaanin, calissiiraa kisonlukohis Jégírohii ga.

⁵⁰ Wayee Yéesu, daa ya kelohee iñaama, wo'"a Yayros an:

- Kaa niik dara, gëmaa hen rek ee ka hay kipes.

⁵¹ Ga waa Yéesu le'"a kaanfaa, enndii Pee', Sanj, Saak, eew ku'oomaakaa na paamunaanaa, ya tookkii bo' yiliis aas nari. ⁵² Buwaa béeþba baa looyoh, baa fiipoh didóolí' ndaga ku'oomaakaa. Yéesu nak wo'"aba an:

- Íisat kodukeenii, oomaanii kaanndii wayee ya en na kineeh. ⁵³ Daama buwaa baa ciíþsukki ndaga ba ínoheera an oomaanaa kaanin. ⁵⁴ Wayee Yéesu ammbari ga yahaa, lëehí'ta ya wo'"a didóolí' an:

- Oomaanii, koluka!

⁵⁵ Fodaama fítaa ku'oomaakaa íkukka ga, ya kolukka ga saasi. Lëehí'ta, Yéesu nakohha oomaanaa eru ñamah. ⁵⁶ Paam ku'oomaakaa na eeci waaru'ussa lool, wayee Yéesu díñgaba an ken hanat bo' kiwo' iñaa laakee yaama.

9

Yéesu wossa apotaa'caa bidaan̄kaah na banakbaa
(Mëccée 10: 5-15; Marka 6: 7-13)

¹ Yéesu négírohha tēelibéecaa bidaan̄kaah na banakbaa, ya e'taba dooli na kimín kikaal rabcaa béeþba ga buwaa, na kiwéki' dúukoolí'caa.

² Léehí'ta ya wossaba kiyéegaloh Nguuraa Kooh na kiwéki' dúukoolí'caa. ³ Ya wo''aba an:

- Dú en na kiyahaa, kaa baydohat dara; hanat ki'en doo' wala hëmbu, wala ñamah, wala kopa'. Ee kaa bayat yaa en béeþ kúltí kanak.

⁴ Túuyaa dú aasoh béeþ, tesat da bi ga daa dú kolkohan daama. ⁵ Ee binaa buwaa sagussúu kitook ga kaancaagabanaa, meyat dëkaa waama, yëekírukat pëndëlaa ga kotcaagarúufa. Iñaama hay kiteewoh kimúuykaagaba.

⁶ Téelibéecaa karussa, ba koo'ta ga dëk na dëk, ba baa yéegaloh Hewhewaa winéwí'waa ee baa wëki' dúukoolí'caa ga daa en béeþ.

Eroot jaahli''a ga iñaa wo'u ga Yéesuda

(Mëccée 14: 1-12; Marka 6: 14-29)

⁷ Eroot, buuraa gohaa Gélilée, yéenjga iñaa heweeda tóoh. Ya jaahli''a ga ndaga laakeera buwaa wo'ee an:

- Saŋ yérí mímís ga buwaa kaanda.

⁸ Bíinoo an:

- Ili yérí hay.

Bíinoobaa an:

- Yíinoo ga sëldíiga-Koohcaa waama yérí mímís.

⁹ Wayee Eroot wo''a an:

- Saŋ, mi gú'lukka hafaa. Kon bii mi keloh ya wo'fu iñcumá béeſcadá ya ba?
Ga iñaama ya aawwa kiheel kihot Yéesu.

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyétúus na jén kanak

(Mëccée 14: 13-21; Marka 6: 30-44; Saŋ 6: 1-14)

¹⁰ Apotaa'caa boykussa, ba béstí'ta Yéesu tóoh iñcaa ba tumeeda. Ya wo"aba ba taam nari, ya ka'ta naba daa wéetin, ga bak teeraa wo'u Betsaydaa. ¹¹ Daa buwaa yéegeeka, ba taabukkari. Yéesu íissaba ba hay, léehí'ta ya yaa wo'ba ga iñaa aaw ga Nguuraa Kooh, ee ya yaa wéki' buwaa sooluk kipayuda.

¹² Téelibéecaa bidaan̄kaah na banakbaa deeyussa ga Yéesu lak Kooh yaa hoof, wo'ussari an:

- Íisaa buwii ba aas dék-kawcii na yopcii ga yahaaniicfa, ba heelnee daa ba neehan na iñaa ba ñaman ndaga dekatii du enohda laakoo dara.

¹³ Wayee Yéesu loffaba an:

- Eratba na kihaffúu iñaa ba ñaman.

Wayee ba taassa an:

- Dí laakkii iñaa wéñ mbúurú ciyétúus na jén kanak. Hanaa dí ka' kilomnee ñamahcaa kap buwii bii béeſba.

¹⁴ En ki'enaa, laakeera daama iñaa le' yaal bijúnni-yétúus. Yéesu wo"a téelibéecaagari an:

- Yunđatba, ba négírukoh kom kom, buwaa le' bidaan̄kaah-yétúus.

¹⁵ Ba tummba fodaama. Ba yugi'taba béeſba.

¹⁶ Yéesu bēbpa mbúurúcaa ciyétúuscaa na jéncaa kanakcaa, ya taaginukka dook, ya

gérëmmba Kooh gaca. Lëehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta télibéecaa ba waroh buwaa. ¹⁷ Buwaa béeëba ñammba bi ba kappa pút, ee pañi cidaanjkaah na kanak wookussa ga iñaa teseeda.

*Pee' wo''a an Yéesu yérí en Kiristaanii
(Mëccée 16: 13-19; Marka 8: 27-29)*

¹⁸ Laakka bes, lak Yéesu enee na kikím Kooh hançi ee télibéecaagari ensee nari daama. Ya meekissaba an:

- Buwii wo'u an mi yérí en ba?

¹⁹ Ba taassa an:

- Laakin buwaa wo' an fu yérí en Sañ-Bétís, bínnoo an fu yérí en Ili, bínnoobaa ban an fu sëldíigaa mélís hen ee bok ga sëldíiga-Koohcaa waama.

²⁰ Ya meekissaba an:

- Haa dú, dú wo' an mi yérí en ba?

Pee' taassa an:

- Fu yérí en Kiristaanii Kooh wosda.

Yéesu yéegalohha an ya hay kikaan ee ya mélís

(Mëccée 16: 20-28; Marka 8: 30-9: 1)

²¹ Yéesu díjngaba na wo'een ciyégísí' an ken hanat kiwo' iñaa aaw ga. ²² Doo ya hanndaba kiwo' an:

- Kowukii bii jomin kikooroh ga mesiklaat ciyewin. Ha'-kaancaa, sarahohcaa biyaakbaa, na jégíroh-waascahaa waa'sanndii gari kihot, ya hay ki'apu ee besaa wukaahaywaa tíkan ga kikaankaagarida, ya hay kimélís.

Kitaabuk Yéesu

²³ Lëehí'ta Yéesu wo''a buwaa béeëba an:

- Binaa bo' waa' kitaam ga fenooroonaa, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari besaa en béeþ, ya taabukkoo. ²⁴ Ndaga baa fu waa' kisom kumuunfunaa fu hayka kiñak bi taa'; wayee baa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hay kipes bi taa'. ²⁵ Ee kilaak iñcii ga ēldúnada tóoh jeriñan bo' ya, en lak ya ñak hafcinnaa wala ya saŋku'aa? ²⁶ Ndaga baa mi enndaa kaci mi na wo'eenigoonaa, fu hay ki'en kaci ga Kowukii bii bérínaa ya hayan ga ndamaagari na waa paamci na waa malaakacaa bisela'í'baa. ²⁷ Mi wo"úuka ee kayoh; bibo' ga buwii bii kaansoo ee ba hottii Nguuri Kooh.

*Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu
(Mëccëe 17: 1-8; Marka 9: 2-8)*

²⁸ Ga waa Yéesu wo"a wo'eencaama bi tíkka ga iñaa le' bes ciyitnakaahay, ya wo"a Pee', Saŋ na Saak ba taam nari, ya lappa naba ga dfook janjagaa kikiim Kooh. ²⁹ Ga daa Yéesu enee na kikiim Koohda, fíkiifaagari ennda filiis ee kúlticaagari yaanaawwa d'er bi caa melic. ³⁰ Ga dekataama, laakka bo' banak baa mey ga d'uuy ndamaa Kooh ee ba baa saawal nari: enee Móyíis na Ili. ³¹ Ba baa saawal nari ga iñaa aaw ga kikaankaagari yah kilaak ga Yéerúsaleemda. ³² Lak Pee' na buwaa ya taam nabada baa ga péní fiyaak. Wayee ga waa ba yúudukða, ba hotta ndamaa Yéesu na buwaa banakðaa tuuksee narida. ³³ Ga wahtaa ðuwaama enu na kitagohu na Yéesuda, Pee' wo"a Yéesu an:

- Jëgírohii, dii newin garuu. Du yípat dii taal kaahay: wiinoo wuufu, wiinoo wuu Móyíis ee wiinoo wuu Ili.

Pee' ínohéeríi iñcaa ya wo'da.

³⁴ Lak Pee' yaa lís kiwo' fodaama, laakka yaayeelaa hay, úllabaa. Téelibéecaa tíitussa ga waa ba en na ki'aas ga duuy yaayeelaada. ³⁵ Ee ga duuy yaayeelaa laakka koonaakaa wo' an:

- Bii yii yérí en Kowukiigoo mi tanukdá. Súkúrukattí.

³⁶ Ga waa koonaakaa lëehí' kiwo'cda, téelibéecaa hotsee Yéesu rek daama. Ba dekohussa na iñama, ee ga wahtaama ba béstí'tii ken iñaa ba hoteeda.

Yéesu wëkí'ta oomaanaa laak rab
(Méccée 17: 14-18; Marka 9: 14-27)

³⁷ Ga besaa tík gada, Yéesu na téelibéecaa yoosukussa ga janjagaa, mbooloo wiyaak hay-yari kitéebiluknee. ³⁸ Ga duuy mbooloomaa laakka baa en na kifiip an:

- Kiyaakii, mi kíimmbaa, malakdaaroo kowukiigoo ndaga mi laakka don! ³⁹ Leekleek rab búukki, ya aawi kifiip. Rawii saylukohiri, kúuwkaa kúuwi; ya sodalli lool ee ya gaawoori ki'iis. ⁴⁰ Mi kíimin téelibéeciigaraa ba kaal rawii wayee ba mínnndii.

⁴¹ Yéesu taassa an:

- Dú, buwii wati, dú bii dú laakoo ngëm ee dú tumi iñaa joffiida, mi enan narúu bi kera? Mi múuñfanndúu bi kera? Haydohaa kowukiigaraa dii.

⁴² Daa oomaanaa deeyee, rawaa fetallari kakay, yaa saylukohhi didóolí'. Wayee Yéesu

gëtta rawaa, wëkí'ta oomaanaa. Lëehí'ta ya íkkari paamci. ⁴³ Béeb buwaa waaru'ussa ga yaklaataa doolaa Kooh.

Yéesu yéegalohissa an ya hay kikaan ee ya milís

(Mëccée 17: 22-23; Marka 9: 30-32)

Buwaa béeb waaru'ussa ga tóoh iñcaa Yéesu tumeeda, ya wo'"a tæelibéecaagari an:

⁴⁴ - Súkúrukat dijófí' iñii mi yahhúu kiwo' yii: Kowukii bii hay kitíku ga yah buwii.

⁴⁵ Wayee ba ínohhii iñaa wo'eenamaa waa' kiwo'da, ndaga wo'eenaa man na cah gaba, bi ba míndii ki'ínoh iñaa wa waa' kiwo'da ee ba kaañnjiiri kimeekisoh iñaa aaw ga wo'eenamaa.

Baa Yéesu wo' an yërí wëñ kiyak ga fíkúi Koohda

(Mëccée 18: 1-5; Marka 9: 33-37)

⁴⁶ Tæelibéecaa Yéesu enussa ga kinookoh ga duuyba ki'ínoh baa wëñ kiyak gabada. ⁴⁷ Yéesu ínohha iñaa ba halaatda, ya bëbpa ku'oomaa, tuuki'taja ga yahaaci. ⁴⁸ Lëehí'ta ya wo'"aba an:

- Baa fu te' oomaanii yii ga teekiigoonaa, lakanaa fu te'"oo, mi ga kihaffoo; ee baa fu te'"oonaa, fu te' baa wossooda ban; ndaga baa wëñ garúu kijutuut bëebpúuda yërí en yaa wëñ kiyakda.

⁴⁹ Saŋ bëbpa wo'eenaa, wo'"a an:

- Kiyaakii, dí hotin baa enee na kikaal rab ga buwii ga teekiigaraa ee dí waa'tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Kaa hoonohattika, ndaga baa lebirohhii naruunaa, fa' naruu.

Bu-Samaríi sagussa Yéesu aas dëkaagaba

⁵¹ Ga waa wahtaa Yéesu jomee kikolkoh ëldúna, ya lap dook-Kooh le'a, ya tuukka tek ga kika' Yéerúsaleem. ⁵² Ya wossa bibo' ba dëwírukki. Ga waa buwaa karussa, ba aassa dëk-kaw ga gohaa Samaríi, kiheeli' Yéesu ga daa ya dalan. ⁵³ Wayee bu-dëkaa sagussa Yéesu aas da, ndaga ya aawee Yéerúsaleem. ⁵⁴ Daa têelibéecaa Yéesu, Saak na Sanj hotee iñaama ba wo'an:

- Ha'mudii, fu waarin dí nak kiwii, ka yoosuk asamaan, ka dûbí'bane?

⁵⁵ Wayee Yéesu méeñsukka gaba, yaa ña'ba*. ⁵⁶ Lëehí'ta ba baa yah dëk-kaw wiliis.

*Baa waa' kitaabuk Yéesunaa
(Méccée 8: 19-22)*

⁵⁷ Yéesu na têelibéecaagari ensee ga waas, laakka baa wo'i an:

- Daa fu yah töoh, mi hayyaa kitaabuk.

⁵⁸ Yéesu wo'ari an:

- Tîlcii laakuunun dûl ee selcii ga asamaanda laakuunun taal, wayee Kowukii bii laakoo daa ka leeman hafiigari.

⁵⁹ Yéesu wo'a bo' yiliis an:

- Taabukaaroo.

Yaama taassari an:

* ^{9:55} ⁵⁵ Laakin ga këyítcaa dëbfa, caa baat ga an: «ya wo'aba an: dû ínohoo helii dû en nawada. Kowukii bii hayyii dii kisanju' tumuuntii ïuwii wayee ya hayta kimúsal.»

- Ha'mudii, onaaroo paay mi acnee paammboo.

⁶⁰ Wayee Yéesu wo"ari an:

- Íisaa buwaa kaaninda ba ac buwaagaba kaanda, ee fu, tíida fu yéegalohnee Nguuraa Kooh.

⁶¹ Bo' yiliis wo'issari an:

- Ha'mudii, mi hayyaa kitaabuk, wayee onaaroo paay mi taŋkohnee na bu-kaanndoo.

⁶² Yéesu loffari an:

- Baa en na kilín, am mësíin, heeluki fenoocinaa, baa yaama mínoo kilegëy ga Nguuraa Kooh.

10

Yéesu wossa t̄eelibée bidaankaah-yitnabanak na banak

¹ Ga waa iñaama paaffa, Yéesu tannda bo' bidaankaah-yitnabanak na banak biliis ee ya wossaba banak banak, ba kuliukki ga teerucaa béebsca na dekatcaa ya jomee kika' na kihafcida tóohca.

² Ya wo"aba an:

- Píikii yewinin ee píikohcii caakussii. Kon, kíimat ha'-píikii ya baat kiwosoh bilégéyoh ga píikiigari. ³ Tíidat! Mi yii wossúu fodii tupe' ga dzuuy bigumu. ⁴ Kaa baydohat kopa', hëmbu wala ñafa' ee kikéñdoh hanattúu kifaan ga waas.

⁵ Kaanfaa dú míni' aas béebs, këñdohat paay an: «Jam namohat narúu!». ⁶ Binaa bo' jam en daamanaa, jamaa dú kíimi'tida hay kiyoosuk gari; ee bo' jam enndii danaa, jamaa aaw garúu.

⁷ Yugat ga kaanfaa faama, dú ñami dú ani iñcaa dú e'sanda ndaga lëgëyohaa en béebs jomin

kifayu. Kaa taabat kaan na kaan. ⁸ Teeraa dú aasoh béeb ee buwaa tookussúu danaa, ñamat iñcaa dú teebsanda. ⁹ Wëkírat dúukoolí'caa enu ga teeraamada, dú wo' bu-dëkaa an: «*Nguurii Kooh deeyinndúu». ¹⁰ Wayee teeraa dú aasoh ee dú tookussii danaa, meyat ga mbedicaa dú wo' an: ¹¹ «Dí bii përtuk sah ki'íkkúu pëndëlii dëkiigarúu ñaak ga kotciigaríifa, wayee ínohat gaka an Nguurii Kooh deeyinndúu.» ¹² Lëehí'ta Yéesu tikk'a ga an: Mi wo"úuka, besaa yah ki'atti'ohuda le'aa, bu-Sodom bëri tani'an bu-dëkaa waama.

*Dëkcaa sagu kigëmda
(Mëccée 11: 20-24)*

¹³ - Massa dú, bu-Korasee! Massa dú, bu-Betsaydaa! Ndaga kíntaancii tumsee ga cfuuycúudha tumsee ga cfuuy dëkaa Tíi' na waa Sídonjaa eneenaa kumëeñí' ba ekukin saaku, ba yuŋ ga wet kiteewoh an ba récukin baakaa'ciigaba. ¹⁴ Kéri tah besaa atti'ohsanda le'aa, bu-Tíi' na bu-Sídon bëri tani'anndúu atti'. ¹⁵ Dú, bu-Kafarnawom, dú yaakaa' an dú hay kibëwíru bi ga dook-Koohe? Ó'oo, dú yah kiyóoskídu bi ga bu-baam.

¹⁶ Ya wo'issa téelibéecaagari an:

- Baa sükúrukíunaa lak sükúrakkoo ee baa saŋngúu kite'aa lakanaa saŋngoo kite'. Ee baa saŋngoo kite'aa lakanaa sanj kite' baa wossooda.

Téelibéecaa Yéesu woseeda boykussa

¹⁷ Téelibéecaa bidaaŋkaah-yitnabanak na banakbaa boykussa lak keeñba soosin seb, ba wo"a an:

- Ha'mudii, ga teekiigaraa, bi ga rabcaa tookcfuununndíi!

18 Yéesu wo"aba an:

- Mi hotee ga Seytaani ga waa ya dëegískoh dook en fan melicdfa. **19** Malkat! Mi onindúu dooli kikoo' ga dook goncii na dagalcii, na kinapañsoh dooli Seytaani ee dara mínoo yen garúu. **20** Ga iñaama kaa neblukat ga dii rabcií tookcfuununndúuda wayee neblukat ga dii teekciigarúu bíduunun ga dook-Koohdfa.

Yéesu ndammba Kooh paamci

(Mëccée 11: 25-27; 13: 16-17)

21 Ga saasi, ga tumeenaa Helaa yisela'í'ya, Yéesu líiffa na keeñ wisóosí', ya ndammba Kooh Paamci an:

- Buba, Ha'mudii dook na kakay, mi yii gérëmmbaa ga dii fu teewin buwii ínohsoo darada iñaa fu ñaak ha'-hamhamcii na buwii jaginda. Ee, Buba, iñaama laakohda ndaga nebpaa hen fu waa'taka.

22 Paammboo erinndoo iñaa en béeb. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa; ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na buwaa Kowukii waa'bari kiteewaa.

23 Léehí'ta ya méeñsukka ga téelíbéeecaagari ya wo"aba hañba doj an:

- Ba yewinin múu' buwii hasciigaba hot iñcii dú hotdfa, **24** ndaga mi wo"úu man seldíiga-Kooh na buu' biyewin waaruunun kihot iñcii dú hotdfa na kikeloh iñcii dú kelohdfa wayee ba hottiica ee ba kelohhiica.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo baa dëkee Samariída

25 Laakka jëgíroh-waas yaa waaree kimalaksukoh Yéesu, ya kolukka, meekissari an:

- Jëgírohii, iñii yiida mi jom kitum bi mi laas bakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

26 Yéesu loffari an:

- Iñii yiida bídu ga Waasiiruu? Fu am ya ga iñaa fu jaŋ gada?

27 Baa taassa an:

- Fu waaran Ha'mudii Koohyiigaraa, na keeñaagaraa tóoh na kipeskaagaraa tóoh na doolaagaraa tóoh na helaagaraa tóoh ee ban fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuda.

28 Yéesu wo"ari nak an:

- Ee, iñum fu taasda júwin. Tumaa iñama, fu pes bi taa'.

29 Wayee jëgíroh-waasaa waaree kilaak kayoh, ya dalla kimeekis Yéesu an:

- Bii yiida en mooroommboo?

30 Daama Yéesu loffari an:

- Laakee yaalaa meyohee teeraa Yéerúsaleem, yaa yah teeraa Yéríkóo. Ya hídukohha ga bigúroh-waas. Ba te'a iñaa ya bayeeda tóoh, ba feekkari bi yaa yah kikaan, ba foñnjari da, baa yah. **31** Laakka sarahohaa kooroh waasaama. Daa ya hotee baa, ya dseenjga di'úsaayí', yaa yah kotci. **32** Laakka ban bo', ee iñaa Léwít, le"a daama. Daa ya hotee baa, ya dseenjga di'úsaayí', yaa yah kotci. **33** Wayee laakka baa dëk kúlkaa Samarii, yaa enee ga waas kibaab, ya hayya bi ga yahaa baa, ya laakka yérmaandi wiyaak gari, ga waa ya hottida. **34** Ya baatta kideey ga baa, tummba dúuleen na biiñ ga gaañcaa, ya müullaca. Ya tikkari ga baamaagari ya lapeeda,

bayyari ga dekataa sagac dalida ee ya toputu'"ari dijóffi'. ³⁵ Ga kooh-wíisfaa, ya meydohha hëelís denariyon kanak, e'ta ha'-dekataa, wo'"ari an:

- Mi yii yah ee toputu'aari dijóffi'. Binaa fu tum gari iñaa wëñdsanaa, mi yérí yahhaawa ki'ík mi boykoh diinaa.

³⁶ Yéesu meekissa jégíroh-waasaa an:

- Ga buwaa baahaybaa baama, yiida gaba teewoh ki'en mooroom baa gúroh-waascaan fee-keeda?

³⁷ Jégíroh-waasaa taassa an:

- Yaa teewoh kilaak yérmaandi garicáa, yérí.

Yéesu nak wo'"ari an:

- Tíida, ee fu ban, tumaa fodaama.

Yéesu aassa kaan biMarta na Méri

³⁸ Lak Yéesu yaa ga waas na télíbécagaagli, ya aassa dék-kaw. Daama, laakka betifaa teeku Marta, bayya Yéesu kaanci. ³⁹ Marta laakeera kéméenkimun, yaa teeku Méri. Yaama yugee ga kotcaa Ha'mudii, yaa súkúruk jégírohaagari. ⁴⁰ Marta nak, lak lëgëycaa dñuuy waañaa hëpin gari, ya hayya ga Yéesu, wo'"ari an:

- Ha'mudii, dii Méri foñnjoo na lëgëyii tóohcäa, enndiiraa darane? Wo'aari kay ya amcfohhoo!

⁴¹ Ha'mudii taassari an:

- Wari fu ban Marta, fu bítukin lool ga enaama ciyewin. ⁴² Wayee yen yíinoo doj yérí laak solu. Méri tanukin fakaa gënda ee ken te'oowa gari.

11

*Yéesu yëedírohha kikíim Kooh
(Mëccëe 6: 9-13; 7: 7-11)*

¹ Laakka bes, Yéesu enee na kikiim Kooh ga d'ekat. Ga waa ya lëehí'ta, yiinoo ga t'eel'béecaagari wo"ari an:

- Ha'mudii, yeedíraaríi kikiim Kooh fodaa San yeedíreeka t'eel'béecaagarida.

² Yéesu wo"aba an:

- Binaa dú en na kikiimaa, wo'at anee:
«Buba, b'eeb ínohat kisela'kii teekiigaraa;
Nguuriigaraa le'at dii.

³ Onaaríi besaa en b'eeb iñaa dí jom kiñamda.

⁴ Bayalaaríi baakaa'ciigaríi,
ndaga dí, ga kihaffíi, dí bayalin buwaa
tooñnjíida.

Ee kaa fiissíi dí keen ga fí' Seytaani.»

⁵ Yéesu wo'issaba an:

- Enee an yiinoo garúu laak fiiliimun, ya ka' gari ga leeloo wek kiwo"i an: «Fiilii, lúudaaroo mbúurú kaahay. ⁶ Laak fiiliroo yiinoo yaa hay kibaab ga kaanndoo ee mi laakoo dara iñaa mi eranndi.» ⁷ Ee yaama taassi ga duuy túuyaagari an: «Kaa tangalloo! Diima deñ dí t'ekkin ee mi na bu-kaanndoo dí faanukin. Mi míniissii kikoluk ki'e'taa mbúurú.» ⁸ Mi wo"úu man, luu enee an ya kolukkii e'ti mbúurú ndaga daa ba en bifíiliimunda, ennaa ya hay kikoluk e'ti iñaa ya soolukda tóoh ndaga daa yaama duucuk ga kikiimkaada. ⁹ Mi nak, mi wo"úu an: kiimat, Kooh hayyúu ki'on. Heelat, dú hay kihot. Fëekírat, dú hay kilégísdú. ¹⁰ En ki'enaa, baa kíim b'eeb, onu; baa heel b'eeb, hot; ee baa fëekí' b'eeb, hay kilégísdú. ¹¹ Paamudii yiida garúu eran kowuci goj binaa ka kiimmbi jénaa? ¹² Wala ya e'ka dagal binaa ka kiimmbi wakaa?

¹³ Kon ga dii dú hín kibonda, en lak dú bëri míñ ki'on towutaagarúu enaama cijofíraa, wëñaa ga Paamudii ga dookda. Buwaa kiimmbi Helaa yisela'i'yaada, ya onoobayane?

*Yéesu yabussa kitaam na Seytaani
(Mëccée 12: 22-30; Marka 3: 22-27)*

¹⁴ Laakka bes, Yéesu enee na kimeydoh ga bo' rawaa luublukohhi. Daa rawaa meyee, luuwaa aawwa kiwo' ee buwaa waaru'ussa. ¹⁵ Wayee laakka gaba buwaa wo' an:

- Belsebul, buurii rabci, yëri onndi dooli kikaal rabci ga buwii. ¹⁶ Laakka bo' biliis baa waareeri kimalaksukoh. Ba meekissari ya tumi'ba kíntaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh. ¹⁷ Wayee Yéesu ínohha halaatcaagaba ya wo"aba an:

- Kúlkaa hëgískoh ga duuyka bëeb, aaw ga kifaay. Túuycaa bú'sukoh waa en bëeb ga dook mooroomci. ¹⁸ Kon binaa Seytaani hëgískoh ga duuyccinaa, nguuraagari tuman na bi wa lísi kituuk? Ndaga dú wo' an Belsebul yëri onndoo dooli kikaal rab ga buwii. ¹⁹ En lak an mi, Belsebul yëri onndoo dooli kikaal rawaa, haa bii on buwiigarúu dooli kikaal rab ba? Kon buwumgarúu, ga kihaffba, bëri atti'anndúu. ²⁰ En ki'ena, en an mi kaali rabci na doolii Koohaa, kon Nguurii Kooh le'in bi garúu.

²¹ Binaa baa laakin dooli ee bayin ganaay watuk kaancinaa, lak alalaagari bëeb lewin. ²² Wayee baa wëñnji kilaak dooli hayaa, soonngi, mínni, te' ganaaycaa ya yaakaa'lukeeda tóoh, waroh iñcaa ya bewoh garida.

23 Baa fa'tii naroonaa, heñoh naroo; ee baa négírohhii naroonaa, yii tasarsoh.

*Rab míñ kiboyukis ga daa ya kaalohseedá
(Mëccée 12: 43-45)*

24 - Binaa rab meyoh ga bo'aa, ya túuti ga ëgíraa, ya heeli daa ya úikarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, ya wo' ga helci an: «Mi naman kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheeda.»

25 Binaa ya le' danaa nak ya laak kaanfaa paruu-nun bi setin, hëwíruunun bi jekin. **26** Fodaama ya yee kikoo'nee rab biyitnabanak biliis baa wëñnji kisoot; ba aas ga kaanfaa, ba dëk ga. Faf baa yaama, ga daa ya madee kudewaada, wëñisda kiyiis.

Iñaa wëñ kineb ga kipesda

27 Laak Yéesu yaa wo' fodaama, laakka ga dhuuy mbooloomaa betifaa wo' ga dtook an:

- Betifaa bayeeraa ga lookaagari, bëpí'taraa ga bïibcaagarida yewinin múu'!

28 Wayee Yéesu taassari an:

- Wo'aa kay an buwaa súkúruki wo'eenaa Kooh ee ba taabukiwada, bërí yewin múu'!

*Buwaa waa' kihotu kíntaan
(Mëccée 12: 38-42)*

29 Lak bo' biyewin négírukohuunun ga yahaa Yéesu, ya aawwa kiwo' an:

- Buwii jamaanii watí, bibo' bibóní'. Ba waa' kihot kíntaan, wayee kíntaan wiinoo tookdusanndiiba, enndii waa Sonaasaa.

30 Ndaga fodaa daa Sonaas enee mandarga ga bu-Nínífdá, fodaama ban Kowukii bii yah

mandarga ga buwii wati. ³¹ Besaa atti'ohsanda le' béríinnaa, buuraa yibetiyyaa[☆] kúlkoh iñaa hanoh meyaa'-noh ñaamda hay kituuk ga fíkii buwii jamaanii wati, ya búlba. Ndaga ya meyohee gohcaa éldúna wëñ ki'úsaayda kisúkúruknee wo'eencaa buu' Salomon líif na hamhamdfa. Ee malkat, laakin dii baa wëñ Salomon! ³² Besaa atti'ohsanda le' béríinnaa, bu-teeraa Níníf hay kituuku ga fíkii buwii jamaanii wati, ba búlba ndaga bu-Níníf súpitseera kipeskaagaba ga waa ba keloh jangataa Sonaasdfa; ee malkat laakin dii baa wëñ Sonaas.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo lampu na kuhasdfa
(Méccée 5: 15; 6: 22-23)*

³³ Yéesu liiwukka anee:

- Ken taaloo lampu, faanwa ga daa dsaakukin, [wala lí' kanu ga dookgaa]*, wayee fu líkanwa ga dsook doonaa buwaa aasdfa hotu lee'laataa.
- ³⁴ Kuhaskiigaraa kérí en lampii faanfiigaraa. Binaa dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa tóohfa eni ga lee'laat. Wayee binaa kuhasfu wakkiinaa, faanfaagaraa eni ga ñúus ban.
- ³⁵ Kon watukaa lee'laatum en ga duuyfuda, wa ñúusi'.
- ³⁶ Kon binaa faanfu tóohfa en ga lee'laat ee laakkii bak wíinoo waa en ga ñúusaa, béefffa yah ki'en ga lee'laat, man na fodaa daa lampu lée'díraa lañda.

[☆] **11:31** 11: 31 Malkat 1 Buu' 10: 1-13. * **11:33** 11: 33 Ga këyítcaa dëbdfa, laakin caa bayyi wo'eencii fodii: wala lí' kanu ga dsookgaa. Malkat ga Marka 4: 21.

*Yéesu hassa Férísiyeencaa na jégíroh-waasca
(Mëccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)*

³⁷ Ga waa Yéesu wo'a bi lëehí'ta, laakka Férísiyeegaa bayyi kicuunohuk ga kaanci. Yéesu aassa, yuŋnga kiñam. ³⁸ Férísiyeegaa waaru'a ga waa ya hot Yéesu yuŋnga kiñam ee tísukkii paayda. ³⁹ Wayee Yéesu Ha'mudii wo'ari an:

- Dú, Férísiyeençii, dú man anee, dú tísi bi ga bíncaa kaascii na tanutii, wayee dzuuycúu líif na halaat kilok na halaat cibóni'. ⁴⁰ Dú bérí lohoy hel! Kooh yaa hëwí' iñaa hanoh foohfa, enndii ya hëwí' iñaa hanoh dzuuyda bane? ⁴¹ Sarahohat iñaa en ga keeñnjúuda, en danaa iñaa en béeb hay garúu kiset.

⁴² Massa dú, Férísiyeençii! Dú tumi sah sarah fodii bakaa wudaaŋkaahwaa ga naana na nduu', ee ban ga iñcii tóoh línsi ga dë'da, wayee du saganohin kijúb na kiwaa' Kooh: iñiima yërí dú jomee kitum ee iñcaa cíinoo hanat kisaganohu[✳].

⁴³ Massa dú, Férísiyeençii! Ndaga dú waari kiyuŋ ga fíkii ga dzuuy jaangu-yaawúu'caa ee dú waari kikéñdu yah kanak ga paancaa. ⁴⁴ Massa dú! Ndaga dú man na loyaa ken tummbii mandarga ga, buwaa tíinsi ga dook gaa, ee ínohsuu gaka bi tahba kilíib ga fíkii Kooh!

⁴⁵ Laakka jégíroh-waas yíinoo yaa wo'i an:

- Jégírohii, binaa fu wo' danaa, fu bassíi ban!

⁴⁶ Yéesu loffari an:

[✳] **11:42** 11: 42 Malkat Dëteronom 14: 22-23.

- Massa dú, jégíroh-waascii! Dú ban, dú koori buwii döfcaa ba hatinoo, ee dú tookoo jokondúu jíinoo le' ga. ⁴⁷ Massa dú! Dú hayaa dú mó'di loycii sëldíiga-Koohcii, ee bipaammbúu apeeba. ⁴⁸ Fodaama dú teewohin an dú taabin ga iñcaa bicaassammbúu tumeeda, ndaga ba apin sëldíiga-Koohcaa, ee dú bii móri' loyciigaba! ⁴⁹ Kérí tah Kooh ga hamhamaaagari, wo''a an: «Mi hay gaba kiwosoh bisëldíiga-Kooh na biyéegaloh; ba hay ki'ap bíinoo, ba hatal bíinoobaa ga kipesba.» ⁵⁰ Iñaama yérí tahan bi ñífaa sëldíiga-Koohcaa béeb aamsee ga waa ēldúna saku bi watida hay kikípuk ga hafcií buwii wati, ⁵¹ aboh ga ñífaa Abeel[†] bi ga ñífaa Sakarí yaa apsee ga díkaanti daa sarahcaa tékí'sida na dekataa wisela'í'waa‡. Ee mi yérí wo''úuka, iñaa laakee yaama hay kikípuk ga hafcií buwii wati!

⁵² Massa dú, jégíroh-waascii, dú nísín kucéwíkaa lëgísi halaa tahi bo' ki'ínohda: dú, ga kihaffúu, dú aasoo ee baa waa' ki'aas béeb dú kokohhi.

⁵³ Ga waa Yéesu meyoh daamada, jégíroh-waascaan na Férísiyeencaa baa tamoh ga dlookci ee ba baa meekissi iñaa en tóoh: ⁵⁴ ba baa heelli kiffi' doonaa ya ēldoh bi ba balab yen ga wo'eenaaagari.

12

† **11:51** 11: 51 Malkat ga Sënees 4: 11: waama Kayeenj apee këmëenjíci Abeel ndaga ki'iñaan. ‡ **11:51** 11: 51 Malkat Koroník 24: 20-22, mbooloomaa appa Sëldíiga Sakarí ga d'uuy Kaanfaa Kooh.

*Yéesu hoonohha tēelibéecaagari kijófjófsuk
fodii Férísiyeencaa
(Méccée 10: 26-27)*

¹ Lak waama, buwaa négírukohsee iñaa le'in bo' bijúnni ciyewin bi bíinoo baa ton ga bimooroomba. Yéesu wo'a paay na tēelibéecaagari an:

- Abukat ga jíkii Férísiyeençii en kijófjófsuk en fan kuuncaa kaañohinda. ² Laakkii iñaa míñ kidaakuk bi hotukoo ee laakkii iñaa bo' míñ kidaak bi meydohsoo fañ. ³ Kéri tah iñaa dú míñ kiwo' na wek béeñ, hay kikelohuk ga noh tañ, ee iñaa dú míñ kimëedíroh ga dñuy túuyaa ñaakukin béeñ, hay kiyéegalohu ga leeloo paancaa.

*Baa cal kiniikda
(Méccée 10: 28-31)*

⁴ Yéesu wo'issa an:

- Mi wo' narúu, dú bii dú en fiiliimunciigoodsa: kaa niikat buwii api faanfii ee paaf iñaamanaa, ba mínsoo kitumis dara yiliis. ⁵ Mi hayyúu kiwo' baa dú jom kiniikda: niikat baa wée'taa ga an yii, ap bi lëehíraa, míñ kijaf ga safara. Ee, mi wo'úuka baa yaama yérí dú jom kiniik!

⁶ «Tudiindii' tiyétúus toonohsirii dërëm kanake? Moona déy, Kooh alukkii jíinoo gata.

⁷ Bi ga fenfii ga hafciigarúudsa sah, tóohfa kíduunun. Kon kaa niikat dara, ndaga dú wëñ solu tóoh diindii'cii.

*Iñaa Yéesu wo' ga loo buwaa tookki na buwaa
taasukkida*

(Méccée 10: 32-33; 12: 32; 10: 19-20)

⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Mi wo"úuka: béeb baa fu tookkoo ga fíkii buwiinaa, mi Kowukii bii, mi hayyaa kitook ga fíkii malaakacaa Kooh. ⁹ Wayee baa fu taasukkoonaa, fu hay kitaasku ga fíkii malaakacaa Kooh.

¹⁰ Béeb baa fu wo' iñaa moroo ga Kowukii biinaa, fu hay kibayalu, wayee baa fu bas Helaa yisela'íyaa béeþ, fu bayalsooka.

¹¹ Binaa dú bayu ki'atti'u ga jaanguyaawúu'caa wala ga fíkii atti'ohcaa na ga fíkii buwaa kuliyuki ga nguuraadanaa, helciigarúu dalat ga daa dú taasan ga iñaa dú yabuda na iñaa dú wo'anda. ¹² Ndaga Helaa yisela'íyaa, ga wahtaama, hay ki'ek garúu iñaa dú joman kiwo'da.

Liiwukaa wo' ga loo ha'-alalaa taabuk kilaak donða

¹³ Laakka ga mbooloomaa baa wo' Yéesu an:

- Jégírohii, wo'aa yaakkoo ya waroh naroo iñaa dí lamða.

¹⁴ Yéesu taassari an:

- Moo yaalii yii, bii yiida falloo ki'atti"úu wala kiwarohhúu alalaagarúu?

¹⁵ Léehí'ta ya wo"a buwaa an:

- Watukat ee abukat ga kiwaa' kilaak, ndaga kilaak alal bayyii kipes bo' luu alalaayewin yewin.

¹⁶ Ya wo"aba kon liiwukii wii:

- Enee bo' yaa laakin alal, ya laakka yoon ee yooncaa laabpa lool. ¹⁷ Ya yaa halaat ga helaagari an: «Mi tuman na ee mi laakoo daa mi dapan iñcii mi píikda?» ¹⁸ Léehí'ta ya wo"a an: «Iñii yii yérí mi tuman: mi búran dapciigoo

henaa, mi tawah ciliis, caa wëñ kiyak, en danaa mi négíroh tohootiigoo ga tóoh na iñcii mi laakda tóohca. ¹⁹ Léehíraa, mi wo' haffoo an: Mbë', fu laakin alal wiyewin waa mininndaa kibay tíkiis tiyewin. Íikaraa faanfiigaraa, fu ñami, fu ani, fu mbúumbaayuki.» ²⁰ Wayee Kooh wo"ari an: «Fu yérí lohoy hel! Ga wekii wati sah sah kipesfu hay kileeh. Kon iñcii fu waayukdsee haffuda tóohca, bii yahca kilaak ba?»

²¹ Yéesu tikka ga an:

- Iñaama yérí dalan baa fu négírohi' haffu alal ee Kooh hottii kilaak-alalfu.

*Téelíbéecaa Yéesu jomu kiyaakaaru ga Kooh
(Mëccée 6: 25-34)*

²² Léehí'ta Yéesu wo"a téelíbéecaagari an:

- Iñaama tah mi wo"úu an: Kaa halaatat ga ñamahaa dú laakan sooli ga kipesohda wala yéerícaa dú laak sooli ki'ekuk ga faanndúufa. ²³ Ndaga kipes kérí wëñ kilaak solu ñamah ee faan féri wëñ kilaak solu yéerí. ²⁴ Malkat ga hëekérúucii, ba sokoo, ba píukoo, ba laakoo dap-kaan, ba laakoo dap fenoo kaan wayee Kooh yaa ñëmi'ba. Ee dú wëñ selii solu fúuf! ²⁵ Bii yiida garúu míñ kibaat iñaa hín na siñdaa jokon ga kipesci bi ya bítuki ga coonucaagari? ²⁶ En lakanaa iñaama doñ dú mínoo kitum dara ganaa, dú yah ya kihalaat ga iñcaa cíinoo? ²⁷ Malkat ga pëegíi-nduhumfii fimórí'fii ga ëgíriida: fa lëgëyoo ee fa foliloo. Wayee mi wo"úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tóoh ekukkii kúltícaa hín kimo' na

wíinoo ga pëegíi nduhumcii. ²⁸ En lakanaa Kooh yérí móri' fodaama pëegíi-nduhumfii fimórí'fii ga égírii wati, ee kuwisa fa yah kijafu ga kiwii donđanaa, wëñaa ga, dú ga kihaffúu, ya ekoorúu bi jofe? Ngëmiigarúu daal dooyyii! ²⁹ Kaa halaatat rek ga kiheel iñaa dú ñaman na iñaa dú anan. ³⁰ Iñciima tóohca bwii ga ēldúna ee ínohsoo Koohda bérí tumi lëgëy kiheelca, wayee dú, Paammbúu yii ga dookda ínohin an dú laakin sooli ga. ³¹ Namat kiheel Nguuraa Kooh, iñaa tes dú laak sooli gadá, Kooh hayyúuri ki'e'.

*Heelat kilaak alalaa ga dookda
(Mëccée 6: 19-21)*

³² Yéesu wo'issa an:

- Dú, yopiigoo wiýínwii, kaa niikat ndaga newin Paammbúu ya bokdohhúu ga Nguuraagari . ³³ Toonat iñum dú laakda, dú erohwa sarah. Heeldat haffúu nafa'caa magatoo, alalaa leehoo taa' ga dook-Kooh: daama lok mínoo gaca kilaas ee maasoh mínooca kiyasoh. ³⁴ Ndaga daa alallúu enoh béeb, keeñnjúu waa da ßan.

Súrgacaa Yéesu jom kineehu kimalak

³⁵ Yéesu tíkissa ga an:

- Pékírukát bi yégís díj, dú taal lampucum-garúu, dú seki. ³⁶ Ee madat na súrgacaa en na kiseku ha'-kaanba, yaa yah kimeyoh cikílook, bi ba mínndi kilégísi', ya le'i ee fëekíri halaanaa. ³⁷ Ba yewinin múu' súrgacaama, binaa ha'-kaanfaagaba haya, laakanba lak baa lís kineeh kimalak! Mi wo"úuka ee kayoh; ya hay kipékíruk, ya yugi'ba kiñam ee ya taam gaba

ya nori'ba ba ñam. ³⁸ Luu ya hayee ga leeloo wek wala iñaa paafda sah, binaa ya laakba lak neehussii béeþ, ba yewinin múu'. ³⁹ Ínohat iñii yii bi jof: binaa ha'-kaan ínohee wahtaa lokaa hayandanaa, eneena ya hay kiwatuk ee iisoo kaanfaagari fa pooku. ⁴⁰ Dú ban, waayukat, ndaga Kowukii bii hayan ga wahtaa dú foogandii.

*Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa banakbaa
(Mëccée 24: 45-51)*

⁴¹ Pee' dalla kimeekis Yéesu an:

- Ha'mudii, fu wo' narii ga liiwukumanoo, fu wo' na buwii béeþba ban?

⁴² Ha'mudii taassari an:

- Kon bii yiida yérí en súrgaa tookdin ha'-kaanci ee teeyin? Yérí en yaa ha'-kaanci tíkan ga fíkii súrgacaagari, doo ya e'ba yaa en béeþ iñaa ya jom kiñamfa, binaa wahtaa le'aa. ⁴³ Ya yewinin múu', súrgaama, binaa ha'-kaadaagari boyuk, laakki ga lègëyaamanaa. ⁴⁴ Mi wo'"úuka ee kayoh; ha'-kaanci hayyi kitík ga dook iñcaa ya laakfa téoh. ⁴⁵ Wayee binaa súrgaama wo' ga helaagari an: «Ha'-kaanndoo kolukkii kihay», bi tah ya en ga kifeek súrgacaa biyaalbaa na bïbetibaa, ya en ga kiñam na ki'an na kilaal rek, ⁴⁶ ha'-kaadaa súrgaama hay kihay ga besaa ya foogandii na wahtaa ya ínohanndii: ya hayyi kifeek doo' ciméeski', ya wa'ti iñaa sek buwaa saj kigëmu Koohfa.

⁴⁷ Súrgaa ínohin iñaa ha'-kaanci waa'da ee ya saj kipari', ya tum iñaa ya nakufanaa, ya hay kirípu ngee' ciyewin. ⁴⁸ Wayee súrgaa

ínohoo iñaa ha'-kaanci waa'da ee tumi iñaa tahanndi kifeeku, yaama súrga feeksan ngee' cijutuut. Baa onu yewin béeþ hay kimeekisohu yewin, ee baa eru kidaak iñaa yewinin béeþ hay kimeekisohu iñaa yewinin.

*Yéesu tahin buwaa kihégískoh
(Méccée 10: 34-36)*

⁴⁹ Yéesu tikkā ga an:

- Kiwii kérí mi hayee kihaydoh ga ēldúna, ee dii mi waaree ka am kiméeñí'da! ⁵⁰ Wayee mi jomin kiñooduk ga mesiklaat, ee ka bítinndoo moos bi ga daa iñaama laakohanda! ⁵¹ Ati dú fooj an mi haydoh jam ga ēldúna? Ó'óo, mi wo'"úuka, mi haydoh kihégískoh. ⁵² Diima denj bo' biyétúus baa bok hal hay kihégískohu, baahaybaa keenu ga dook banakbaa tesda ee banakbaama keenu ga dook baahaybaa. ⁵³ Buwaa hay kihégískohu: paamun keen ga dook kowuci kiyaal ee kowukaagari kiyaalkaa keen ga dookci, eemun keen ga dook kowuci kibeti ee kowukaagari kibetikaa keen ga dookci, payamun yibeti keen ga dook beti kowuci ee betifaa kowukaagari keen ga dookci[†].

*Kimalaksukoh iñcii en na kilaak watida
(Méccée 16: 2-3)*

⁵⁴ Yéesu wo'ee mbooloomaa ban an:

- Binaa dú hot húy kolukoh aasaa'-nohaa, dú aawi kiwo' an: «Kooh hay kitob», ee iñaama laak. ⁵⁵ Ee binaa dú yéenj uuris wëpoh bakii hanoh meyaa'-noh yah-señdanaa, dú aawi kiwo' an: «wati Kooh hay kitam noh», ee kérí laaki.

[†] **12:53** 12: 53 Malkat Mísee 7: 6.

⁵⁶ Dú, bii dú jofjófduki ga fíkíi buwiida! Dú mínin kimalaksukoh iñcii meyi ga asamaan na ga kakaydanaa; haa tum na dú mínoo kimalaksukoh iñii hew watida?

Heelaa kijúwoh na baa fu coowoh nari

(Méccée 5: 25-26)

⁵⁷ Yéesu wo'issa an:

- Iñii tah ya ban dú malaksukohoo na kihaffúu iñaa júwin? ⁵⁸ Binaa fu laakoh na bo' bi dú taam kiyee ga buuraa, leenaa gaawaa nari kibëgískoh ga waasaa, fodaama ya le'noo naraa ga atti'ohaa, yaama tikkaa ga yah ëlkëetaa ee ëlkëetaa tëccaa ga kasu. ⁵⁹ Mi yéegallaa man, fu meyohoo daama ee fu fayyii iñaa fu laaki'tida tóoh, bi ga fíftínaa mëeñdohdfa.

13

Súpítat kipeskiigarúu wala dú saŋku'

¹ Ga wahtaamaa, laakka buwaa hay ga Yéesu kibéestíti buwaa Pílaat aplukee ee boksee ga bu-Gélilée, lak ba en na kitumi' Kooh sarahda.

² Yéesu taassaba an:

- Dú fooŋ an binaa buwaa bok ga Gélilée baama apu fodaamanaa, iñaama waa' kiteewoh an ba enee ha'-baakaa'caa wëñ kiyak ga bu-Géliléeda tóohhe? ³ Mi wo'"úu man ó'oo. Wayee binaa dú súpítii kipeskiigarúunaa, dú hay kisan̄ku' béebpúu fodaama. ⁴ Haa buwaa bidaan̄kaah na biyitnabaahaybaa tawa-haa wihoo'tawaa ga Sílowee* keenee ga dookba,

* **13:4** 13: 4 Sílowee enndii dëk ga kihafwa, wayee wa en dekat ga teeraa Yéerúsaleem

appabada; dú fooŋ an bëri wëñee kitum baakaa' ga fu-Yéerúsaleem béeþbane? ⁵ Mi wo"úu man ó'óo. Wayee, binaa dú súpittii kipeskiigarúunaa, béeþpúu dú hay kisanjku' fodaama.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo eenaa laakoo towudaa

⁶ Lëehí'ta Yéesu wo"aba liiwukii wii:

- Enee bo', yaa laakee bos een ga d'uuuy yoonci. Ya ka'ta kibeennnee ga towutaa, wayee ya hottii dara ga. ⁷ Ya wo"a súrgaagari an: «Tíkiis taahay tee, taa mi hayi kiheel towu ga eenii wii, ee mi hotoo dara ga. Gúraawa! Iñii tahan ya wa ñami kakayfii sooy?» ⁸ Wayee súrgaa wo"ari an: «Kiyaakii, íissisaawa kískii wiis bi mi ac bosii bi wíil, lëehíraa mi tum kotol ga. ⁹ Heyna fayuuraa wa hay kitum towu. Límmibiinnaa, fu gú'lukwa.»

Yéesu wëkí'ta betifaa túurukin ga bes Sabat

¹⁰ Ga bes Sabat, Yéesu enee na kijégíroh ga d'uuuy jaangu-yaawúu'. ¹¹ Laakeera daama betifaa rab am, ekkari d'úukool iñaa le' tíkiis tidaankaah na tiyitnataahay; ya ñogukka ee mínißii kiyoloh. ¹² Daa Yéesu hotee betifaa, ya bayyari, wo"ari an:

- Betifi, fu múcin ga d'úukooliigaraa.

¹³ Lëehí'ta, Yéesu tíkka betifaa yahcaagari; ga saasi betifaa yolohha, ee ya ennda ga kikañ Kooh. ¹⁴ Wayee, baa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraada, keeñci tammba lool ga daa Yéesu wëkíree bo' ga bes Sabatda, ya dalla fuwaa kiwo' an:

- Bes ciyitniinoo cii ga, caa bo' jom ga kilëgëy.
Hayat kon kiwëkdu ga bescaama wayee hanat
ki'en ga bes Sabat!

15 Ha'mudii loffari an:

- Dú jófjófduki hen ga fíkíi bwuui! Bii yiida
garúu, en ga bes Sabataa, pëkísoo enohfaa-
gari wala baamaagari ga daa ya sawoheerida,
ya bayyi ki'ëní'nee? **16** Haa betifi ffi bok
ga níilaa Abaraham ee Seytaani bageeri iñaa
le'in tíkíis tidaaqkaah na tiyitnataahayda, ya
joméeríi kibégisu ga bes Sabat hene?

17 Daa Yéesu wo'ee fodaama, bwuuaa eneeri na
kiheñohdha líifussa na kaci. Wayee mbooloomaa
béeëbwa neblukka lool ga tumeencaa Yéesu
laakoo ga fenda.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo kowu-fúdankaada
(Mëccée 13: 31-32; Marka 4: 30-32)*

18 Yéesu wo'"a an:

- Iñii Nguurii Kooh man nawada ya? Iñii
mi míin nawa kimëdírohdha ya? **19** Wa man na
kowu-fúdankaa bo' beb, sokka ga dëraagari; ka
paalla, ka ennda kedik kiyaak bi selcaa taalussa
ga toytaa ka laakda.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo kuuncaa
kaañöhinda
(Mëccée 13: 33)*

20 Yéesu wo'issaba an:

- Iñii mi mëdírohan Nguurii Kooh nawada ya?
21 Wa man na molon-kuunaa beti beb, tumwa
ga duuy kanu kuun, iiswa ga bi ga daa kuuncaa
béeëb kaañohan.

*Kuhalkaa jiyínjaa jérí aaw ga Nguuraa Kooh
(Mëccée 7: 13-14,21-23)*

²² Yéesu kooree ga dëk-teerucaa na ga dëk-kawcaa, ya jégírohi, lak ya aawee bak Yéerúsaleem. ²³ Laakka baa meekissi an:

- Kiyaakii, bo' bijutuut rek bëréi yah kimúc ga buwiine?

Yéesu taassari an:

²⁴ - Guu'guulukat, dú aasoh halaa wiýinwaa, ndaga mi wo"úuka, bibo' biyewin hay kiheelu ki'aas ee mínsanndiika. ²⁵ Béríinaa ha'-kaanfi kolukan, ya laj halaagari ee dú en ga fooh, dú aaw kiféekí' halaa na kiwo' an: «Kiyaakii, lëgísdarrii.» Ya hayyúu kitaas an: «Mi ínohoo dii dú meyohfa!» ²⁶ Daama, dú hayyi kiwo' an: «Dí bokin naraa kiñam na ki'an ee fu jégírohin ga mbedicaa teerucaagaríi.» ²⁷ Wayee ya hayyúu kiwo's an: «Mi ínohoo dii dú meyohfa. Úsaayattoo béebspúu, dú bii, dú meerin kitum iñaa joffiida!» ²⁸ Daama kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaak. Dú hot Abaraham na Ísaak na Yakoop na sëldíiga-Koohcaa béeßba ga d'uy Nguuraa Kooh, ee lak dú faanuunun ga fooh. ²⁹ Bibo' hay kimeyohu ga bakcii ga éldúnada tóoh, ba bok kanu ga Nguuraa Kooh. ³⁰ Ee fodaama, bíinoo ga buwii méeñdohu waticfa, yahu ga fíkií ee buwii bíinoo kuliyuku waticfa, yahu ga fenoo.

*Yéesu yéegalohha kipookkaa Yéerúsaleem
(Mëccée 23: 37-39)*

³¹ Ga wahtaama, laakka Férísiyeencaa hayu ga Yéesu wo'ussari an:

- Kolkohaa dii fu yee d̄ekat wiliis ndaga buu'
Eroot waa'taa ki'apluk.

³² Ya taassaba an:

- Tiidat, dū wo' baama ñaañ bi fan bodaad'a an: «Mi yii ga kikaal rab ga buwii na kiwéki' dúukoolí' wati na kuwis ee besaa wukaahaywaanaa, mi hay kiléehí'.» ³³ Wayee mi jomin kitin waasiigoo wati, kuwis na paafkuwis, ndaga sëldíiga-Kooh jomoo ki'apu ga daa enndii Yéerúsaleem.

³⁴ - Éey, dū bu-Yéerúsaleem, dū bii dū lagi tumuuntii sëldíiga-Koohcii, ee dū tapisohi na atoh bi dū ap buwii Kooh wos garúuda! Waas cera cérí mi heellúu kinégíroh fodaa daa pabu négírohi towutaagari ga fíldoo pabcaagarida, ee dū tookkiika? ³⁵ Kon nak, Kooh hay kifoñluk dëkumgarúu. Ee mi wo"úu man dū hotsisanndiiroo bi ga besaa bérii dū wo'an: «Fu yii fu hay ga teekii Ha'mudiida, fu barkeelin.»

14

Yéesu wéki'ta dúukoolí' ga bes Sabat

¹ Ga bes Sabat, bérii Yéesu karee kiñam ga kaan bo' yíinoo ga buwaa kuliuyuk ga Férísiyeeñcaada. Buwaa ensee daamada enussa yëñ gari. ² Laakka baa tuuk ga fíkiici bay díukool soonuk. ³ Yéesu dalla kimeekis jégírohwaascaan na Férísiyeeñcaa an:

- Waasiiruu onohin kiwéki' bo' ga bes Sabat wala onohhiika?

⁴ Buwaa d̄ekohussa cel. Yéesu dalla kile' ga baa, wéki'tari. Lëehí'ta Yéesu fiissari yaa yah.

⁵ Waa ennda da, Yéesu wo"aba an:

- Yiida garúu, binaa kowuci wala enohci keen ga d'uuuy ne'aa, ya gaawoori kimeydoch, luu enee ga bes Sabat?

6 Ba laakkii iñaa ba lofanndi ga wo'eenama.

Kihanoh fíkíi ga hew na kinakoh hew

7 Yéesu malaksukohha ga daa sagaccaa heelsee rek kihanoh fíkíida, ya liiwukkaba an:

8 - Binaa fu bayu kiñam ga hewaa, kaa ka' fu yugohnee fíkíi. Ndaga míñ ki'en baa wëñnjaa teek bayunun da. **9** Ee baa bayyúu kiñam, d'ú banakfa, míñin kihay wo"aa an: «Íisfaari dekatum.» Fodaama, fu hay kika' na kaci, fu yugohnee fenoo. **10** Wayee binaa fu bayu kiñam ga hewaa, kara, fu yugohnee fenoo doonaa baa nakkaa hewaada hayaa, wo"aa an: «Fiili, yugohaa fíkíi.» En danaa iñaama hay ki'en ndam ga fíkíi béeb̄ buwaa fu bok naba kiñamfa. **11** Ndaga béeb̄ baa fu bëwí' haffunaa, fu hay kiyóoskídu, ee baa fu yóoskí' haffunaa, fu hay kibëwíru.

12 Lëehí'ta Yéesu wo"a baa bayeeri kiñamfa ban an:

- Binaa fu bëytoh cuunoh wala cuuníinää, kaa bay fiiliimuncaagaraa wala bikëmëenjífu wala buunfu, wala buwaa dëk naraa ee laakuunun alalda; enndiikanaa, ba ga kihafba, ba míñndaa kibay kiñam ñan, ee fodaama fu ëlídu iñaa fu tumee gabada. **13** Wayee binaa fu bëytoh kiñam jamaa, namaa kibay nduulcaa na buwaa Kooh nëebsinda na lafañcaa na búumí'caa. **14** Fu tumkanaa keeñfu hay ga kisoos, ndaga iñaama,

ba mínooraari ki'élín. Kooh hayyaari ki'élín béríinnaa kimílskaa buwii júwinda.

*Liiwukaa wo' ga loo buwaa baysee kiñamda
(Mëccëe 22: 1-10)*

¹⁵ Laakka yíinoo ga sagaccaa ensee daamadä, ga waa ya kelohha wo'eencaa caama, ya wo"^a Yéesu an:

- Baa yaama yah kibok kiñam ga Nguuraa Koohdä, yewinin múu'!

¹⁶ Yéesu liiwukkari an:

- Enee bo', ya tíklukka cuunoh fiyaak, baylukka bibo' biyewin ba hay kiñam. ¹⁷ Ga waa cuunohfaa pari'dä, ya wossa súrgaagari kibaynee buwaa nakseeda an: «Hayat gii, cuunohfaa pari'in diima.» ¹⁸ Wayee yaa en béeëb yaa tok sooli fodaa mooroomci. Yaa súrgaa d'ewohdä wo"^a an: «Mi lom yoon ee mi jominwa kimalaknee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.» ¹⁹ Yaa tík gada wo'issari an: «Mi lom naal bidañkaah ee mi jominba kitagatnee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.» ²⁰ Yiliis fan wo'issari an: «Mi han kipañ beti, kérí tah mi mínanndii kihay.» ²¹ Súrgaa boyukka, wo"^a ha'-kaanci iñaa ya taasuda. Ha'-kaanfaa ay-lukka, wo"^a súrgaa an: «Karaa diima-diima ga paancii na mbedicii ga teeriidä fu haydoh nduulcii na buwaa Kooh næewísinda, búumí'cii na lafañcii.» ²² Ennda kiis, súrgaa hayya, wo"^ari an: «Kiyaakii, iñaa fu nakoheeda tumuunun wayee daa bo' míñ kiyuñ lís kilaak.» ²³ Ha'-kaanfaa wo'sissa súrgaa an: «Meyaa dëkii, fu ka' ga waascii, na ga díñ-díñcii, fu gagal buwaa

ba hay doo kaanndoo líif.» ²⁴ Mi wo"úuka, yíinoo ga buwaa mi deweē kibay kiñamda yoohoo ga cuunohfiigoo!

*Iñaa bo' jom kitum binaa ya waa' ki'en
tëelibée Yéesunaa
(Mëccée 10: 37-38)*

²⁵ Mbooloo wiyaak taabee na Yéesu. Yéesu méeñsukka ga buwaa, wo"aba an:

²⁶ - Binaa bo' hay garoo ee mi gënëlliiri paamci wala eeci, betici wala towutaagari, biyaakci na bikëmëenjkíci biyaal wala bibeti, wala hafci sa-haa, baa yaama mínoo ki'en télibéeroo. ²⁷ Baa fu koorukkii kuraanaagaraa, fu taabukkoonaa, fu mínoo ki'en télibéeroo. ²⁸ En ki'enaa, yiida garúu, binaa ya waa' kihëwí' tawah wi-hoo'tanaa, dëwoo kiyuŋ paay, ya malak iñaa jom kika' ga tawahaadä tóoh, doo ya ínoh ati iñaa ya laakða hay kidooy kimëti' lëgëyaa? ²⁹ Enndiikanaa, binaa ya dal kiyíp tawah ee ya mínnđiwa kilëestíraa, béeb buwaa hotanwada hay ki'enu ga kiñawalli ³⁰ an: «Malkat bii yii dalin kitawah ee mínnđiwa kilëestí'.» ³¹ Ee þan buurii yiida, binaa ya yah kiheñoħnee na buu' yiliisaa, dëwoo kiyuŋ paay, ya malak ati ya hay kimín, na bo' bijúnni-daañkaah, kileñkoh na buuraa taam na bibo' bijúnni-daañkaah-kanak? ³² Ya mínnđiinaa, ya wos bo' ga buuraama, en lak ya lís nari ki'úsaayohaa, kimeekissi iñaa ya tuman bi ba míñ kijúwohða. ³³ Fodaama den, baa en béeb garúu, fu mínnđii kifoñ tóoh iñaa fu laakða fu taabukkoonaa, fu yaama, fu mínoo ki'en télibéeroo.

*Maraamaa laakoo saflaat
(Mëccëe 5: 13; Marka 9: 50)*

³⁴ Yéesu tíkka ga an:

- Maraajofin. Wayee binaa maraa safissiinaa, ma ñaanoħsan na ya? ³⁵ Ma laaksisoo jeriñ ga kakayfi, ma mínoo ki'en kotol. Ma jafsan ga lëedúu. Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

15

*Baalaa müuyee ee hotukkada
(Mëccëe 18: 12-14)*

¹ Juuticaa na buwaa bíinoo júwussiida deeyussa béeħħba ga Yéesu kisükúrukki.

² Férísiyeencaa na jégíroh-waascaa baa jambat ga díkaantiba an:

- Bii yii tookin kiyuŋ na buwii júwussiida ee ya ñami naba!

³ Ga dekataama, Yéesu liiwukkaba an:

⁴ - Yiida garúu binaa ya laak baal bitéemée', ee ya müuyluk yíinoo ganaa, ya foñoo bidaaŋkaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa, ba tes ga ëgíraa? Lëehíraa ya ka' kitëebí'nee yaa müuyeda, bi ga daa ya hotanndine. ⁵ Ee binaa ya hottinaa, ya túŋkulukki na keeñ wisóosí'.

⁶ Ee ya le' kaancinaa, ya bay fiiliimuncaa-gari na buwaa dék narida, ya wo'ba an: «Neblukat naroo, ndaga mi hotin baalaagoo, yaa müuyeeda.» ⁷ Fodaama, mi wo'"úuka, binaa ha'-baakaa' yíinoo récuk baakaa'caagarinää, ga iñaama, dook-Kooh hay kiwëñ ki'en ga húmbal loo bibo' bidaaŋkaah-yitnanikiis na biyitnanikiis baa júwin ee laakussii sooli ga

kirécuk baakaa'caagabä. Mi wo"úuka, malaaka-
caa Kooh hay kiwëñ kinebluku binaa ha'-
baakaa' yíinoo rek récuk baakaa'caagarinaa loo
bo' bidaanjkaah-yitnanikiis na biyitnanikiis baa
júwin ee laaksoo sooli ga kirécuk baakaa'.

Koparaa müuyee ee hotukkada

⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Wala betifii fiida ßan, binaa ya laak hëelís*
cidaanjkaah ee müuyluk wíinoo ganaa, taaloo
lampu, ya paruki, raasi dijófi' bi ga daa ya
hotanwa? ⁹ Binaa ya hotwanaa, ya bay
húnismuncaagari na beticaa dëku narifa, ya
wo'ba an: «Neblikat naroo ndaga mi hotin
hëelisaagoo müuyeerooda.» ¹⁰ En fodaa-
manaa mi wo"úuka man, malaakacaa Kooh hay
kinebluku ga daa ha'-baakaa' yíinoo rek récukin
baakaa'caagarida.

Kowukaa müuyee ee hotukkada

¹¹ Yéesu wo'issa an:

- Enee bo' yaa laak towu tanak tiyaal. ¹² Yaa
wëñ ki'en oomaada wo"a paamci an: «Buba,
eraaroo iñii mi joman kilaak ga alaliigaraada.»
Waa ennda ña, paamudaa warohha towutaa
tanaktaa alalaagari. ¹³ Tíkka ga bes cera,
kowukaa kiyínkaa toonnda iñcaa ya e'seeda
tóohca, yaa yah kúl ki'úsaayí'. Daama ya
enukohha ga iñaa nebpi bi ya yasohha hëelísa
tóohwa. ¹⁴ Ga waa ya yasohha iñaa ya laakeeda
tóohwa, a' wiyaak laakka ga kúlkaa kaama, ee

* **15:8** 15: 8 Hëelísaama teeku Darahma ga kiGerek ee hín na
Denariyon wíinoo dooli

kibúj kiméeskí' dabpari. ¹⁵ Ya ka'ta kisúrga'uk ga bo' ga gohaama. Yaama nakkari kiní'i mbaam-parki ga yooncaa. ¹⁶ Helci eneera ga kiñam ga yiikcaa mbaamcaa e'sida wayee ken onéeriíri ga. ¹⁷ Daama, ya malakka helci, ya wo''a an: «Bilégéyoh bera bérí enu ga kaan paammboo, ba ñami bi ba tésdí', ee mi en dii, mi kaani na a'! ¹⁸ Mi hay kikoluk, mi boyuk ga buba, mi wo''i an: Buba, mi baakaarin ga fíkíi Kooh ee mi tooñinndaa. ¹⁹ Mi jomissii kibayu kowufu. Kon abohaaroo fodii yaa en béeþ ga lëgëyohciigaraa.» ²⁰ Ya kolukka, yaa boyuk kaan paamci.

Ga daa ya enee na kihay di'úsaayí'da, paa-mudaa séenndari, laakka yérmaandi wiyaak gari, ya yaa fool kihídohnee nari, gatawukkari, fuunndari. ²¹ Kowukaa dallari kiwo' an: «Buba, mi baakaarin ga fíkíi Kooh ee mi tooñinndaa, mi jomissii kibayu kowufu.» ²² Wayee paamu-daa wo''a súrgacaagari an: «Gaawat kihay-doh sibidoora wëñ kimo'da, dú ekkiwa, ekatti kipii ga jokon na ñafa' ga kotcii. ²³ Haydohat doonaa dú yafaleeda, dú appi, dú aaw kiñam na kimbúumbaayuk, ²⁴ ndaga kowukiigoo dú hot kii kaaneera ee soofsin ga kipes, ka müuyeera ee ka hotukin.» Fodaama, ba dalla kimbúumbaayuk.

²⁵ Waama lak kowukaa baa kisaawkaa kaa ga yooncaa. Daa ka hayee bi ka deeyca kaanfaa, ka kelohha típcaa na tiyeektaa. ²⁶ Ka bayya yiñoo ga súrgacaa, meekissari iñaa hewcä. ²⁷ Yaama wo''ari an: «këmëenjkífu yérí hay, ee paapu apdinndi doonaa yafalseeda, ndaga daa

ya hotsinndi na jamda.» ²⁸ Kowukaa kisaawkaa dalla ki'ayluk, sajnga ki'aas kaanfaa. Paamci meyca, kíimmbari ya aas. ²⁹ Wayee kowukaa wo'a paamci an: «Malka, tíkiis tiyewin tee, taa mi lëgëyi'taa, mi mosoo kikëldúk wo'eenfu ee fu mosooroo sah ki'on kupe', mi mbúumbaayuk na filiimunciigoo. ³⁰ Wayee kowukiigaraa kii, ga wii ka hayda, ya yii ya yasohin alalaagaraa na cagacaada, fu apdinndi doonaa yafalseeda.» ³¹ Paamudaa dalla kitaas an: «Kowuroo, fu yii naroo besaa en béeb, ee iñaa mi laak tóoh yuufu. ³² Wayee dí jomee kimbúumbaayuk hen na kinebluk ndaga këmëenjíku yii yii kaaneera ee soofsin ga kipes, ya múuyeera ee ya hotukin.»

16

Enee tuukukoh-alal

¹ Yéesu wo'issa télibéecaagari an:

- Enee ha'-alalaa laakee baa tuukdfiri ga iñaa ya laakda. Tuukukohaama ëpírohussa ga ha'-alalaa an ya yaa yasoh alalaagari. ² Ha'-alalaa baylukka tuukkohaagari, wo'ari an: «Iñii mi keloh wo'u garaada ya ya? Teewaaroo iñum fu tum ga lëgëyiigaraada, ndaga diimada, fu yahissii kituukuk alaliigoo.» ³ Tuukukohaa wo'a ga helci an: «Mi tuman na ga dii kiyaakii yahhoo kinís ga kituukuk alaliigarida? Hanaa kilín kakayfii, wayee mi laakoo doolaa gawa, ee kisarahtuk, mi rúusinka. ⁴ Mi ínohin iñaa mi yah kitum bi laak buwaa bewussoo ga kaanba, binaa mi kaalu ga lëgëyiigoonaa!» ⁵ Waa ennda da, ya baylukka yiinoo yiinoo, béeb buwaa

baydee ha'-kaanci kobotda. Ya wo"^a yaa dēbda an: «Fu laaki' ha'-kaandoo hín na?» ⁶ Yaama taassa an: «Hëndíraan dúuleen citéemée'». Ya wo"^ari an: «Bewaa këyít-kobotfiigaraa, fu gaaw kiyuŋ, fu bín cidaŋkaah-yëtúus.» ⁷ Lëehí'ta ya wo"^a yaa tík gada an: «Haa fu, fu laaki' ha'-kaanndoo hín na?» Yaama taassa an: «Saaku citéemée' ga beli.» Tuukukohaa wo"^ari an: «Këyít-kobotfiigaraa fee, bídaa cidaŋkaah-yitnakaahay.» ⁸ Ha'-alalaa kañinja tuukukohaa-gari júbpiida ndaga kiñaañkaa ya tumcfa. Ndaga buwii waa' éldúna don̄da wëñ kiyúuduku ga iñcaa fa tumi ga díkaantibada loo buwii boku ga lee'laataa meyoh ga Kooh.

⁹ Yéesu tíkka ga an:

- Ee mi, mi wo"^{úu} an: pokat kifiliimun na alal éldúna, en danaa, béríinaa dú laakissii daranaa, dú dāpu ga kaancaa dëkohsan bi taa'da. ¹⁰ Baa fu en go' ga enaama cijutuut, fu hay ki'en go' ban ga enaama ciyewin; ee baa fu júbpii ga enaama cijutuut, fu júwoo ban ga enaama ciyewin. ¹¹ Kon binaa dú júbpii ga kituukuk alal éldúnanaa, bii díŋkaananndúu alalaa wiwóorí'waa ba? ¹² Ee binaa dú enndii go' ga iñaa enndii yuurúunaa, bii yahhúu ki'e' iñaa en yuurúu ba?

¹³ Ken mínoo ki'en súrga ha'-kaan banak. Faw fu saŋ yíinoo, fu waa' yaa tesd̄a; fu taabuk yíinoo, fu foñluk yaa tesd̄a. Dú mínoo ki'atukoh kitop Kooh na kitop hëelís.

Yéesu taassa Férísiyeencaa ga loo Waasaa Móyiis
(Mëccëe 23: 23-28; 5: 17-20)

14 Férísiyeencaa, na waareen hëelísaagaba, súkúrukussa tóoh iñcaa Yéesu wo'da, ee baa baa yensirukohhi. **15** Yéesu wo'aba an:

- Dú bëri en buwii tíksi haffa bifo' bijúwí' ga hascii buwiida, wayee Kooh ínohin iñii en ga keeñciigarúuda. Ndaga iñcii buwii tik fodii iñaa yakinda, sepi'in ga fíkií Kooh.

16 Móyiis na këyítcaa sëldíiga-Koohcaa bínseeda cérí teewohee Waasaa Kooh bi ga jamaanaa Sanj hayohda. Iñaa aboh ga hayaa Sanj waama, Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguurii Koohda yéegalohuunun, ee baa en béeb yaa tum doolici ga kiheel ki'aas ga Nguuraa Kooh. **17** Ee kibewoh dii asamaanii na kakayfii wëñ kiyooß kinís kuffis jíinoo rek ga Bíncii Waasii.

18 Béeb baa fu kaal betifu, fu pañ beti filiisaa, fu deegin waas fu yaa faanuk na beti filiis, ee baa fu pañ betifaa yaalaa kaalli henaa, fu deegin waas fu yaa faanuk na beti mooroomfu.

Ha'-alalaa na nduulaa teeku Lasaa'da

19 Enee bo' yiléekí'-alal, yaa daanee ki'ekuk kúltí cimórí' caa seerin, ee besaa en béeb ya tumi ga kaanci mbúumbaay ciyaak. **20** Laakeera bo', enee nduul ee teeksee Lasaa', ya daanee kifaanuk ga hal-kaadaa ha'-alalaa, faanfaagari tóoh líifee na puus. **21** Helci teseera lool ga kiñam iñcaa wúunee ga kankaa ha'-alalaa ñamoheeda; ee wëñaa ga baaycaa hayunaa deewsi puuscaagari. **22** Ga waa nduulaa kaannda, malaakacaa Kooh bayussari ga yahaa Abaraham. Ha'-alalaa ban kaannda, acussa. **23** Ha'-alalaa enee ga coonu ciyaak ga dekataa

buwaa kaanin daakuda. Ya bëwí'ta hascaagari, ya hotta Abaraham di'úsaayí' na Lasaa' ga yahaaci. ²⁴ Ya yaa bayyi didóoli' an: «Cica Abaraham, yérëmaaroo, fu wos Lasaa' ya ñoon siñdaa jokonjiigari ga músú ee ya tóoyíri'too perimpiigoo ndaga mi yii kaanan ga kiwiikii.» ²⁵ Wayee Abaraham taassari an: «Kowuroo, níindískaa an fu laasin neblaatfu ga kipeskaagaraa ga éldúnada ee Lasaa' enee ga iñaa meskin ban. Diimada nak, ya yii dii kilaas jamiigari, wayee fu, fu yii ga coonu. ²⁶ Ee baatta ga, ga díkaantiríi narúu laakin noñ wiyaak, doonaa fodaama, buwaa waaran kikolkoh dii karu garúu mínsanndika ee ban ken mínoo kikolkoh garúu hay dii.» ²⁷ Ha'-alalaa wo"ari an: «Kon, mi kíimmbaa, cica Abaraham, fu wos Lasaa' kaan paammboo, ²⁸ ndaga mi laakin këmëenjímun biyëtúus. Eneena ya karaa, ya wo'ba an ba hanat kiman ga daa mi madeeda, en danaa ba ban, ba hayoo ga d'ekatii wii líif na coonuda.» ²⁹ Abaraham taassari an: «wo'eencaa Móyiis na caa sëldíiga-Koohcaa caa na këmëenjímuncaagaraa, ba súkúrukcatca!» ³⁰ Ha'-alalaa wo"ari an: «Iñaama dooyoo, cica Abaraham. Wayee binaa enee an baa mílis ga kikaan yérí ka' gabanaa, eneena ba hay kisúpít kipeskaagaba.» ³¹ Wayee Abaraham loffari an: «Binaa ba súkúrukki Móyiis na sëldíiga-Koohcaanaa, luu enee an baa mílis ga kikaan yérí ka' gaba, tahoo bi ba took iñaa yaama wo'anbadá.»

17

*Yéesu nakoh kibayaloh baakaa' na kigëm
(Mëccée 18: 21-22; Marka 9: 42)*

¹ Yéesu wo"^a taelibéecaagari an:

- Iñaa ekan bo' ga kitum baakaa' ñakanndii, wayee massa baa iñaama koorohan garida!
- ² Kipoku atoh wiyaak ga koonaa ya jafu ga giyyaa, kéri gën gari loo ya tah bi jíinoo ga tu'oomaatii tii keen ga baakaa'. ³ Kon watukat haffúu!

Binaa mbokfu tooñaa, ñaraari ee binaa ya récukkanaa, bayalaari. ⁴ Binaa ya tooñjaa waas ciyitnakanak ga bes wiinoo ee kotaan en béeb ya hayyaa kiwo' an: «Mi récukinka», leenaa bayalaari.

⁵ Apotaa'caa Yéesu wo'ussa Ha'mudii an:

- Baataaríi ngëm.

⁶ Ha'mudii wo"^a an:

- Binaa dú laakee ngëmaa hín na kowu fúdan dogaa, eneenaa dú hay kimín kiwo' kedikkii kii an: «Dofuka, fu yípuknee ga giyyaa!» ee eneenaa ka tum iñaa dú wo'da.

Iñaa súrga jom kitumda

⁷ Yéesu wo'sissa an:

- Bii yiida garúu, binaa ya laak súrgaa líndiri wala yaa níi'diri, ee súrgaa meyoh yooncaanaa ya wo"ⁱ an: «Deeya, fu yuŋ kiñam? ⁸ Man ya namiri kiwo' an: «Tíkfaaroo cuuníin, fu pëkíruk, fu tumi'too mi ñam, mi an, bi mi lëehíraa fu ga kihaffu, fu han kiñam, fu an.»

⁹ Ha'-kaadaa laakdin súrgaagari gérëm ndaga daa ya tum iñaa en lëgëycidane? ¹⁰ Dú ban, binaa dú tum iñaa en lëgëyyúudanaa, leenaa

wo'at an: «Dí bisúrga doŋ, dí tum iñaa dí jomee kitumđa.»

Yéesu wëki'ta bo' bidaŋkaah baa gaana'in

¹¹ Lakanaa Yéesu enee na kiyah Yéerúsaleem, ya koorohha díkaanti gohaa Samarií na waa Gélilée. ¹² Daa ya enee na ki'aas ga dék-kaw wíinoo daamada, laakka bo' bidaŋkaah baa gaana'in, hayussa ga fíkíici. Ba ceella palah[◊].

¹³ Ba baa wo"ⁱ didóolí' an:

- Yéesu, kiyaakii, yérëmaaríi!

¹⁴ Daa Yéesu hoteeba, wo"^aba an:

- Karat, dú teewohnee haffúu ga sarahohcaa[◊].

Ga wii ba en na kiyahđa, ba wakka ga waas.

¹⁵ Yíinoo gaba, daa ya hotee an ya wakin, ya yaa boyuk ga kotcaagari, yaa ndam Kooh didóolí'.

¹⁶ Ya keennda ga kotcaa Yéesu, yíppa púkaa kakay, yaa gérëm Yéesu. Baa yaama dëkee kulkaa Samarií. ¹⁷ Yéesu wo"^ari an:

- Enndii bidaŋkaahđaa béebla bërí wak hanaa? Haa biyitnanikiisbaa bíinoo bada?

¹⁸ Dal bii yii ee enndii yaawúu'danaa, laakkii yíinoo gaba yaa boyuk kigérëm Kooh!

¹⁹ Lëehí'ta Yéesu wo"^a baa an:

- Kolka fu yee, ngémumgaraa mûsalinndaa.

Iñii laakan binaa Kowukii bii haysisaa

(Mëccée 24: 23-28,36-41)

²⁰ Férísiyeencaa meekissa Yéesu besaa Nguurii Kooh yah kihayđa. Yéesu taassaba an:

- Nguurii Kooh yahhii kihay fodii iñaa baa en béeđ hotan wa hayi, bi le'. ²¹ Ken wo'anndii an:

[◊] **17:12** 17: 12 Malkat Léwítik 13: 45-46. [◊] **17:14** 17: 14 Malkat Léwítik 14: 2-3.

«Malkat, weema!» wala «Wa wúunee!» ndaga ínohat an Nguurii Kooh wii ga leeloorúu.

22 Lëehí'ta Yéesu wo'"a télíbécäagari an:

- Bes hay kihay, dú hay kiwaa' kimaasoh luu enan bes wiinoo ga bescaa hayaa Kowukii bii, wayee dú maasohanndiiwa. **23** Ee dú hay kiwo'u an: «Ya yaa dúunee wala ya yii dii!». Kaa karat ee kaa foolat da. **24** Ndaga fodii dii melic eni tareet, léerí' asamaan, aboh bakii wii, top ga bakaa wiinoowaada, Kowukii bii madan da béríinaa ya haysanaa. **25** Wayee Kowukii bii jom kideb kison hen paay, ee ya sagu ga buwii wati. **26** Iñaa laakee ga jamaanaa Noweeda hay kilaaksis fodaama ga jamaanii hayii Kowukii bii. **27** Buwaa ensee ga kiñam na ki'an, kipañ na kipajuk bi ga besaa béríi Nowee aasoh ga gaal-giyyaa wiyaakwaada: Kooh hannda kitob mísú miyewin, ma taakka ga kakayfii tóoh bi onnda béeb. **28** Fodaama ban, yah kiman na iñaa hewee ga jamaanaa Lotda: buwaa ensee ga kiñam na ki'an, kilom na kitoon, kilín na kitawah. **29** Wayee besaa béríi Lot mey dëkaa Sodomda, Kooh toþpa kiwii na atohcaa tamin ga dook dëkaa, tékí'taþa béeþba. **30** Iñaa manda yérí laakan béríinaa Kowukii bii teewukohsisan ga buwiida.

31 Besaa béríi, baa fu en ga dook cakaraa* túuyaagaraa ee fu laak yen ga duuy túuyaanaa, kaa yoosuk kibebneeca. Fodaama ban baa fu en na kilégéy ga yooncaanaa, kaa boyuk

* **17:31** 17: 31 Malkat iñaa wo'u ga Lúkkaa 5: 19

kaan. ³² Níindísukat iñaa dalee beti Lotd̄a[✧]!
³³ Baa fu heel kisom kipesfunaa, fu hayka kiñak, wayee baa fu ñakkanaa, fu hayka kilaas.
³⁴ Mi wo"úuka, wekaa béríi, bo' banak baa bok fayaanj: yiñoo hay kibewu, yiñoooyaa foñu.
³⁵ En beti banak baa bok ki'o': yiñoo hay kibewu, yiñoooyaa foñu. [³⁶]†

³⁷ Téelibéecaa meekissari an:

- Ha'mudii, iñaama yah gada kilaakoh?

Yéesu taassaba an:

- Daa mídi enoh, daama ban suulcaa hídohsan da.

18

Liiwukaa wo' ga loo atti'ohaa na betifaada

¹ Yéesu wo'issaba liiwukii wii, kiteebba an ba jom kidék ga kikíim Kooh ee ba hanat kisoof fenoo ga:

² - Enee atti'oh ga dék-teeru, yaa niikéeríi Kooh ee ya yéegéeríi ken. ³ Laakeera ban ga dék-teeraama betifaa yaalci kaanin. Fa hayee leekleek ga atti'ohaa kiwo"i an: «Eraaroo kayoh ga dook fii tooñnjooda.» ⁴ Atti'ohaa sañnga iñaa maañ. Lëehí'ta ya wo'a ga helci an: «Luu enee an mi niikkii Kooh ee mi yéenjngii bo', ⁵ ga dii betifi fii onndiiroo jamda, mi namanndi ki'e' kayoh. Enndiikanaa, ya hay kilísi kihay bifaf mi kap ga.»

⁶ Ha'mudii tikkga ga an:

[✧] **17:32** 17: 32 Malkat Sënees 19: 26. † **17:36** 17: 36 «Yaal banak hay kiboku ki'en ga yoon wíinoo: yiñoo hay kibewu, yiñoooyaa foñu»: Wo'eencuma hotukkii ga ciyewin ga këýtcaa deþda.

- Dú kelohin iñaa atti'ohaa yibóní'yaa wo' yaamada! ⁷ Haa Kooh eranndii buwaa ya tanukda kayoh, ba baa ba fiipi dímal gari wekoo nohoodane? Ya hayba kiseklukohe?^{*} ⁸ Mi wo'"úuka, ya hayba kigaaw ki'e' kayoh. Wayee binaa Kowukii bii hayisaa, ya hay kilaak ga ēldúna buwaa gém garine?

Liiwukaa wo' ga loo Férísiyeegaa na juutaada

⁹ Yéesu wo'issa liiwukii wii, ëewdohhawa ga buwaa tíksee haffba bibo' bijúwi' ga fíkí Kooh ee ba tíkkii ken bo':

¹⁰ - Enee bo' banak, ba ka'ta Kaanfaa Kooh kikiimnee Kooh; yíinoo enee Férísiyeen, yíinooyaa enee juuti. ¹¹ Férísiyeegaa tuukka, yaa kiim Kooh ga dzuuyci anee: «Fu Kooh, mi gérëminndaa ga dii fu tummbiiroo mi man na buwii bíinoo loksi, tumsi iñaa júbpii, faanuksi na beti jaambuu', wala ban fodii juutii yii. ¹² Siminaa en béeb, mi oori ga bes kanak, ee iñaa mi laak béeb, bakaa wudaanjkaahwaa mi tumwa sarah.» ¹³ Juutaa nak ceella palah ee kaañéeríi sah kihíilsuk kimalak dfook-Kooh, wayee ya yaa típ keeñaa ndaga kirécuk, ee yaa wo' an: «Céy Kooh, yérëmaaroo, mi ha'-baakaa'.» Yéesu tíkka ga an:

¹⁴ - Mi wo'"úuka, ga waa baa yaama soof kaancida, Kooh tookeera an ya júwin, wayee Kooh tookkii Férísiyeegaa. Ndaga béeb baa fu

* **18:7** 18: 7 Lëegísoh wiliis laakin fodii: Luu enee an ya gaawwiiba kitaase? 8 Mi wo'"úuka, ga wahtaagari, ya hayba ki'e' kayoh ga iñaa wëñ kigaaw.

bëwí' haffunaa, fu hay kiyóoskíru; ee baa fu yóoskí' haffunaa, fu hay kibëwíru.

*Yéesu barkeella tu'oomaataa
(Mëccée 19: 13-15; Marka 10: 13-16)*

¹⁵ Bibo' haydohdfussa Yéesu tu'oomaataa, ya tík yahcaagari ga dlookta. Daa télíbéecaa hotsee iñaama, ba baa ña' buwaa. ¹⁶ Wayee Yéesu haydohlukka tu'oomaataa, wo'a an:

- Íisat oomaacii ba hay garoo! Kaa hoonohatba ndaga Nguurii Kooh wuu buwii man nabada. ¹⁷ Mi wo'úuka ee kayoh; baa fu tookkii Nguuraa Kooh fodii ku'oomaanaa, fu aasoo ga.

*Ha'-alal waa' ki'aas ga Nguuraa Kooh
(Mëccée 19: 16-30; Marka 10: 17-31)*

¹⁸ Laakka bo' yaa kuliyuk ga yaawúu'caa, meekissa Yéesu an: Jégírohii yijóff'yii, mi tuman na bi mi laak bakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁹ Yéesu wo'ari an:

- Iñii tah ya fu wo' kijof garoo? Ken jofffi, enndii Kooh rekaa. ²⁰ Fu ínohin iñii Waasii Móyiis nakoh kitumda: «Kaa dük betifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis, kaa laj kumuun bo', kaa lok, kaa seedi' saboh, kelohdcaa paamfu na eefu.»

²¹ Baa taassari an:

- Mi taabukin iñcuma tóoh, ga ki'oomaaroo bi watii.

²² Ga waa Yéesu kelohha iñaama, ya wo'ari an:

- Laakin iñaa tesohhaa. Toonaa iñcaa fu laakda tóoh, fu waroh nduulcii koparaama, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga dlook-Kooh, lëehíraa fu hay, fu taabukkoo.

²³ Daa baa kelohee wo'eencaama, keeñci lee-hha lool ndaga ya enee ha'-alal yiyaak. ²⁴ Yéesu hottari ya safarissii dara, wo''a an:

- Ki'aas ha'-alal ga Nguuraa Kooh daal yoobpii.

²⁵ Geeleem paaf ga noŋ kúuc kérí wëñ kiyoob ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii Kooh.

²⁶ Buwaa súkúrukeerida wo'ussa an:

- Kon baanaa bii míñ kimúc ba?

²⁷ Yéesu wo''aba an:

- Iñaa wooñ bo' wooñjii Kooh.

²⁸ Pee' dalla kiwo' an:

- Malka, dí, dí foñin tóoh, iñaa dí laakeedfa, dí taabukinndaa.

²⁹ Yéesu loffabá an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; baa Nguurii Kooh tahhaa kifoñ kaanfu, betifu, bikémëenkjífu wala biyaakfu, eefu wala paapu wala towutaa-garaanaa, ³⁰ fu hay kilaak yewin ga éldúnaanii watí ee kuwisaa fu laak kipeskaa leehoo taa'dfa.

Waasaa wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimílskaagarida.

(Mëccée 20: 17-19; Marka 10: 32-34)

³¹ Yéesu bayya télíbécää bidaanjkaah na banakbaa hanj, wo''aba an:

- Malkat, du bii yah Yéerúsaleem, ga daa wée'taa ga dii tóoh iñaa sëldíiga-Koohcii bínsee ga loo Kowukii biida laakohan. ³² Ndaga ya hay kitíku ga yah yiifa'caa gémussii ga Koohdfa, ba ñaawalsohiri, ba basiri, ba toossohiri. ³³ Ba hayyi kitíp laawoo, ba lëehíraa, ba appi. Ee bes kaahay tík ganaa, ya mílís.

³⁴ Wayee télíbécää ínohussii dara ga iñama, ndaga iñaa wo'eencaagari waaree

kiwo'da d'aakkee gaba hen, ee ba ínohéeríi iñaa Yéesu enee na kiwo'da.

*Yéesu wëki'ta búumi' ga Yéríkóo
(Mëccée 20: 29-34; Marka 10: 46-52)*

³⁵ Daa Yéesu hayee bi deeyca Yéríkóo, laakka búumíraa yuŋ ga yahaanaa waasaa, yaa sarah-tuk. ³⁶ Ya kelohha coowaa mbooloomaa enee na kipaafda, ya meekisohha iñaa hewda. ³⁷ Ya yéegalussa an Yéesu Nasareet yérí en na kipaaf. ³⁸ Daama, ya yaa fiip an:

- Éey Yéesu, kucaasamunkii Dëwít, yërëmaaroo!

³⁹ Buwaa hanohsee fíkíi mbooloomaada baa ña'ti, wayee ya yaa wëñ kifiip an:

- Kucaasamunkii Dëwítóo, yërëmaaroo!

⁴⁰ Yéesu tuukka, nakohha an ya haydohdfussi. Ga waa búumíraa hayya bi gari, ⁴¹ Yéesu meekissari an:

- Fu waa' ya mi tumi'taa?

Búumíraa taassari an:

- Ha'mudii, tumdaaroo bi mi míñ kihotsis.

⁴² Waa ennda d'a Yéesu wo"ari an:

- Mínsisaa kihot! Ngëmiigaraa müsalinndaa.

⁴³ Ga saasi, búumíraa mínnida kihot, ee ya yaa taabuk Yéesu, ya yaa ndam Kooh. Daa buwaa hotee iñaama, béebba baa ndam Kooh ban.

19

Yéesu aassa kaan Sakee

¹ Yéesu aassa Yéríkóo, ya koorohha d'uuy teeraa yaa yah. ² Laakeera daama baa teeku Sakee, yérí kuliyukee ga juuticcaa, ee ya laakeera alal wiyewin. ³ Ya heella kihot baa en Yéesuda,

ya mínnidiika ga mbooloomaa ndaga ya enee bo' yilohoy. ⁴ Fodaama ya foolla, kuliyükka ga fíkii, lappa ga kedik kiyaak, en danaa ya hot Yéesu ndaga ya jomee kikooroh daama. ⁵ Ga waa Yéesu hayya bi le'"a daama, ya taaginukka, wo'"ari an:

- Sakee, yoosuka gaaw, ndaga watí mi yah kidal ga kaanfu.

⁶ Sakee gaawwa kiyoosuk, safá'ta lool ga ki'ek Yéesu kaanci. ⁷ Wayee béeb buwaa hotee iñamada baa jambat an:

- Malkat, Yéesu ka' kisagacuknee ga kaan baa júbpii!

⁸ Sakee nak kolukka, wo'"a Ha'mudii an:
- Ha'mudii, malka, mi hay kiwaroh nduulcii bakii alaliigoo wiinoowii, ee en lakanaa mi dúkeera bo' mi ñammiba héeliscinaa, mi hayyi ki'ík iñaa hín da waas cinikiis.

⁹ Yéesu wo'"a gari an:
- Bu-kaanfii fii músaluunun watí, ndaga bii yii ban kucaasamun Abaraham. ¹⁰ En ki'enaan, Kowukii bii hay dii kibay na kimúsal buwii müuyda.

*Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa buuraa foñdee kopa'da
(Mëccëe 25: 14-30)*

¹¹ Yéesu wo'issa na buwaa súkúrukee wo'eencaamada. Lak ya deeyin Yéerúsaleem ee baa en béeb foogee an Nguuraa Kooh yah kiyoosuk ga wahtaamaa. ¹² Yéesu liiwukkaba, dallaba kiwo' an:

- Enee bo' yiléeki'-teek, ya enee na kiyah kibaa'b ga kúl ki'úsaayí', kifalu buu' daama. Lëehíraa, ya boyuk kúlba. ¹³ Balaa ya karaa,

ya þayya ga súrgacaagari bidaajkaah, ya warohhaba hanja'-wúruus cidaajkaah, yaa en béeþ wiinoo, ya wo"aba an: «Légéyat ga koparum bi ga daa mi hayan.» ¹⁴ Wayee bu-kúlkaagari waa'séeríi gari kihot, ba wossa bibo' ga fenooci, kiwo' an: «Dí waa'tii buum yuma buu'.» ¹⁵ Wayee ya falussa buu', ya þoyukka kúlba. Ya baylukka súrgacaa ya foñdee kopa'c'a, ki'ínoh yaa en béeþ iñaa ya laaksa. ¹⁶ Yaa dæb kihayda wo"a an: «Kiyaakii, hanja'-wúruusaa fu ereerooda, límin cidaajkaah ciliis.» ¹⁷ Buuraa wo"ari an: «Waaw guureway, waa fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyük ga teeru cidaajkaah.» ¹⁸ Lëehí'ta yukanakyaayay, wo"a an: «Kiyaakii, hanja'-wúruusaa fu ereerooda límin ciyétúus.» Buuraa wo"a yaama an: ¹⁹ «Fu ban mi hayyaa ki'e' fu kuliyük ga teeru ciyétúus.» ²⁰ Lëehí'ta, súrga yiliis hayya, wo"a an: «Kiyaakii, hanja'-wúruusiigaraa wee, mi loyeewa hen ga líil, mi ðaakka. ²¹ Mi niikeeraa hen ndaga fu bo' yisúwi' ga keeñ, fu bewi iñaa fu faanndii ee fu píiki iñaa fu sokkii.» ²² Buuraa wo"ari an: «Súrgii yibóni'yii, mi hayyaa ki'atti' ga wo'eenciigaraa. Fu ínoheera an mi súwin ga keeñ, mi bewi iñaa mi faanndii, mi píiki iñaa mi sokkii. ²³ Kon iñii tah ya fu wútirohi'tiroo hëelísiigoo? Eneenaa mi boyukaa, mi mínwaa kilaas na iñaa wa límda.» ²⁴ Lëehí'ta ya wo"a buwaa enee daamada an: «Te'at hanja'-wúruusumgari, dú e'wa yum bay cidaajkaahcumða.» ²⁵ Buwaa wo"ari an: «Kiyaakii, man ya yii na hanja'-

wúrúus cidaan̄kaah.» ²⁶ Ya taassa an: «Mi wo"úuka, baa laakin hay kibaatdú, wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayda sah hay kite'u. ²⁷ Ee nak buwii sagohee naroo ee waa'séeríi mi en buu'badá, haydohatba dii, dú apba ga fíkíiroo.»

*Yéesu aassa Yéerúsaleem na ndam wiyaak
(Mëccëe 21: 1-11; Marka 11: 1-11; Saj 12: 12-19)*

²⁸ Ga waa Yéesu wo"a fodaama, ya kuliukka ga fíkíi mbooloomaa kiyah Yéerúsaleem. ²⁹ Ga waa ya deeyca dëkaa Betfasee na waa Bétaníi ga bak tégëlaa wo'u tégëlaa Ólíwíyéecaada, ya wossa banak ga télibéecaagari, ya wo"aba an:

³⁰ - Karat dëk-kawum ga fíkíirúuda.

Binaa dú le' danaa, dú hay da kilaak
cúmbú'-baamaa pokuunun, ee ken
mosoori kilap. Pékisatti, dú haydohhi dii.

³¹ Ee binaa bo' meekissúu an: «Dú
pékisohhi ya?» Taasatti an: «Ha'mudii
yérí laak sooli ga.»

³² Buwaa wosseedfa karussa, ba laakka da
tóoh fodaa daa Yéesu wo'eebakada. ³³ Lakanaa
ba baa pékis cúmbú'-baamaa, ha'muncaa
wo'ussabáa an:

- Dú pékisoh cúmbúrii ya?

³⁴ Ba taassa an:

- Ha'mudii laak sooli ga.

³⁵ Waa ennda da, ba haydohi'ta Yéesu
cúmbúraa, ba la'ta paltucaagaña ga dook
cúmbúraa, ba lëpí'ta Yéesu ga. ³⁶ Ga daa ya enee
na kiyahdá, buwaa baa la' paltucaagaña ga dook
waasaa. ³⁷ Ga wii ba yoosuk írkísaan tégëlaa

Ólívíyéecaa bi baa baa deey Yéerúsaleemda, iñaa en tēelibée tóoh yaa kañ Kooh didóoli', na keeñ wisóosi' ndaga tóoh kíntaancaa ba hot Yéesu tumda. ³⁸ Ba baa wo' an: «Ha'mudii barkeelat buurii hay ga teekiigarida! Jam laakat ga dook-Kooh ee ndam aawat ga Yaa ga dookaa-dookda!»

³⁹ Laakka Férísiyeencaa ensee ga mbooloomaa, wo'ussa Yéesu an:

- Jégírohii, dēkohdsaa tēelibéeciigaraa.

⁴⁰ Yéesu taassaña an:

- Mi wo'"úuka, binaa ba dēkohaa, atohcii cérí yah kitum coow!

Yéesu yaa koduki' bu-Yéerúsaleem

⁴¹ Ga waa Yéesu hayya bi deeyca teeraa Yéerúsaleem, ee ya tíkka kuhasci gawa, ya yaa koduki' bu-dëkaa ⁴² an:

- Dú ban, enee an sah dú ínohee wati iñii mínnndúu ki'on jamdanaa! Wayee diima den, iñaama daakukin ga hasciigarúu, dú mínoori ki-hot. ⁴³ Ndaga bessúu waa hay, waa buwii sagoh narúuda gúranndúu, ba gekkúu, ba soonngúu ga bakaa en béeb. ⁴⁴ Ba hayyúu kidúbí', dú na dëkumgarúu, ba foñdoorúu sah atoh wíinoo waa tíkuk ga mooroomwa, ndaga jamaanii Kooh hayyúu kibaabda, dú ínohhiiwa!

Yéesu ga duuy Kaanfaa Kooh

(Mëccée 21: 12-17; Marka 11: 15-19; Sanj 2: 13-22)

⁴⁵ Yéesu aassa Kaanfaa Kooh ee ya yaa kaal toonohcaa en daamada, ⁴⁶ ya wo'"aba an:

- Bídu ga Kéyítfaa Kooh an: «Kaanndoo yah ki'en kaanfaa kíimohohsan Kooh.» Wayee dú, dú tumfa daakkaa' lok.

⁴⁷ Yéesu enee ga kijégíroh besaa en béeb ga Kaanfaa Kooh. Buwaa kuliyuk ga sarahohcaad'a, jégíroh-waascaas, bi ga buwaa biyaakbaa ga dëkaad'a heelseeri ki'ap. ⁴⁸ Wayee ba hotéeríi daa ba tuman, ndaga daa buwaa béeb líksee helba ga Yéesu, ba baa súkúrukkiða.

20

*Yéesu meekisohussa baa onndi sañsañda
(Mëccée 21: 23-37; Marka 11: 27-33)*

¹ Laakka bes, ga daa Yéesu enee na kijégí' buwaa ga d'uuuy Kaanfaa Kooh, na kiyéegaloh Hewhewaa winéwí'waada, sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaas, na yaakcaa hayussa, ² ba meekissari an:

- Wo'aaríi iñcum fu tumfa fu ayca ga ba? Bii onndaaca kitum ba?

³ Yéesu taassaba an:

- Mi ban, mi hayyuú kimeekis yen yiinoo. Wo'attoo: ⁴ Bétísa San tumeeda, meyohee ga Kooh wala ga bo'-súusús?

⁵ Wayee ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Binaa du taas an: «Meyohee ga Koohaa», ya hayyuu kilof an: «Iñii tah ya dú gëmmbii ga San?» ⁶ Ee du wo' an: «Meyohee ga bo'-súusúsaa», buwii béebba hayyuu kitapisoh na atoh bi du kaan ndaga wóorinba an San enee sëldíiga-Kooh. ⁷ Ba taassari an:

- Dí inohoo baa wa meyohee garida.

⁸ Yéesu loffaba an:

- Kon baanaa, mi ban, mi wo'anndiirúu iñcii
mi tumða ati mi ayca gaba.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biíñcaa bisóotí'baa
(Mëccëe 21: 33-46; Marka 12: 1-12)

⁹ Lëehí'ta, Yéesu yaa liiwuk buwaa anee:

- Enee bo', yíppa tedik-reseñ ga yoonci. Ya ñeþpa bilínoh, sassaba kilégëy yoonaa. Ya ka'ta kibaaß iñaa maañin ga ín. ¹⁰ Ga waa yoona lúundá, ya wossa súrga ga línohcaa ða e'ti bakci ga iñaa yoonaa meydohða. Wayee línohcaa feekussa súrgaa, kaalussari yah buucuuc. ¹¹ Ha'-yoona wosissa súrga yiliis. Yaama ban, línohcaa feekussari, basussari, kaalussari yah buucuuc. ¹² Ya wossissa súrga yukaahay; yaama ban, ba gaañsohhari, jafussari ga fooh. ¹³ Ha'-yoona wo'"a ga helci an: «Moo, mi tuman na? Hanaa mi wosan kowukiigoo mi keeñukða, heyna ba hayyi ki'on cée'». ¹⁴ Wayee ga waa línohcaa hotussa kowukaa kaa hay, ba baa wo' ga díkaantiba an: «Yii jom kilamða yeema hayi; ðu apatti, en ðanaa ðu lam yoonaa.» ¹⁵ Ba meydohhari yoonaa, ba appari.

Yéesu meekissaba an:

- Haa ha'-yoona tuman buwaama na? ¹⁶ Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek bibo' biliis ga yoonaa.

Daa buwaa kelohee wo'eencaa Yéesu caama, ba wo'"a an:

- Taris! Iñaama hanat kilaak múk!

¹⁷ Wayee Yéesu yíppaða has, wo'"aba an:

- Kon wo'eenii wii bídu ga Kéyítfaa Koohða, wa waa' ya kiwo':

«Atohaa tawahohcaa jafeeda,

atohaa waama, enin atoh-koñ!»

¹⁸ Baa keen ga dlook atohaamanaa hay kiweel-sukoh ee baa wa keen ga dlookcinaa, wa hayyi kinapañsoh.

Lempu jomin kifayune?

(Mëccëe 22: 15-22; Marka 12: 13-17)

¹⁹ Ga wahtaama, jëgíroh-waascaan na saraho-hcaa biyaakbaa baa heel kitík yah ga Yéesu, ndaga ba ínoheera an ya wo'ee naña ga li-iwukaagari, wayee ba niikka ndaga buwaa. ²⁰ Waa ennda ða, ba bebpa bibo', ebilussaba ga Yéesu ee ba baa malak gari. Buwaama tumussa hafba fodii buwaa júwin doonaa ba míñ kiff' Yéesu ga wo'een, fodaama ba on buwaa wosseebada iñaa ba bayohan Yéesu ga waas, buu' tik yah gari. ²¹ Buwaama wo'ussa Yéesu an:

- Jëgírohii, dí ínohin an iñcii fu wo'da na iñcii fu jëgírohda júwin, ee fu fa'tii na ken wayee fu jëgíroh kayoh ga iñaa Waas-Kooh nakohda. ²² Wo'aaríi, dí jomin kifay Sesaa', buuraa yiyaakyaa lempu wala dí jomoo?

²³ Wayee Yéesu ínohha iñaa ba heeldä, wo"aba an:

²⁴ - Teewattoo hëelís denariyon wíinoo, Nataalii wii na teekii en gadä cuuba?

Ba taassari an:

- Cuu buu' Sesaa'.

²⁵ Daama Yéesu taassaba an:

- Kon en d'anaa, erat Sesaa' iñaa Sesaa' laak, dú e' Kooh iñaa Kooh laak.

²⁶ Ba míndiiri kífí' ga wo'een ga fíkíi buwaa. Hanaa kay lofaa Yéesu loffadá nammbába kibet, ba ennda tii'.

Yéesu meekisohussa ga loo kimílskaa buwaa kaanda

(Mëccée 22: 23-33; Marka 12: 18-27)

²⁷ Laakka Saduseyeejcaa hayu ga Yéesu. Ba baa, ba sagin an laakin kimíls ga buwaa kaanda. Ba meekissari ²⁸ an:

- Jégírohii, Móyíis nakeeruu kitum iñii yii: «Binaa bo', yaa pajin ee laakin këmëeñkímun, kaan ee lak foñnjii betici na kowaa, këmëeñkímunaa jomin kilam ßetifaama, ya laaki' yaakci kowu ga.» ²⁹ Waama laakee yaal biyitnabanak, baa bokee paamun na eemun. Yaakkaa pañnja beti, kaannda ee laakkii kowu. ³⁰ Yukanakya pañnja ßetifaa, ³¹ lëehí'ta, yukaahayyaa tíkka ga. Ennda da ga biyitnabanakbaa béeßba. Ba kaannda ee ken foñnjii kowu. ³² Ga waa béeßba leehha, betifaa kaannda ßan. ³³ Kon bëriinaa buwii mélisan ga kikaanaa ßetifaama yah yuu ba? Ndaga yaa en béeß ga biyitnabanakbaa tumeerari beti.

³⁴ Yéesu taassaba an:

- Buwii ga jamaanii watisa pañsin ee pajuksin. ³⁵ Wayee buwaa joommbiiba kibok ga buwaa yah kimílsfa, na kipes ga jamaanii hayanda pañsoo ee pajuksoo. ³⁶ Ba mínsisanndii kikaan ee ba pesan madu na malaakacaa, ba bitowu Kooh ndaga ba límuk ga kikaan. ³⁷ Móyíis ga kihafci teewohin an buwaa kaanda hay kimílsu. Ga jangataa wo' ga loo pëegiifaa abee kiwiid'a ya bay Ha'mudii «Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak

na Koohyii Yakoop[☆]». Yéesu tíkka ga an: ³⁸ Kon nak Kooh enndii yuu buwaa kaanda wayee yuu buwaa pesda, ndaga ga Kooh kipeskaa kaa ga baa en béeþ.

³⁹ Waa ennda dfa, laakka jëgíroh-waascaan wo' Yéesu an:

- En ki'enaa, Jëgírohii, iñii fu wo'da kayoh.

⁴⁰ Ba wo'ee iñaama ndaga ba kaañsiséeríiri kimeekisohis dara.

*Iñaa Yéesu wo' ga loo díkaantici na Dëwítدا
(Mëccée 22: 41-46; Marka 12: 35-37)*

⁴¹ Yéesu wo'issaþa an:

- Buwii mín na kiwo'u an Kiristaanii kucaasamun Dëwít? ⁴² Ndaga Dëwít ga kihafci wo'in ga Këyítfaa Kañcaa an:

«Kooh wo''a Ha'mudiigoo an:
Yugohaaroo yah-ñaam,

⁴³ bi ga daa mi tuman buwii sañngaada ditogaa'
kotfu.»[◊]

⁴⁴ Fodaama Dëwít bayyi «Ha'mudii». Kon Kiristaanii mín na ki'en ban kucaasamun Dëwít?

*Yéesu hoonohha tæelibéecaagari kitum fodaa
jëgíroh-waascaan*

(Mëccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)

⁴⁵ Lak buwaa béeþ baa súkúruk Yéesu, ya wo''a tæelibéecaagari an:

⁴⁶ - Abukat ga kiman na jëgíroh-waascii safaru ga kitíidisuk na kúltí ciyaak, na kikëñdu yah kanak ga paancaa; ba heeli kiyugoh fíkii ga duuy jaangu-yaawúu'caa, na kiyugoh fíkii en ga

[☆] **20:37** 20: 37 Malkat Eksoot 3: 2-6; Mëccée 22: 32. [◊] **20:43**
20: 43 Malkat Kañcaa 110: 1.

hewaa. ⁴⁷ Ba dúuri alalcaa beticaa yaalcaagaba lísussiida, ee ba kíimi kiim-Koohaa ínohoo kileeh, doo buwaa foon an ba bibo' bijúwí'. Atti'aagaba wëñan kimesik!

21

Sarahaa betifaa laakoo darada (Marka 12: 41-44)

¹ Yéesu bëwí' hascaagari hen, ya hotta ha'-alalcaa baa ek sarahcaagaba ga iñaa sarahcaa te'ohsi ga Kaanfaa Koohda. ² Ya hotta ban betifaa laakoo ee yaalci kaanin, yaa ek ga d'uuygaa tudérém tanak. ³ Yéesu dalla kiwo' an:

- Mi wo'"úuka ee kayoh; en ki'enaat betifi laakoo fii ee yaalci kaaninda ekin iñaa wëñ iñii buwiima béeëbba ekfa. ⁴ Ndaga buwiima béeëbba tumu sarah ga iñaa ba wëñi'da, wayee betifi fii ga kinduulci, ya erohin tóoh iñaa ya jomee kipesohda.

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibú' (Mëccée 24: 1-2; Marka 13: 1-2)

⁵ Laakka bibo' baa enee na kiwo' ga loo Kaanfaa Kooh. Ba wo'ee an fa morin lool, na atohcaagari cimórí'caa, na mo'laatcaa tumdu Kooh dada. Wayee Yéesu wo'"a an:

⁶ - Bes waa hay, iñii dú niiruk yii tesanndii atoh wiinoo waa tikískoh na mooroomwa; tóoh hay kibú'.

Iñcii yah kihew balaa ëldúna túki'aa

⁷ Buwaa meekisussa Yéesu an:

- Jégírohii, iñcaama yah kilaak kera? Mandargii wiida teewohan an iñcii cii jomin kilaak?

8 Yéesu loffaba an:

- Watukat kicíku ndaga bo' biyewin hay kihayohu teekkoo, ba wo'i an: «Mi yérí en Kiristaanii na: «Wahtii deeyin» wayee kaa taabukatba. **9** Binaa dú keloh yëngël heñ wala an bibo' baa heñoh kilaak haffanaa, kaa tíitat. Ndaga iñcaama jomin kilaak paay, wayee enndii an éldúna yah kitúkí' ga saasi-saasi.

10 Léehí'ta ya tíkka ga an:

- Kúl hay kikoluk, keen ga dook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk keen ga dook nguu' mooroomci. **11** Kakayfii hay kiyëngëluk, yëngël wiyaak ee ga dekat ciyewin, a' na díukoolcaa karohin hay kilaak. Ee ban yen ciyewin caa tíitalohin hay kilaak, mandarga cidóoyi'-waa' hay kimeyoh ga dook asamaan.

12 Wayee balaa iñcaama tóoh laakaa, buwii hay kitíku yah garúu, dú hatalu ga kipessúu, dú bayu ki'atti'u ga jaangu-yaawúu'caa, ee dú hay kitëcu ga kasu. Dú hay kibayu ga fíkii buu'caa na buwaa laak nguuraada ndaga teekiigoo. **13** Iñcaama hayyúu kimín ki'on kituukukkoo. **14** Tumat ga helciirúu an dú jomoo kihalaat ga iñaa dú wo'an ga fíkii buwaa yabussúuda, **15** ndaga mi hayyúu ki'e' kiñaañ na wo'eencaa wée'taa ga an cii yíinoo ga buwaa heñohussúuda mínanndii yen ga, wala ba míñ kisan iñcaa dú wo'anda. **16** Bi ga buwaa límmbúudsa, na buwaa dú bok naba eemun na paamunda, mbokcaagarúu na filiimuncaagarúu hayyúu kitoonu ga buuraa, ee bíinoo garúu hay kitíku kikaan. **17** Béeb buwii waa'sanndii garúu kihot ndaga teekiigoo. **18** Wayee kufen jíinoo

booyukanndii ga hafciigarúu. ¹⁹ Kiguu'guuluk kéri tahanndúu kipes.

*Yéesu yéegalohha kitaskaa Yéerúsaleem
(Mëccée 24: 15-21; Marka 13: 14-19)*

²⁰ - Binaa du hot bisoldaa' wíil Yéerúsaleem kúrkündúlaa, du hay ki'ínoh an waa yah kipookisohu. ²¹ Le' béríinaa, buwaa iñaama laakan gohaa Yúudéeda, ba núpat ba yee þak janjancaa; buwaa iñaama laakan d'uuy Yéerúsaleemda, ba úsaayat daama, ee buwaa iñaama laakan dëk-kawcaadfa ba hanat ki'aas teeraa. ²² Ndaga bescaa ciméeski'caa caama cérí Kooh yah kikoroh bu-Isarayeel doonaa tóoh iñcaa bínsee ga Këyítfaadfa laak. ²³ Massa beticaa bescaama laakanba na look, na baa ensan na kibëpi'da, ndaga þu-dëkaama hay ki'enu ga coonu fiyaak ee aylukaa Kooh hay kiyoosuk ga dook buwaama. ²⁴ Ba hay ki'apu na kalab, ba abu ñaam ga leeloo heetcii ga ēldúnada tóoh, ee yiifa'caa hay kimóki' Yéerúsaleem bi daa nguuraagaba daamada leehan.

*Kowukii bii hay kihayis
(Mëccée 24: 29-31; Marka 13: 24-27)*

²⁵ Yéesu tíkka ga an:

- Hay kilaak mandargacaa hotuk ga nohii, ga ñiidii, na ga olcii. Ga kakayfii, buwii hay kilëyu lool ndaga kitíit ga yëngëlaa giiyii na dúusciigari. ²⁶ Bibo' hay kikaanu na kitíit ndaga kihalaat ga iñaa yah kidal ēldúnada, ndaga iñcii laak ga dook asamaanda tóohca hay kihíciskoh. ²⁷ Fodaama, Kowukii bii hay kihotu, ka yoosuki ga d'uuy yaayeelcii ee ka taam na dooli na ndam

wiyaak. ²⁸ Binaa iñcuma dal kilaakaa, leenaa yolohat, dú taaginuk dook, ndaga lak dú hayin kimúsalu.

Jagaa tediktaa teewohda

(Mëccëe 24: 32-35; Marka 13: 28-31)

²⁹ Yéesu liiwukissa buwaa anee:

Malkat ga een na tediktii tíinoo: ³⁰ Binaa dú hot ca dal kitapisaa, dú ga kihaffúu, dú ínoh an lahum deeyin. ³¹ Fodaama ban, binaa dú hot iñcaama ca laakaa, ínohat an Nguurii Kooh deeyin. ³² Mi wo"úuka ee kayoh; bi buwii watí kaanu béeþbanaa, iñcaama tóoh hay kilaak. ³³ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo muk.

Yéesu nakoh kiwatuk

³⁴ - Watukat haffúu; kaa líkat helciigarúu ga kiñam na ki'an kihépi' na halaat éldúna, enndiikanaa besaa bérii hayyúu kibet lool, ³⁵ fodii mbép; wa hayan da ga dook buwii tóoh enu ga éldúnada. ³⁶ Kon kaa neehat, dú kíimi Kooh wahtaa en béeþ, doonaa dú laak dooli kisaan ga iñcaa yah kihay caama, ee dú míni kituuk ga fíkii Kowukii bii.

³⁷ En na nohaa, Yéesu jégírohi ga duuy Kaanfaa Kooh, wayee wekaa le'aa ya yee kineehnee ga tégëlaa wo'u tégëlaa Ólívíyéecaa. ³⁸ Ee ga kím cuut buwaa béeþ hayya gari ga Kaanfaa Kooh kisükúrukki.

22

*Sarahohcaa na jëgíroh-waascaaa pokohussa
Yéesu nof*

(Mëccëe 26: 1-15; Marka 14: 1-2; Saj 11: 45-53)

¹ Lak feetaa Paak ee ñamohsi mbúurúcaa tumoo lëwii'da deeyin. ² Sarahohcaa biyaakbaa na jëgíroh-waascaaa baa heel daa ba tuman bi ba apluk Yéesu ee ken yéegoo ndaga ba kaañéeríi buwaa.

*Yúdaa tookka kitoon Yéesu
(Mëccëe 26: 14-16; Marka 14: 10-11)*

³ Fodaama Seytaani aassa Yúdaa, yaa baysi Iskariyotfa ee bokee ga télibéecaa bidaanjkaah na banakbaa. ⁴ Yúdaa ka'ta, hotohneera na sarahohcaa biyaakbaa na buwaa kuliyuk ga pokkoh-liibcaa ga Kaanfaa Koohfa, ga daa ya tuman bi ya tík Yéesu ga yahbada. ⁵ Keeñba soossa ga bi ba díñngari kopa'. ⁶ Yúdaa tookka, yaa heel besaa ya jekalukan, ya tík Yéesu ga yahba ee mbooloomaa yéegooka.

*Yéesu nakohha kiwaayukdu ñamahaa Paakaa
(Mëccëe 26: 17-25; Marka 14: 12-21; Saj 13:
21-30)*

⁷ Besaa hewaa mbúurúcaa tumoo lëwii'da ee tubaaltaa apsi ga kitík cuuniñfaa ñamsi ga Paakfa le'a, ⁸ Yéesu wossa Pee' na Sanj, wo'aba an:

- Karat, dú waayukdinee haffuu cuuníinfii Paak.

⁹ Ba meekissa Yéesu an:

- Fu waa' dí waayukneefa gada?

¹⁰ Yéesu taassaba an:

- Súkúrukat, binaa dú aas teeraanaa, hay kilaak yaalaa hídukoh narúu, kooruk kujataa mísú. Taabukatti bi ga duuy kaanfaa ya aasanda,¹¹ ee dú wo' ha'-kaanfaama an: Jégírohii meekisoh an túuyaa ya ñamohan Paak, ya na tēelibéecaagarida wada?¹² Fodaama, ya hayyúu kiteeb túuy wiyaak waa hanoh dook ee hewíruunun bi jekin; dú waayukan ñamahcaa ga dekataama.

¹³ Ba ka'ta, ba laakka tóoh fodaa daa Yéesu wo'eebakada, ba aawwa kon kiwaayuk ñamahaa Paak.

Cuuniñfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na apotaa'caagarida
(Mëccée 26: 26-30; Marka 14: 22-26; 1 Korenti 11: 23-25)

¹⁴ Waa wahtaa le''a, Yéesu yuñnga kiñam na apotaa'caa. ¹⁵ Ya wo''aba an:

- Helloo teseera lool ga kibok narúu kiñam cuuníinfii Paakii wii balaa mi sodalunaa!¹⁶ Ndaga mi wo''úuka; mi yahissiifa múk kiñamis bi ga daa iñaa fa waa' kiwo'csa matan béríinää Kooh tuukiran Nguuraagarida.

¹⁷ Waa ennda dña, ya þeþpa kaas-biiñ, gérëmmba Kooh ga, lëehí'ta ya wo''a an:

- Uunat, dú warohwa, ¹⁸ ndaga mi wo''úuka, aboh ga wati mi ansisoo anahaa meyoh ga kowu reseñ bi ga daa Kooh tuukiran Nguuraagari.

¹⁹ Lëehí'ta ya þeþpa mbúurú, ya gérëmmba Kooh ga, ya weelsohhawa, ya e'tabawa an:

- Iñii yii faanfigoo, mi eroh ndaga dú. Tumat iñii yii, dú níindísukohiroo.

20 Waa ba lëehí'ta kiñamda ya ñeþpa kaas-biiñ, tummba fodaama an:

- Iñii yii, kifiiliimunkii ki'askii Kooh narúu ee poku na ñífigoo aamfussúuda. **21** Wayee malkat bii yahhoo kitoonda yii ekoh naroo yah dii. **22** En ki'enaa, Kowukii bii hay kikaan fodaa daa Kooh na' gakada, wayee massa baa toonndi yaama!

23 Waa ennda ða, apotaa'caa baa heel ki'ínoh ga duuyba, baa yah kitum iñaamada.

Baa Yéesu wo' an yëri wëñ kiyakða

24 Laakka daama nookoh ga díkaanti apotaa'caa ki'ínoh yaa ba halaat an yëri wëñ kiyak gabada. **25** Yéesu wo''a an:

- Buu'cii ga ñeldúnada nguuruksi ga ðook buwaa ba laakða, ee buwaa tíki yah ga ðook buwaamada waa'si kibayu «buwaa tumsi yijófi' rek.» **26** Wayee iñaama enndii ða garúu. Hanaa kay yaa wëñ ki'en yaak garúuda joman kiman na yëri wëñ ki'en oomaa; ee yaa en ga fíkíinaa joman kiman na súrga. **27** En ki'enaa, yaa yuñ ga kankaa kiñamda, na yaa enndi na kinori'ða; banakbaama, yiida wëñ ga kiyak? Man yaa yuñ ga kankaa kiñamda yëri ya, enndii ðane? Mi nak, mi yii ga díkaantirúu fodii súrga. **28** Dú, dú bëri en buwaa ðëkee kitaam naroo ga coonucii mi dayeeda. **29** Ee fodaa daa paammboo onndoo kinguurukða, mi oninndúu kinguuruk naroo fodaama. **30** Fodaama dú bokan naroo kiñam na ki'an ga daa mi yah kinguurukða ee dú yugan ga paancaa ki'atti' níilcaa ñu-Isarayeel cidaanjkaah na kanakcaa.

*Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk
(Mëccée 26: 31-35; Marka 14: 27-31; Saŋ 13:
36-38)*

³¹ Yéesu wo''a an:

- Simon, Simon! Malka: Seytaani kíim an dú onussi ya lassúu fodii baa las tohoo. ³² Wayee mi kíimfinndaa Kooh doonaa ngëmum fu laak garooda leehoo. Ee binaa fu boykis garoonaan, leenaa baataa dooli buwaa fu bok naba ngëmda.

³³ Pee' wo''ari an:

- Ha'mudii, mi pari'in ki'en naraa bi ga kitëcu ga kasu wala ki'apu.

³⁴ Yéesu taassari an:

- Pee', mi wo''aa an bi siik-pabu kon watinaa* fu hay kitaasuk ki'ínohhoo bi en waas kaahay.

*Iñcaa Yéesu wo' t̄eelibéecaagari an ba jomin
kikoluk gacada*

³⁵ Lëehí'ta Yéesu wo''aba an:

- Ga waa mi wossúu ee dú baydohhii kopa', hëmbu wala ñafa'da, dú ñakeera yene?

Ba taassa an:

- Dí ñakéeríi dara.

³⁶ Ya wo'issa an:

- Diimada nak, béeb baa fu laakin hëelísaa, bewaawa, ee baa fu laakin hëmbaa bewaawa ban; ee baa fu laakoo kalawaa, toonaa paltufaa-garaa fu lom kalaab. ³⁷ Ndaga mi wo''úuka, iñaa wo'u ga Këyítfaa an: «Ya kíduunun ga tumoh-kofeelciida» hay kilaak garoo. Ee iñaa wo'u aaw garoo yaama yii yah kilaak.

³⁸ T̄eelibéecaa wo'ussari an:

* **22:34** 22: 34 Ga baahaa yaawúu'caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos haysisan

- Ha'mudii, kalaab kanak cee.
 Ya loffaaba an:
 - Dooyin da.

*Yéesu yaa kíim Kooh ga tégëlaa Ólívíyéecaa
 (Mëccée 26: 36-46; Marka 14: 32-42)*

³⁹ Yéesu meyca teeraa, ya ka'ta tégëlaa
 Ólívíyéecaa, fodaa daa ya meereeka kitumda.

Tëelibéecaagari taabussa nari. ⁴⁰ Ga waa ya
 le'a d'fekataa, ya wo'aba an:

- Kiimat Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa
 Seytaani.

⁴¹ Lëehí'ta ya úsaayya iñaa hín na wéesé-
 atoh, ya yí'a, yaa kíim Kooh ⁴² an:

- Buba, en lak fu waarinkanaa, úsaaydhaa kaas-
 coonufii fii garoo. Wayee hanat ki'en iñaa mi
 waa'da wayee iñaa fu waa'da laakat.

[⁴³ Waa ennda da, laakka malaakaa Kooh
 mey gari, baattari dooli. ⁴⁴ Hídaa ga daa
 keeñci leehda tóoh, Yéesu yaa baat kiwëñ kikíim
 Kooh. Anagaagari mannda na ñífaa en na kisíit
 kakay.]†

⁴⁵ Waa ya kíimmba Kooh bi ya lëehí'tada, ya
 kolukka, ya boyukka ga télibéecaagari. Ya
 laakba baa neeh ndaga lak keeñba nebpii. ⁴⁶ Ya
 wo'aba an:

- Dú neeh ya? Kolkat, dú aaw kikíim Kooh
 doonaa dú keenoo ga fíraa Seytaani.

*Yéesu abussa
 (Mëccée 26: 47-56; Marka 14: 43-50; Saj 18:
 3-11)*

† **22:44** 22: 44 Laakin ga Kéytcaa d'ebda, caa laakoo bíncaa
 aboh ga 43 bi ga 44.

⁴⁷ Lak Yéesu yaa lís kiwo', bo' biyewin meyca jalañ. Yúdaa yaa bok ga tēelibéecaa bidaanjkaah na banakbaada, hanohee fíkíi. Ya hayya ga Yéesu kifuunndi. ⁴⁸ Daama, Yéesu wo"ari an:

- Yúdaa, fu toon Kowukii bii na kifuunndine?

⁴⁹ Ga waa buwaa taabee na Yéesuda hotussa iñaa Yah kilaakða, ba meekissari an:

- Ha'mudii, dí yoþsohatba na kalawe?

⁵⁰ Yíinoo gaba meydochha kalabfaagari, yoþpa súrgaa baa kuliyükee ga sarahohcaa biyaakbaada, gú'ta nofaa ñaabaa. ⁵¹ Wayee Yéesu wo"aba an:

- Íisat, dooyin.

Ya le'a ga nofaa baa, wa íkukka ga daa wa eneeda. ⁵² Léehí'ta Yéesu wo'a sarahohcaa biyaakbaa, na buwaa kuliyük ga soldaa'caa ga Kaanfaa Koohda na yaakcaa yaawúu'caa hayseeri ki'amda an:

- Mateerarúu kihay na kalaþ na doo' fodii buwaa dawuk tumoh-kofeеле? ⁵³ Mi enéeríi narúu besaa en béeþ ga duuy Kaanfaa Koohe? Ee dú tikkiiyah garoo. Wayee wahtii wii wuuruúu, dú na doolii laak wekða.

Pee' taasukka Yéesu

(Mëccée 26: 57-58,69-75; Marka 14: 53-54,66-72; Saj 18: 12-18,25-27)

⁵⁴ Ba ammba Yéesu, ba bayyari kaanfaa sarahohaa kuliyük ga sarahohcaa biyaakbaada. Pee' yaa taabukba di'usaayí'. ⁵⁵ Kiwii taalseera ga leeloo hëtaa kaanfaa, Pee' hayya, yuŋnga ga duuy buwaa wiilkada. ⁵⁶ Laakka súrga yibeti yaa hot Pee' ga lee'laataa kiwiikaa. Ya yíppari hascaa, wo'a an:

- Bii yii ban enee nari!

⁵⁷ Wayee Pee' taasukka an:

- Mi ínohoori de, ßetifii fii!

⁵⁸ Ennda kiis, laakka bo' yiliis yaa hotti, wo''ari an:

- Fu ban fu bok gaba!

Wayee Pee' taassa baama an:

- Mi bokkii gaba de, yaalii yii!

⁵⁹ Tíkka ga iñaa le' wahtu, bo' yiliis yëgíssa ga wo'eenagari an:

- Wóorin an bii yii enee nari, ndaga ya kúlkoh Gélilée.

⁶⁰ Wayee Pee' loffari an:

- Mi ínohoo iñum fu waa' kiwo'da, yaalii yii.

Ga ñekataama, wii ya lëehcfan kiwo'aa, siik-pabu konnda. ⁶¹ Ha'mudii heelukka, yíppa Pee' hascaa. Pee' níindísukka iñaa Ha'mudii wo'eerida an: «Bi siik-pabu kon watinaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.»[◊]

⁶² Ya meyca kaanfaa, yaa koduk mooncaa leehoo.

Yéesu ñaawalussa, feekussa

(Mëccëe 26: 67-68; Marka 14: 65)

⁶³ Waa ennda ða, ñuwaa ensee na kiwatur Yéesuda, baa ñaawalli, baa feekki. ⁶⁴ Ba pokka hascaagarinaa, ba meekisiri an:

- Líruka, bii feekkaada ba?

⁶⁵ Ba baa íifi wo'een ciliis cisépí'í'.

Yéesu bayussa paanaa wiyaakwaa

(Mëccëe 26: 59-66; Marka 14: 55-64; Saŋ 18: 19-24)

[◊] **22:61** 22: 61 Malkat 22: 34.

⁶⁶ Ga waa Kooh wiisda, yaakcaa yaawúu'caa na sarahohcaa fiyaakbaa na jégíroh-waascaat hídohussa. Ba baylukka Yéesu ga fíkii paanaa wiyaakwaama. ⁶⁷ Ba meekissari an:

- Fu yéri en Músalkaatiine? Wo'aarí!

Yéesu loffaba an:

- Binaa mi wo"úukanaa, dú gëmanndiiroo, ⁶⁸ ee binaa mi meekissúu yenaa, dú taasanndiiroo ga. ⁶⁹ Wayee iñaa aboh diima, Kowukii bii yah kiyun ga yah-ñaabaa Kooh yaa wëñ béeëb doolida.

⁷⁰ Buwaa béeëb meekisohussari an:

- Kon fu yéri en Kowukii Koohe?

Ya taassaba an:

- Dú wo'inka an mi yéri.

⁷¹ Ba dalla kiwo' an:

- Du laakis ya sooli ga wo'een seedi? Du kelohin ga kúuwci na kihaffuu!

23

Yéesu bayussa ga fíkii Pílaat

(Mëccée 27: 1-2,11-14; Marka 15: 1-5; Saj 18: 28-38)

¹ Waa ennda da, bu-paanaa béeëbba kolukussa, bayussa Yéesu ga Pílaat. ² Daama, ba ennda ga kipoki'ti wo'eencaa an:

- Dí laak bii yii, yii hícísoh kúlkii: ya hoonohi buwii kifay buu' Sesaa' lempu, ee ya wo' an ya en Kiristaa, buu'.

³ Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu yéri en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka.

4 Pílaat wo'"a sarahohcaa biyaakbaa na mbooloomaa an:

- Mi hottii iñaa bii yii tum bi cal buu' tik yah gari.

5 Wayee ba wëñnja kiyégís ga wo'eenagaaba an:

- Ya yii yëngël bu-dékii na iñcii ya en na kijégírohda ga dñuy kulkii Yúudée. Ya dalohnee gohaa Gélilée, ya hayin bi dii.

Yéesu bayussa ga fíkii Eroot

6 Daa Pílaat kelohee wo'eencaama, ya meek-isohha an:

- Bii yii dék Géliléene?

7 Ee waa ya ínohha an Yéesu meyoh go-haa Eroot en buu' gada, ya ebilohha kibay Yéesu ga Eroot, lak Eroot yaa ga Yéerúsaleem ga bescaama. **8** Daa Eroot hotee Yéesu, ya safat'a lool; ndaga ya waareera kihot Yéesu kiméeñi' ndaga iñcaa ya kelohee buwaa wo'ee ga Yéesuda, ee ya waareera kihot Yéesu tum kíntaan. **9** Ya meekissari yen ciyewin, wayee Yéesu taassiiri. **10** Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaan ensee daama, baa pok'i Yéesu kiwo' ga daa ba wëñ kimín. **11** Eroot na soldaa'caagari tikussii Yéesu bo', ee baa ñaawalsohhi, lëehí'ta Eroot nakohha ki'ek Yéesu kultí fimórí', ya ebilohha kiboyukidoh Yéesu ga Pílaat. **12** Eroot na Pílaat ga daa ba sagoheedá tóoh, enussa bifiliimun bërii.

Yéesu atti'ussa kikaan

(Mëccée 27: 15-30; Marka 15: 6-19; Saj 18: 39-19: 16)

13 Pílaat hídírohha sarahohcaa biyaakbaa, na buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada, na iñaa en yaawúu' tóoh, **14** ya wo"aba an:

- Dú bëri haydoh bii yii garoo, dú wo' an ya en na kihícisoh kulkii. Mi meekisinndi ga fikirúu ee mi hottii gari yen yíinoo ga iñcii dú yammbida. **15** Ee Eroot ban hottii dara gari, ndaga ya íkinnduuri. Kon bii yii tummbii yen yíinoo yaa cal ya tíku kikaan. **16** Mi hay kitémohí' faanci, mi fiissi ya yee. [**17**]* **18** Wayee buwaa béeþba bokussa kifiip an:

- Apaa buum yuma, ee fu lëgísi'tíi Barabaas!

19 Barabaas tècsee ga kasu ndaga ya bokee ga heñaa na nguuraa Room laakee ga teeraada ee ya apee bo'. **20** Pílaat baatta kiwo'is na buwaa ndaga ya waaree ki'íis Yéesu. **21** Wayee baa fiip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa! Daayaari ga kuraa!

22 Pílaat wo'issa naba kotaa kukaahaykaa an:

- Bii yii tum ya yibóní'? Mi hottii dara gari iñaa tahan kumuunci hín ga. Kon mi hay kitémohí' faanci, mi fiissi ya yee!

23 Wayee ba súbpa ga rek, ba baa fiip ga daa ba wëñ kimín an Yéesu daaysat ga kuraa. Tifiiptaa buwaa wëñja dooli: **24** Pílaat dalla kiwo' an ya hayba kitumi' iñaa ba meekisohsa. **25** Ya méyí'taba baa ba meekisohee ee tècsee ga kasu ndaga kiheñoh nguuraa Room na ki'ap bo'ða.

* **23:17** 23: 17 «Ga feetaa Paak en béeþ, Pílaat jomeeba kiméyí' bo' yíinoo ga buwaa abu ga kasuda.» Wo'eencii ciima laakoo ga Kéyitcaa ðeb kideþda.

Lëehí'ta, ya tikkka Yéesu ga yahba, ba tum gari iñaa ba waa'.

*Yéesu daayussa ga kuraanaa
(Mëccée 27: 32-44; Marka 15: 21-32; Sanj 19:
17-27)*

²⁶ Ga daa ba enee na kibay Yéesuda, ba hídochha na bo' yiyaal yaa meyoh yooncaa, teeku Simon ee dék Síreen. Ba ammbari, ba tikkari kuraanaa, ya taam ga fenoo Yéesu.

²⁷ Mbooloo wiyaak ga bu-dékkaa taabussa ga fenoo Yéesu, na ban bibeti baa ensee ga kilooyoh, baa fipoh ndaga Yéesu. ²⁸ Yéesu méeñsukka gaba wo'"aba an:

- Dú, beticii bu-Yéerúsaleem, kaa kodukattoo! Kodukat haffúu na towutiigarúu! ²⁹ Ndaga bes waa hay, waa buwii wo'an an: «Beticii mínsoo kilaak kowu na bii mosoo ki'en na look ee mosoo kibépí'da déy, yewinuunun múu'!». ³⁰ Le'bériinaa, buwii hay kiwo' janjancaa an: «Búrat ga dsookkí!» ba wo' tégélcaa an: «Úubattí!» ³¹ Kon, en lak kedik ki'iilii kérí tumu aneenaan, haa kisúwí'kaa yah na kitumu?

³² Ba baydoheera tumoh-kofeel banak baa jomee kidaayu ga kuraa fodaa Yéesu. ³³ Ga waa ba le'a bi ga dekataa teeku «Loon-hafda†», ba daayca Yéesu ga kuraa daama, ba daayca ban tumoh-kofeelcaa banakbaa, yaa en béeb ga kuraa; yii hanohha Yéesu yah-ñaam, yiinoo hanohhari yah-seŋ. ³⁴ Yéesu wo'"a an:

† **23:33** 23: 33 Loon-hafda wëri lëegísoh ga kiGerek wo'eenaa «Golgotaa» ga ki'Arameyee.

- Buba, bayalaaba ga ndaga ba ínohoo iñii ba tumða.

Ba yípohha tudoo' kiwaroh kúltícaa Yéesu.
³⁵ Mbooloomaa tuukka waa malak. Buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada baa ñaawalsoh Yéesu an:

- Ya músalin bibo', kon ya músalat hafci en lakanaa yérí en Músalkaatii, yii Kooh tandanaa!

³⁶ Soldaa'caa ban baa ñaawalsohhi; ba deeyca gari, ba e'tari biiñ wipiriiki', ³⁷ ba wo''ari an:

- En lak fu yérí en buurii yaawúu'ciinaa, somaa haffu!

³⁸ Laakka ban iñaa bídu ga kuraanaa, tíimmba hafaa Yéesu an: «Bii yii yérí en buurii yaawúu'cii.»

³⁹ Yíinoo ga tumoh-kofeelcaa daayu ga kuraanaadsa, yaa bas Yéesu, yaa wo''i an:

- Hanaa enndii fu en Kiristaanii? Somaa haffu, fu sommbíi ban!

⁴⁰ Wayee yíinooyaa, yaa ña'ti, yaa wo''i an:

- Hanaa fu niikkii Kooh, fu yii fu tíku kikaankii ya tíkuda? ⁴¹ Kikaankii du tíkuda koo' ga waas, ndaga du fayu iñcaa cibóní'caa du tumeeda, wayee ya, ya tummbii dara iñaa bonin.

⁴² Lëehí'ta ya wo''a Yéesu an:

- Yéesu, leenaa níindísukaaroo, bëriinaa fu hayan ga nguuriigaraanaa.

⁴³ Yéesu taassari an:

- Mi wo''aaka ee kayoh: wati fu yah ki'en naroo ga aljana.

Kaanaa Yéesu

(Mëccée 27: 45-56; Marka 15: 33-41; Saj 19: 28-30)

44-45 Ga ñak mídi, nohaa ñaakukka, ñúus wiyaak laakka ga ñuuuy kúlkaa ñéeb, abohha ga wahtaama bi ga wahtu kigoonaluk. Rídóonaa ñaak ñekataa wisela'í'waa ga Kaanfaa Koohcsa, da'ta ga le'naa. **46** Yéesu fiippa didóolí' an:

- Buba, mi yii tík fítiigoo ga yahfu.

Daa Yéesu wo'ee wo'eencaama, ya læehsfukka.

47 Soldaaraa yiyaakyaa kuliyuki ga heñsa hotta iñcaa heweeda, yaa kañ Kooh an:

- Wóorin an bii yii enee bo' yijúwi'.

48 Béeb ñuwaa hayee ga mbooloo wiyaak kilaay ga iñaa heweeda, ga waa ba hotta iñaa laakcsa, keeñba leehha ga, ba baa típ keeñcaa, ba baa boyuk kaanba. **49** Fiiliimuncaa Yéesu, na beticaa meyohee nari gohaa Gélilée bi daamacsa, ceelussa palah, baa malak ga iñaa hewda.

Yéesu bayussa loycaa

(Mëccée 27: 57-61; Marka 15: 42-47; Saj 19: 38-42)

50-51 Laakeera daama baa teeku Yoseef, ya dëkee Arímatee, teeru yaawúu'. Baa yaama enee bo' yijófi', bo' yijúwi' ee ya abeera yaakaa' lool ga kihaykaa Nguuraa Kooh. Ya bokee ga paanaa atti'ohcaa wiyaakwaa, wayee ya júwohéeríi na atti'ohcaa ga iñcaa baabee kitum na iñcaa ba tumeeda. **52** Ya ka'ta ga Pílaat, ya meekissari faraaffaa Yéesu. **53** Fodaama, ya yóoski'ta faraaffaa ga kuraanaa, ya müullafa ga piis fodii mélíkaan, læehí'ta ya faanndafa ga nonj-loyaa yotu ga atoh wiyaak, daa ken mossii ga kifaanu. **54** Iñaama enee ga besaa waayukaa feetaa, lak Sabat waa yah kidal.

⁵⁵ Beticaa daansee kitaam na Yéesu, iñaa aboh ga gohaa Gélilée bi daamada, taabukussa Yoseef; ba malakka loyaa, na daa faraaffaa Yéesu faanu gada. ⁵⁶ Lëehí'ta ba sooffa kihëwí'nee cúuraaycaa na la'koleñcaa tumsan ga faraaffaa Yéesuda.

Ga d'uuy besaa Sabat, ba íikarukka fodaa daa Móyiis nakohkada.

24

Yéesu míliaa

(Mèccée 28: 1-10; Marka 16: 1-8; San 20: 1-10)

¹ Teel ga kímaa besaa tík ga besaa Sabatda, beticaa karussa loycaa, ba baydohha cúuraaycaa na la'koleñcaa ba hëwíreedä. ² Ba laak atohaa lagohsee loyaadä pírgínuunun di'úsaayí'. ³ Ba aassa d'uuy loyaa wayee ba laakkii faraaffaa Yéesu, Ha'mudii, daama. ⁴ Ga dii ba enee daama na kijaahli'bada, laakka yaal ñanak baa ekuk kúltí cimélíci', meyussa gabä jalañ. ⁵ Beticaa tíitussa lool, híilussa kakay. Buwaa ñanak baa wo'ussaba an:

- Dú raas baa en na kipes ya ga leeloo ñuwaa kaaninda? ⁶ Ya gaa dii; mília. Níindísukat iñaa ya wo'eerúu lak ya lís ga Géliléeda. ⁷ Ya wo'eerarúu an: «*Kowukii bii, jomin tíku ga yah ha'-baakaa'caa, ya daayu ga kuraa, ya kaan, ya mília ga besaa wukaahaywaa[◊].»

⁸ Daama, ba níindísukka wo'eencaa Yéesu.

⁹ Ba kolkohha loycaa, ba béstí'neera tóoh iñamaa tæelibéecaa bidaaŋkaah na yíinooyaa,

[◊] 24:7 24: 7 Malkat 9: 22; 17: 25; 18: 32-33.

na béeb ḡuwaa tesda. ¹⁰ Beticaa ensee Méri yaa dëk Makdalaadfa, Saan na Méri eew Saak. Beticaa bīinoo taamsee nabada béstírussa apotaa'caa fodaama ban. ¹¹ Wayee ba ammba wo'eencaama fodii wo'een heeyoh, ee ba saŋnga kigém iñaa beticaa wo'da. ¹² Pee' nak, kolukka yaa fool bi ga loyaa; ga waa ya le'a, ya hēebdükka, ya hotta daama lémícaa múulsee ga faraaffaadfa. Ya jaahli'a ga iñaa laakee yaama, ya yaa boyuk kaanci.

Yéesu feeñukka ga tēelibée banak ga waas Emayus

(*Marka 16: 12-13*)

¹³ Ga besaa béríi, laakka bo' banak ga tēelibéecaa Yéesu baa enee na kiyah dëkkawaa teeku Emayus. Wa úsaayohin na Yéerúsaleem iñaa hín na wahtu kanak ga kitíin. ¹⁴ Ba baa saawal ga loo béeb iñcaa laakee ga bescaamada. ¹⁵ Ee ga dii ba enee na kiwo', na kisaawaldfa, Yéesu sah-sah daþpaþa, taammba naba. ¹⁶ Wayee ba ínohsohhíiri ndaga lak man na hascaagaba kúnuk hen. ¹⁷ Yéesu meekissaba an:

- Dú en na kisaawalukoh ya ga waasii?

Daama ba tuukka, keeñba leehha tak. ¹⁸ Yíinoo gaba ee teeku Kelewopaas, loffari an:

- Hanaa fu doj fu dëk Yéerúsaleem ee fu yéenjngii iñcii hewee ga bescii ciida!

¹⁹ Yéesu meekissaba an:

- Iñii hewee ya?

Ba taassari an:

- Hanaa iñaa aaw ga Yéesu Nasareet! Ya enee sëldíiga-Kooh yiyaak ga fíkíi Kooh na ga

fíkíi buwii béebba: tumeencaagari yakeera ee wo'eencaagari laakeera dooli. ²⁰ Wayee sara-hohciigarií biyaakbii na buwii kuliyük garíida bayussari waas doo ya atti'u kikaan, ee ba daayinndi ga kuraa. ²¹ Dí yaakaareera an yéri en baa yah kilaas bu-Isarayeelfa. Wayee baatta ga iñama, wati wëri en besii wukaahaywii, iñaa iñcaama laakee bi wati. ²² En ki'enaa, laakin betcaa boku garii, ee ba tahin hafciigaríi kikúnu. Ga kím cuut, ba karin bi ga loyaa ²³ ee ba hottii faraaffaa Yéesu daama. Ba boyukka, kiwo"íi an ba hotin sah malaakaca feeñukba, wo'ussaba an Yéesu yaa pes²⁴. ²⁴ Laakka bibo' ga buwaa ensee nariifa baa ka' bi ga loyaa, ba laakka tóoh fodaa daa betcaa wo'ekada, wayee Yéesu ga kihafci, ba hottiiri.

²⁵ Yéesu dallaba kiwo' an:

- Dú daal, dú bérí lohoy hel ee dú bérí yéeh ga kigém iñcaa sëldíiga-Koohcaa yéegaloheeda! ²⁶ Hanaa Kiristaanii joméeriída kison, balaa ya aas ga ndamaagarine?

²⁷ Léehí'ta, Yéesu lëegísohi'taba iñaa wo'see gari ga Këyítfaada tóoh, daloh ga këyítcaa Móyiis bideeda bi ga caa sëldíiga-Koohcaa béebba.

²⁸ Ga waa ba hayya bi ba deeyca dëkaa ba yahoheeda, Yéesu tummba en fan baa yah kipaaf fíkíi. ²⁹ Wayee ba têhdohhari, ba wo'ari an:

- Tesaa narii ndaga nohii soosin ee wekii wii hay.

²⁴ 24:23 24: 23 Malkat 24: 1-11.

Ya aassa kon, ya tessa naba. ³⁰ Ya yuŋga naba kiñam, ya bę̄pa mbúuraa, ya gérëmmba Kooh ga; lëehí'ta, ya weellawa, e'tabawa. ³¹ Waa ennda dä, hascaagaba kúnísukka, ba hanndari ki'ínohsoh; wayee ga saasi, Yéesu ennda meles ga fíkiiba, ba hotissiiri. ³² Ba baa wo' kon ga díkaantiba an:

- Laakéeríi fodii keeñ-soos wiyaak ga duuyccuu, ga wii ya en na kiwo' naruu ga waasaadä, ee ya yaa lëegísohi'tuu iñcaa bídu ga Këyítfaadane?

³³ Ba dalla kikoluk, baa soof Yéerúsaleem. Ba laakka daama tēelibéecaa bidaanqkaahbaa na yiinooyaa, lakanaa hídírukohuunun na buwaa bínnoo taamsee nabada, baa wo'ba an:

³⁴ - Ha'mudii mílísin kayoh-kayohdä! Simon hotinnodi!

³⁵ Ee tēelibéecaa banakbaa baa béstí' buwaa iñaa hewee ga waasaada na daa ba ínohsohee Yéesu ga waa ya weel mbúuraa kiñamda.

Yéesu feeñukka ga tēelibéecaagari

(Mëccée 28: 16-20; Marka 16: 14-18; San 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

³⁶ Lak ba baa lís kiwo', Yéesu ga kihafci meyca jalañ ga leelooba, këñí'taba an:

- Jam enat narúu.

³⁷ Ba yëecírukka, tíitussa lool ndaga ba foogee an ba hot rab. ³⁸ Wayee Yéesu wo"aba an:

- Iñii tah hafciirúu kimúuy ya bi dú laaki hel kanak ga iñii dú hotdä? ³⁹ Malkat yahciigoo na kotciigoo: bii mi sah-sah! Le'at garoo dú malak, ndaga rab bayoo faan bayoo yoh fodii dii dú hot mi baydä.

40 Ga waa ya wo"^a iñama, ya teeþpaba kotcaagari na yahcaa. **41** Wayee ga daa keeñba sooseeda ee ba jaahli'ada ammbaba bi ba mínnndii kigëm bi wati. Yéesu meekissaba an:

- Dú laakin iñaa bo' ñaman diine?

42 Ba e'tari jén wi'útu **43** Ya þeþpawa, ñammbawa ga fíkíiba. **44** Léehí'ta ya wo"^aba an:

- Ga wii mi en narúuda, mi wo'eerúu an þéeþ iñaa wo'uunun garoo ee bíduunun ga këyítfaa Waasaa Móyíis, na këyítfaa sëldíiga-Koohcaa, na këyítfaa Kañcaa jomeera kilaak.

45 Waa ennda da, Yéesu lëgísi'taba helcaagaba doonaa ba ínoh iñaa bídu ga Këyítfaadá, **46** ya wo"^aba an:

- Iñii yii yérí bídu: Kiristaanii hay ki'en ga coonu, lëehíraa ya mílis ga buwaa kaandá, ga besaa wukaahaywaa, **47** ee daloh ga Yéerúsaleem, buwii ga éldúnada tóoh jomin kijangatu, bi ba súpit kipeskaagaba, ba bayalu baakaa'caagaba ga teekii Kiristaanii. **48** Dú þérrí en seedi ga iñcuma þéeþca. **49** Ee mi, mi hay kiwosoh garúu iñaa Paammboo dígoheeda; wayee dú, tesat ga dëkii bi ga daa dú úulsan na doolaa meyoh dook-Koohda.

Yéesu boyukka ga Kooh

(Marka 16: 19-20; Tumeen 1: 9-11)

50 Léehí'ta Yéesu meydohha télíbécaga teeraa, ba ka'ta bi ga bak dëkkaa Bétaníi. Daama, ya þéwi'ta yahcaagari, ya barkeellaba. **51** Ee ga dii ya enee naba kibarkeelba, ya yaa tagoh naba, ya þewírussa aawwa dook-Kooh. **52** Télíbécää nak, yí'ussa ga fíkíici baa gérém Kooh, lëehí'ta

ba boyukka Yéerúsaleem na keeñ wisóosí'. ⁵³ Ee besaa en béeb, ba eni ga Kaanfaa Kooh, ba kañi Kooh.

**Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiiliimunkii
ki'askii**
**Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiiliimunkii
ki'askii New Testament**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Noon)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022
7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870